

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Pekka Itälä			
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”Meille tämä kaasuputki ei ole ulko- ja turvallisuuspoliittinen kysymys” – Nord Stream -kaasuputkihanke Suomen lainsäädännössä ja eduskunnan puheenvuoroissa vuosina 2005–2010			
Oppiaine – Läroämne – Subject Poliittinen historia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year 30.12.2017	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 118	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Nord Stream -kaasuputki herätti voimakkaita tunteita ympäri Eurooppaa jo ennen kuin hankkeen toteuttaminen lyötiin lukkoon 2000-luvun puolivälissä. Nord Stream AG:n tilaama, kahdesta rinnakkaisesta kaasuputkesta koostuva hanke kuljettaa kaasua Venäjän laajoilta maakaasuesiintymiltä Itämeren alitse suoraan Saksaan. Itämerellä putki kulkee Venäjän, Saksan sekä Tanskan aluevesien ja talousvyöhykkeiden lisäksi myös Suomen ja Ruotsin talousvyöhykkeellä. Nord Stream -kaasuputkihankkeeseen nähtiin merkittäväksi taloudelliseksi hankkeeksi Euroopan energiahuoltovarmuuden kannalta, sillä maakaasunkulutuksen katsottiin lisääntyvän huomasti lähivuosina ympäristöystävällisempiin polttoaineisiin siirryttäessä. Putkilinjojen rakentaminen aloitettiin huhtikuussa 2010. Ensimmäinen putkilinja otettiin käyttöön elokuussa 2011 ja toinen lokakuussa 2012.</p> <p>Nord Stream AG on monikansallinen yritys, jonka pääkonttori sijaitsee Sveitsissä. Hanke sai kuitenkin osakseen suurta kritiikkiä, sillä Nord Stream AG:n suurimpana osakkaana on Venäjän valtion omistama Gazprom. Venäjän vuosien 2004 ja 2006 kaasukiistat Itä-Euroopan energiankauttakulumaiden kanssa nostivat esille huolen, että Venäjä pystyisi kaasuputken avulla painostamaan Euroopan maita poliittisten tarkoituksien saavuttamiseksi. Venäjän luotettavuus varteenotettavana energiatoimittajana kärsi kolauksen kaasukiistojen seurauksena ja sai monet pohtimaan Venäjä-riippuvuuden vähentämistä energiatoimituksissa. Yhtenä suurimmista kysymyksistä kaasuputkeen liittyen oli sen vaikutus erittäin haavoittuvaan Itämereen, mistä esitettiin sekä negatiivisia että positiivisia pitkän aikavälin näkemyksiä.</p> <p>Suomen hallitus näki kaasuputken kansainvälisenä taloudellisenä hankkeena, joka on Suomelle ainoastaan ympäristökysymys ja käsitellään myös sellaisena. Valtiojohto sekä muut viranomaistahot korostivat, ettei hanke ole Suomelle ulko- tai turvallisuuspoliittinen kysymys, sillä tehtyjen selvitysten mukaan kaasuputken rakentamisen tai sen käytön ei nähty aiheuttavan sotilaallisia tai poliittisia uhkakuvia. Tutkielman aiheena onkin tarkastella Nord Stream -kaasuputkihankkeen lainmukaisia edellytyksiä Suomessa sekä hankkeesta käytyä keskustelua eduskunnassa vuosina 2005–2010.</p> <p>Tutkielmassa hankkeen lainsäädännöllisiä edellytyksiä on tarkasteltu Suomen lainsäädännön kautta, jonka yhteydessä on myös tarkasteltu hankkeeseen vaikuttavia kansainvälisiä sopimuksia. Hankkeen kannalta oleellisia kansainvälisiä sopimuksia ovat YK:n merioikeusyleissopimus, Espoon sopimus sekä Itämeren suojelusopimus eli ns. Helsingin sopimus, jotka muodostavat sen kansainvälisen sopimusympäristön, jonka puitteissa hankkeen osapuolten tuli soveltaa omaa kansallista lainsäädäntöään. Suomen kansallisesta lainsäädännöstä hankkeeseen vaikuttivat etenkin Suomen talousvyöhykkeestä säädetty laki, jonka mukaan talousvyöhykkeen ympäristösuojelussa ja vesirakentamisessa sovelletaan lakia ympäristövaikutusten arviointimenettelystä, ympäristönsuojelulakia sekä vesilakia ja näiden nojalla annettuja säädöksiä. Suomen lainsäädännön mukaan kaasuputken rakentaminen maan talousvyöhykkeelle edellytti valtioneuvoston suostumusta Suomen talousvyöhykkeen hyödyntämiseksi sekä vesilain mukaista vesilupaa putken rakentamiseksi ja käyttämiseksi maan lainkäyttöalueella, josta päättäminen oli ympäristöviranomaisen tehtävä. Kaasuputkihankkeen toteuttaminen edellyttänyt lainmukaista eduskuntakäsittelyä, eikä hankkeesta päättäminen kuulunut eduskunnalle, vaikka kyseessä olikin merkittävä yhteiskunnallinen kysymys.</p> <p>Eduskunnan kaasuputkihankkeeseen liittyviä puheenvuoroja tarkasteltiin retorisen diskurssianalyysin avulla, jolloin puheenvuorojen argumenteista pystyttiin tunnistamaan kaasuputkihankkeelle annettuja merkityksiä. Puheenvuoroanalyysin tulokset myös kvantifioitiin tilastoihin yleisten argumentaatiotendenssien, merkitysten ilmenemisfrekvenssin sekä mm. puoluekohtaisen tarkastelun helpottamiseksi. Eduskunnassa esitettiin syyskuun 2005 ja huhtikuun 2010 välisenä aikana kaiken kaikkiaan 177 kaasuputkihankkeeseen liittyvää puheenvuoroa 22 eri asia- ja pöytäkirjassa, mikä kertoo, että hanke nähtiin merkittäväksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi. Näissä puheenvuoroissa kaasuputkelle annettiin yhteensä 289 merkitystä. Eniten painoarvoa puheenvuoroissa annettiin hankkeen kielteisille ympäristöpoliittisille vaikutuksille. Toiseksi eniten argumentoitiin hankkeen talous- ja energiapolitiittisista merkityksistä, joissa hanke näkyi myönteisessä valossa. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta hanke puolestaan nähtiin kielteisessä valossa.</p> <p>Eduskunnan puheenvuoroanalyysin avulla tehtiin muutama mielenkiintoinen löydös. Ensinäkin ministerien argumentit pohjautuivat ennako-oletusten mukaisesti hyvin pitkälti hankkeen juridiikkaan sekä sen lainmukaisiin edellytyksiin. Toinen mielenkiintoinen puoluevertailussa ilmennyt aspekti oli se, että hallitus-oppositiojako ei näkynyt selkeästi hankkeelle annetuissa merkityksissä, vaan hankkeelle annettiin sekä kielteisiä merkityksiä hallituspuolueiden taholta, että myönteisiä merkityksiä oppositio puolueissa. Lisäksi kaasuputkihankkeeseen nähtiin hyvin positiiviselta kannalta Vanhasen ensimmäisen hallituksen pääpuolueissa keskustassa ja SDP:ssä, kun taas Vanhasen II hallituksen ”uudet” puolueet, kokoomus sekä vihreät, suhtautuivat hankkeeseen kriittisesti.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Nord Stream, kaasuputki, Itämeri, talousvyöhyke, eduskuntatutkimus, ympäristöpolitiikka, energiapolitiikka, turvallisuuspolitiikka			

”Meille tämä kaasuputki ei ole ulko- ja turvallisuuspoliittinen kysymys”

Nord Stream -kaasuputkihanke Suomen lainsäädännössä ja eduskunnan puheenvuoroissa
vuosina 2005–2010

Pekka Antero Itälä

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Poliittinen historia

Pro gradu -tutkielma

Joulukuu 2017

Sisällys

1. Johdanto	4
1.1. Tutkimusperinteen esittely	8
1.2. Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	10
1.3. Lähestymistapa, menetelmät ja käsitteet	11
1.3.1. Teoreettismetodologinen lähestymistapa	11
1.3.2. Diskurssianalyysi eduskuntakeskustelujen tutkimusvälineenä	12
1.3.3. Poliitiikan ja diskurssin käsitteet	14
1.4. Lähdeaineiston esittely	16
2. Miksi kaasua ja kaasuputki?	18
2.1. Idän ja lännen kaasusuhteiden pitkä traditio	18
2.2. Kaasuputki Itämereen	21
2.3. Muuttuva energiasektori	25
2.4. Kiistanalainen kaasuputki	27
2.4.1. Erilaisia näkemyksiä hankkeesta ja sen tarkoitusperistä	29
2.4.2. Kaasukiistat ja Venäjän energia-ase	32
3. Kaasuputkihankkeen lainsäädännölliset edellytykset	35
3.1. Kansainvälinen lainsäädäntöympäristö Itämerellä	36
3.1.1. Rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointi	37
3.1.2. Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimus	38
3.1.3. Itämeren suojelusopimus	40
3.2. Suomen kansallinen lainsäädäntö	41
3.3. Talousvyöhykkeellä sovellettavat lait	44
3.3.1. Kansallinen ympäristövaikutusten arviointimenettely	44
3.3.2. Ympäristönsuojelulain soveltaminen	46
3.3.3. Vesilain mukainen lupa	47
3.4. Lupaprosessi ja Suomen myöntävä päätös	48
3.4.1. Konsultaatioista Espoo-raporttiin	49
3.4.2. Kansallisen YVA-lainsäädännön mukainen hyväksyntä	50
3.4.3. Talousvyöhykelain lupamenettely valtioneuvostossa	51
3.4.4. Kaksi vesilain mukaista lupaa	53
4. Eduskunnan puheenvuoroanalyysi	55
4.1. Diskurssit ja tulosten kvantifiointi	57

4.2. Ympäristöpoliittiset argumentit.....	62
4.2.1. Negatiiviset argumentit	64
4.2.2. Positiiviset argumentit.....	67
4.3. Talous- ja energiapoliittiset argumentit	69
4.3.1. Negatiiviset argumentit	72
4.3.2. Neutraalit argumentit.....	73
4.3.3. Positiiviset argumentit.....	76
4.4. Ulko- ja turvallisuuspoliittiset argumentit.....	78
4.4.1. Negatiiviset argumentit	80
4.4.2. Neutraalit argumentit.....	82
4.4.3. Positiiviset argumentit.....	84
4.5. Kaasuputkelle annetut merkitykset hallituksessa ja eri puolueissa	85
4.5.1. Hallitus.....	87
4.5.2. Suomen Kristillisdemokraatit.....	89
4.5.3. Suomen Keskusta.....	90
4.5.4. Kansallinen Kokoomus.....	91
4.5.5. Perussuomalaiset.....	93
4.5.6. Suomen ruotsalainen kansanpuolue	95
4.5.7. Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue.....	96
4.5.8. Vasemmistoliitto.....	97
4.5.9. Vihreä liitto	98
6. Johtopäätökset.....	101
Lähteet.....	111
Liitteet	119

1. Johdanto

Tutkielman otsikko on lainaus ulkoasianministeri Alexander Stubbin esittämästä puheenvuorosta¹ eduskunnan keskustelussa Itämeren kaasuputkihankkeesta vuonna 2009. Se kuvaa hyvin Suomen valtiojohton näkemystä Nord Stream -kaasuputkihankkeesta taloudellisena hankkeena, jolloin kysymys hankkeen rakentamisesta oli Suomelle ainoastaan ympäristökysymys. Kaikki suomalaiset eivät kuitenkaan nähneet kaasuputkea pelkkänä ympäristökysymyksenä, vaan esille nousi myös hankkeen ulko- ja turvallisuuspoliittinen ulottuvuus. Tutkielman aiheena on tarkastella kaasuputkihankkeen lainmukaisia edellytyksiä Suomessa sekä hankkeesta käytyä keskustelua eduskunnassa vuosina 2005–2010.

Nord Stream -kaasuputki herätti voimakkaita tunteita ympäri Eurooppaa jo ennen kuin hankkeen toteuttaminen lyötiin lukkoon 2000-luvun puolivälissä. Nord Stream AG:n tilaama, kahdesta rinnakkaisesta kaasuputkesta koostuva hanke kuljettaa kaasua Venäjän laajoilta maakaasuesiintymiltä Itämeren alitse suoraan Saksaan. Itämerellä putkilinjat kulkevat Venäjän, Saksan sekä Tanskan aluevesien ja talousvyöhykkeiden lisäksi myös Suomen ja Ruotsin talousvyöhykkeellä, minkä vuoksi kyseiset maat on määritelty Espoon-sopimuksen mukaisesti hankkeen aiheuttajaosapuoliksi. Nord Stream -kaasuputkihanke nähtiin merkittäväksi taloudelliseksi hankkeeksi Euroopan energiahuoltovarmuuden kannalta, sillä maakaasun kulutuksen katsottiin lisääntyvän huomasti lähivuosina ympäristöystävällisempiin polttoaineisiin siirryttäessä. Putkilinjojen rakentaminen aloitettiin huhtikuussa 2010. Ensimmäinen putkilinja otettiin käyttöön elokuussa 2011 ja toinen lokakuussa 2012. Nord Stream AG aloitti toukokuussa 2012 selvitykset uuden putkilinjan rakentamiselle.²

Nord Stream AG on monikansallinen yritys, jonka pääkonttori sijaitsee Sveitsissä. Hanke sai kuitenkin osakseen suurta kritiikkiä, sillä Nord Stream AG:n suurimpana osakkaana on Venäjän valtion omistama Gazprom. Venäjän vuosien 2004 ja 2006 kaasukiistat Itä-

---

¹ Valtiopäivät 2009, täysistunnon pöytäkirja 89/2009, osa 3, Keskustelu Itämeren kaasuputkihankkeesta, 8.10.2009, min. Alexander Stubb (kok), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+89/2009+ke+p+1>) luettu 3.12.2017.

² Ulkoasianministeriö Eurooppatiedotus (2010) Kansalaisen Itämeri. Pitkänen, Outi – Toivanen, Päivi (toim.). Edita Publishing Oy, Eurooppatiedotus UM, 12–13; Nord Stream (2017a) The Project, kotisivu, (<https://www.nord-stream.com/the-project/pipeline/>) luettu 3.12.2017; Taloussanommat (2012) Kaasuputkiyhtiö suunnittelee Nord Stream 2:sta, 11.5.2012, (<http://www.taloussanommat.fi/energia/2012/05/11/kaasuputkiyhtiö-suunnittelee-nord-stream-2sta/201229252/12>) luettu 3.12.2017.

Euroopan energian kauttakulkumaiden kanssa nostivat esille huolen, että Venäjä pystyisi kaasuputken avulla painostamaan Euroopan maita poliittisten tarkoituseriensä saavuttamiseksi. Venäjän luotettavuus varteenotettavana energiatoimittajana kärsi kolauksen kaasukiistojen seurauksena ja sai monet pohtimaan Venäjä-riippuvuuden vähentämistä energiatoimituksissa. Yhtenä suurimmista kaasuputken liittyvistä kysymyksistä oli kaasuputken vaikutus erittäin haavoittuvaan Itämereen, mistä esitettiin sekä negatiivisia että positiivisia pitkän aikavälin näkemyksiä.³

Kaasuputken kriittisimmin suhtautuivat Baltian maat sekä Puola, jotka kuuluvat kaasuputkihankkeen kohdeosapuoliin, sillä putken vaikutukset saattavat ulottua kyseisten maiden piiriin. Itämeren maiden kaasuputkea vastustustavat argumentit olivat monimuotoisia ja käsittivät taloudellisia, poliittisia sekä turvallisuus- ja ympäristöaspekteja. Suomessa kaasuputkihankkeeseen määriteltiin alun alkaen ympäristökysymykseksi, kun taas Ruotsissa hankkeeseen liitettiin ympäristön lisäksi myös turvallisuusnäkökulmia. Venäjälle kysymys kaasuputkesta oli lähtökohtaisesti energiapolitiittinen, ja Saksassa hanke nähtiin talouspolitiikan sekä ympäristökysymyksen kannalta. Puolassa ja Baltian maissa hanketta vastustettiin ympäristön sekä politiikan kannalta. Viron, ja etenkin Puolan, negatiivinen suhtautuminen kaasuputkihankkeeseen johtui pitkälti siitä, että maanpäällisen kaasuputken sijasta Nord Stream päätettiin rakentaa Itämeren pohjaan, jolloin maat menettivät mahdollisuuden kauttakulkumaksujen perimiseen.⁴

Vaikka kaasuputkihankkeeseen nähtiin hyvin merkittävänä taloudellisena hankkeena, ei sen toteutuminen kuitenkaan ollut varmaa, sillä siihen vaadittiin jokaisen aiheuttajaosapuolen hyväksyntä. Suomessa valtioneuvosto ajoi hankkeen läpi ympäristökysymyksenä, sillä se ei nähnyt kaasuputken vaikuttavan negatiivisesti Suomen mahdollisuuksiin hyödyntää omaa talousvyöhykettään. Valtioneuvoston 5.11.2009 tekemän myönteisen päätöksen jälkeen Uudenmaan ympäristökeskus käsitteli asian toimivaltaisena viranomaisena ja teki myöntävän päätöksensä seuraavana vuonna⁵. Suomalaisissa viestimissä kiinnitettiin huomiota Suomen päättäjien tukeutumisesta kaasuputkihankkeen ympäristöpolitiittisuuteen.

---

³ Ulkoasiainministeriö Eurooppatiedotus 2010, 12–15.

⁴ Ulkoasiainministeriö Eurooppatiedotus 2010, 13; Mäenpää, Anna (2008) EU:n energiapolitiittinen suhde Venäjään: uhka vai mahdollisuus? Tapaustutkimus Nord Stream –kaasuputkihankkeen ympärillä käytävästä keskustelusta. Kansainvälinen politiikka, Pro gradu. Helsingin yliopisto, osa 6.

⁵ Ulkoasiainministeriö (2009) Valtioneuvostolta suostumus Nord Streamin kaasuputkihankkeelle, tiedote 307/2009, 5.11.2009,

<http://www.formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=179820&nodeid=15145&contentlan=1&culture=fi-FI> luettu 3.12.2017.

Viestimien mukaan myös turvallisuuspoliittisten vaikutuksien olisi tullut saada painoarvoa poliitikkojen keskuudessa, mistä myös MTV3:n ja Satakunnan Kansan heinäkuussa 2009 teettämä mielipidekysely antaa osviittaa. Kyselyyn vastanneista enemmistö (46%) vastusti hanketta, kun taas noin 40 prosenttia oli hankkeen toteuttamisen kannalla.⁶

Mielenkiintoni hanketta kohtaan syntyi alun perin edellä mainitusta lähtökohdasta, jonka mukaan kaasuputkihanke ajettiin Suomessa läpi ympäristökysymyksenä, vaikka muissa Itämeren maissa, sekä suomalaisissa viestimissä ja muutamissa asiantuntijalausunnoissa hankkeelle annettiin myös muunlaisia merkityksiä. Eikö Suomessa tosiaan hankkeelle annettu muita merkityksiä valtion ylimmissä toimielimissä, johon kuuluvat presidentin ja hallituksen, sekä sen ministereistä ja oikeuskanslerista muodostuvan valtioneuvoston lisäksi myös eduskunta? Uutisoinnissa sekä aiemmissä tutkimuksissa korostunut valtion virallisen kannan – eli hallituksen ja presidentin näkemyksen – esittely loi tilauksen tarkastelun kohdistamiseen myös Suomen eduskuntaan, sekä siellä esitettyjen näkemysten tarkasteluun. Tämän lisäksi myös hallituksen kannan usein pinnalliseksi jäänyt esittely houkutteli hankkeen lainsäädännöllisiin edellytyksiin pureutumista.

Aiheen valinnan taustalla vaikutti pitkäaikainen kiinnostukseni Venäjän politiikkaa, kansainvälistä politiikkaa, ympäristöpolitiikkaa sekä Suomen ulkopolitiikkaa kohtaan. Itämeri on puolestaan edellä mainittujen ulottuvuuksien kohtaamiskenttä, sekä elintärkeä alue Suomelle mm. talouden, turvallisuuden ja ympäristön kannalta. Itämeren haavoittuvainen luonne sekä sen maantieteellinen asema EU:n jäsenvaltioiden, NATO-maiden ja Venäjän yhdistävänä alueena tekee siitä erittäin mielenkiintoisen tarkastelukohteen. Itämeren alitse kaavaillun monikansallisen energiahankkeen valinta tutkielman aiheeksi omien intressien sekä aiemman tutkimuksen puutteellisuuden takia tuntui luonnolliselta ja perustellulta.

Mielenkiintoiseksi aiheen tarkastelun tekee myös hankkeen jatkoksi kaavaillun Nord Stream 2 -kaasuputkihankeeseen saama kiivas vastustus. Vuonna 2014 syttyneen Ukrainan kriisin seurauksena mm. EU-komission, -parlamentin sekä osan Euroopan maista suhtautuminen Venäjältä tulevaan kaasuun on muuttunut kielteiseksi, mikä hyvin näkyy kaavaillun Nord Stream 2 -hankkeen saamassa vastustuksessa. Siinä missä Nord Stream -hanke luonnehdittiin Euroopalle merkittäväksi ensisijaiseksi energiahankkeeksi, Nord Stream 2 -

---

⁶ Ulkoasiainministeriö Eurooppatiedotus 2010, 13–15.

hanke on nähty puolestaan poliittisena hankkeena, jonka avulla Venäjä yrittää horjuttaa EU:n yhtenäisyyttä ja kiertää Itä-Euroopan kauttakulkumaat. Käytännössä kysymys on kahdesta teknisesti lähestulkoon identtisestä hankkeesta, joihin suhtautuminen on muuttunut geopoliittisen ilmapiirin muuttuessa.⁷

Suomen hallituksen kanta uuteen kaasuputkihankkeeseen on kuitenkin mukaillut ensimmäisen hankkeen yhteydessä korostettua ympäristökysymys-linjaa. Sen mukaan Suomi näkee hankkeen kaupallisena hankkeena, jolla on ympäristövaikutuksia, eikä sitä tule politisoida. Hallituksen ajama linja poikkeaa EU-komission sekä monen muun maan näkemyksistä, joiden mukaan kyseessä on Venäjän poliittisesti motivoitunut hanke. Jälleen herää kysymys siitä, minkä vuoksi Suomen hallitus näkee hankkeen ainoastaan ympäristökysymyksenä, ja eikö Suomen valtion ylimmillä tahoilla hankkeelle annettu muita kuin ympäristöpoliittinen merkitys? Ymmärtääkseen Suomen hallituksen linjausta onkin oleellista tarkastella ensimmäisen Nord Stream -kaasuputkihankkeen käsittelyä Suomen valtion ylimmissä toimielimissä, hankkeen lainmukaisia edellytyksiä sekä sitä kontekstia, jossa hanke määriteltiin Euroopan unionin taholta tärkeäksi ja epäpoliittiseksi energiahankkeeksi.⁸

Johdantoluvussa esitelyjen tutkielman lähtökohtien, taustatietojen, tutkimuskysymysten sekä mm. tutkittavan lähdeaineiston lähestymistavan esittelyn jälkeen tutkielman toisessa luvussa paneudutaan kaasuputkihankkeen historialliseen kontekstiin. Luvun tarkoituksena on taustoittaa kaasuputkihankkeen rakentamiseen johtaneita syitä, kuvailla hankkeen teknisiä tietoja sekä tarkastella hankkeen saamaa ristiriitaista vastaanottoa eri maissa. Taustaosiossa esitetyt näkemykset antavat perspektiiviä eduskunnan puheenvuorojen analysoinnille. Tutkielman kolmannessa luvussa tarkastellaan hankkeen kansallisia ja kansainvälisiä lainsäädännöllisiä edellytyksiä Suomen kannalta. Luvussa kuvataan myös hankkeen lupaprosessin vaiheet sekä Suomen myöntävä päätös, mikä mahdollisti kaasuputken rakentamisen Suomen talousvyöhykkeelle. Neljäs ja viimeinen luku ennen

---

⁷ Yle (2014) Näin Ukrainan kriisi on edennyt, ulkomaat, 19.2.2014, (<https://yle.fi/uutiset/3-7098411>) luettu 11.12.2017; Verkkouutiset (2017) EU-parlamentilta täystyrmäys venäläiselle Nord Stream 2 –kaasuputkelle, 14.09.2017, (<https://www.verkkouutiset.fi/eu-parlamentilta-taystyrmays-venalaiselle-nord-stream-2-kaasuputkelle/>) luettu 11.12.2017; 112.International (2017) Bets are off: Future of Nord Stream 2 and consequences for Ukraine, 09.08.2017, (<https://112.international/article/future-of-nord-stream-2-and-consequences-for-ukraine-19724.html>) luettu 11.12.2017.

⁸ Tekniikka & Talous (2017) Euroopan komissio ei torppaa Nord Stream 2 -kaasuputkihanketta – ”Yleinen tyytymättömyys ei ole peruste kaatamiselle”, energia, 28.02.2017, (<http://www.tekniikkatalous.fi/tekniikka/energia/euroopan-komissio-ei-torppaa-nord-stream-2-kaasuputkihanketta-yleinen-tyytymattomyys-ei-ole-peruste-kaatamiselle-6628699>) luettu 11.12.2017.

johtopäätöksiä käsittää eduskunnan puheenvuorojen analyysin. Luvussa esitellään kaasuputkea käsitelleiden puheenvuorojen retorisen diskurssianalyysin tuloksia, sekä kvantifioinnin avulla muodostettua kokonaiskäsitystä siitä, miltä kannalta hanke nähtiin eduskunnassa ja eri puolueissa, sekä minkälaisia merkityksiä hankkeelle annettiin.

1.1. Tutkimusperinteen esittely

Nord Stream -kaasuputkihankkeen läheisestä ajankohdasta huolimatta on aihetta ehditty jo tutkia verrattain paljon, etenkin kansainvälisissä ja ulkomaisissa tutkimuksissa. Suurena syynä tähän on Venäjän kaasun kyseenalainen ”luonne”, minkä vuoksi hanke on saanut näkyvyyttä etenkin Venäjän energiapolitiikkaa ja ulkopoliittikkaa, sekä näiden suhteita EU:hun ja Euroopan maihin käsittelevissä teoksissa⁹. Kaasuputken taloudellisia vaikutuksia sekä sen tärkeyttä Euroopan energiahuollon kannalta on myös tutkittu etenkin ulkomaankielisissä julkaisuissa¹⁰. Nord Stream -hankkeesta ei ole kuitenkaan vielä kirjoitettu kattavaa kokonaislaatuista teosta, vaan suurin osa tehdyistä tutkimuksista on tieteellisiä ja akateemisia artikkeleita, working paper -tuotoksia, opinnäytetöitä sekä lukuja laajempia kokonaisuuksia käsittelevissä teoksissa. Kyseiset tutkimukset ovat olennainen osa kaasuputkien taustaa sekä hankkeen saamaa vastaanottoa tarkastellessa.

Kaasuputkihankkeen kotimainen tutkimusperinne on vielä suhteellisen kapea. Suomalaisessa tutkimuksessa aihetta on tarkasteltu etenkin uutisoinnin kautta, mistä Hannu Roposen diplomityö *Itämeri strategisena kuljetustienä* sekä Sanni Sarelman pro gradu -tutkielma *Itämeri, Länsimeri* ovat hyviä esimerkkejä¹¹. Kaasuputkihankkeen vaikutuksista on myös tehty aihetta yleisellä tasolla käsitteleviä teoksia, kuten *Kansalaisen Itämeri*, jossa hanke sekä sen saama kiistanalainen vastaanotto on pintapuolisesti esitelty lukijalle¹². Kansalaisen Itämeri teos on nimensä mukaisesti kohdistettu hyvin laajalle yleisölle ja on kirjoitusasultaan hyvin helppolukuinen eikä sinänsä ole perusteellinen

---

⁹ Esim. Smith, Hanna (2006) Introduction: Russia's Policy Towards the European Union. Teoksessa Smith, Hanna (toim.) *The Two-Level Game: Russia's Relations with Great Britain, Finland and the European Union*. Aleksanteri Series 2/2006, Gummerus Kirjapaino Oy; Donaldson, Robert H. – Noguee, Joseph L. (2009) *The Foreign Policy of Russia. Changing Systems, Enduring Interests*. M.E.Sharpe, New York.

¹⁰ Esim. Chyong, Chi Kong – Noël, Pierre – Reiner, David M. (2010) *The Economics of the Nord Stream Pipeline System*. University of Cambridge.

¹¹ Roponen, Hannu (2011) *Itämeri strategisena kuljetustienä. Itämeren kaasuputken merkitys diskurssianalyysissä tarkastelussa*. Merisotalinja, diplomityö. Maanpuolustuskorkeakoulu; Sarelma, Sanni (2013) *Itämeri, Länsimeri – Itämeri poliittisena tilana ja diskursiivisena totuutena suomalaisessa ja virolaisessa Nord Stream-uutisoinnissa vuosina 2007–2010*. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, valtio-oppi, pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

¹² Ulkoasiainministeriö Eurooppatiedotus 2010.

tieteellinen tutkimus. Hankkeen lainsäädännöllisiä edellytyksiä on myös tutkittu oikeustieteellisessä tutkimuksessa, kuten Antti Ignatiuksen pro gradu -tutkielmassa *Kaasuputken laskeminen Suomen talousvyöhykkeelle*¹³. Hanketta koskeva kotimainen oikeustieteellinen tutkimus on pääsääntöisesti Suomen hyväksyntää edeltäneeltä ajalta, jonka vuoksi sen luonne on myös osittain pohtivaa. Kyseiset tutkimukset kuitenkin auttavat hankkeen monimutkaisen lainsäädäntöprosessin tulkitsemisessa.

Kaasuputkihankkeeseen liittyvän tutkimuksen kritiikkinä voi pitää sitä, että hankkeesta ei ole tehty kattavaa, ja samalla selkeää, kokonaisvaltaista tutkimusta, jossa käsiteltäisiin hankkeen historiallinen konteksti ja rakentamisen syyt, hankkeen saama huomio ja erilaiset tulkinnat eri maissa sekä hankkeen lainsäädännölliset edellytykset, joiden noudattamisessa ja täyttämässä kaasuputken rakentamisessa oli oikeastaan kyse. Hankkeen toteuttamisen edellytyksenä tehty ympäristövaikutusten arviointiselostus (YVA-selostus) vastaa osittain edellä mainittuihin kysymyksiin, mutta jättää vastaamatta sellaisiin kysymyksiin, joihin selostuksessa ei edellytetty vastauksia tai ei voitu vielä vastata¹⁴. Näitä ovat mm. idän ja lännen välisen kaasutoimitussuhteen pitkä traditio, Venäjän käymät kaasukiostat Itä-Euroopan kauttakulkumaiden kanssa, sekä Venäjän energia-ase -teesi. Lisäksi YVA-selostus ei voinut ottaa kantaa esim. Suomen hyväksyvään päätökseen, sillä talousvyöhykelain mukainen hyväksyntä sekä edellytetyt vesiluvat myönnettiin vasta YVA-selostuksen jälkeen lupakäsittelyn vaiheita mukaillen. Vaikka lähes 1000-sivuinen Suomen kansallinen YVA-selostus sisältää kattavan kuvauksen hankkeesta, ei kyseessä ole kuitenkaan tutkimuskirjallisuusteos, vaan hankkeen tilaajan teettämä selvitys, minkä vuoksi selostus toimii tutkielman lähdeaineistona.

Kaasuputkihankkeen tutkimustraditiosta on selkeästi puuttunut poikkitieteellisyys, jolle etenkin Suomen tapauksessa on tilausta. Oma tutkielmani käsittelee hanketta poikkitieteellisestä näkökulmasta. Hankkeen kontekstin ja teknisten tietojen lisäksi tutkielmassa perehdytään sekä hankkeen lainsäädännöllisiin edellytyksiin, jotka kuvaavat valtiojohdon näkemystä hankkeesta, että eduskunnassa hankkeelle annettuihin merkityksiin, jolloin myös kansanedustajien näkemykset kaasuputkesta tulevat esille. Tutkielmani sijoittuu myös eduskuntatutkimuksen traditioon. Se tuo uuden ulottuvuuden kaasuputkesta

---

¹³ Ignatius, Antti (2008) *Kaasuputken laskeminen Suomen talousvyöhykkeelle*. Maa-, vesi- ja ympäristöoikeus, pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

¹⁴ Ympäristövaikutusten arviointiselostus YVA (2009) *Itämeren poikki kulkeva maakaasuputkilinja*. Ympäristövaikutusten arviointi Suomen talousvyöhykkeellä, helmikuu, Nord Stream AG, (tekijän hallussa).

tehtyihin tutkimuksiin – Suomen eduskunnan puheenvuoroissa esitettyjen kaasuputkiargumenttien esittely. Tämän tutkielman tavoitteena on luoda mahdollisimman selkeä kuvaus Nord Stream -kaasuputkihankkeesta ja sen käsittelystä Suomessa.

1.2. Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkielman tutkimustehtävä on dualistinen. Toisaalta tutkielman tarkoituksena on esitellä Nord Stream -kaasuputkihankkeen lainsäädännölliset edellytykset sekä hankkeen lupamenettelyn eri vaiheet. Toisaalta tutkimustehtävänä on selvittää miltä kannalta kaasuputkihankkeeseen nähtiin eduskunnassa sekä minkälaisia merkityksiä sille annettiin eduskunnan puheenvuoroissa. Tutkielmassa siis tarkastellaan miltä kannalta Nord Stream -kaasuputkihankkeeseen nähtiin valtion ylimmissä toimielimissä – hallituksessa ja eduskunnassa–, ja minkälaisia merkityksiä sille annettiin. Lainsäädäntöprosessin tarkastelu selittää hallituksen näkemystä, jonka mukaan hanke määriteltiin ympäristökysymykseksi vedoten oikeusvaltioperiaatteeseen, kun taas eduskunnan puheenvuorojen analyysi kertoo miltä kannalta hanke nähtiin eduskunnassa. Kaasuputkihankkeesta julkaistun tutkimuksen valossa tutkielman tutkimustehtävä näyttää validilta, sillä aihetta ei ole tutkittu eduskunnan näkökulman kannalta. Lisäksi aiheen tiimoilta ei ole tehty tarpeellista poikkitieteellisyyttä sisältävää tutkimusta, jossa myös hallituksen linjaama ympäristökysymys selittyisi tarkemmin lainsäädännön esittelyn kautta, vaikka sellaiselle löytyy tilausta.

Tutkielman päätutkimuskysymyksinä ovat *miltä kannalta kaasuputkihankkeeseen nähtiin eduskunnan puheenvuoroissa ja mitkä olivat hankkeen lainsäädännölliset edellytykset*. Lainsäädännön kannalta oleellisia kysymyksiä ovat mitä lakeja ja sopimuksia hankkeeseen sovellettiin, ja kuinka lupaprosessi eteni. Lainsäädännöllisiä edellytyksiä tarkastelevan luvun tarkoituksena on esitellä, kuinka kaasuputkihankkeeseen sijoittui hankkeessa sovellettavaan kansainväliseen sekä kansalliseen lainsäädäntöön, ja miten lupaprosessi Suomessa eteni. Luvussa esitellään se laintulkinta, jossa kaasuputken laskemiseen Suomen talousvyöhykkeelle annettiin lupa.

Eduskunnan puheenvuoroanalyysin avulla on tarkoitus selvittää, minkälaisia ja minkä sävyisiä merkityksiä Nord Stream -kaasuputkihankkeelle annettiin eduskunnassa.

Puheenvuoroanalyysin tarkentavista tutkimuskysymyksistä voidaan mainita seuraavat:

Oliko eduskunnan suhtautuminen kaasuputkihankkeeseen kielteistä, neutraalia vai myönteistä? Mitkä olivat eniten painotetut kaasuputkidiskurssit? Mitkä olivat yleisimmin esitetyt perustelut kaasuputken puolesta ja vastaan? Minkälaista oli eri puolueiden suhtautuminen hankkeeseen, ja miltä kannalta puolueiden jäsenet argumentoivat hankkeesta? Mitä merkityksiä hankkeelle annettiin eri puolueiden taholta? Kuinka hallitus argumentoi kaasuputkihankkeesta?

Tutkielman tarkasteluajanjakso alkaa kaasuputkihankkeen perussopimuksen allekirjoittamisesta syyskuussa 2005 ja päättyy kaasuputken rakentamisen aloittamiseen huhtikuussa 2010. Aikarajaukset sopivat sekä lainsäädännön sekä eduskuntakeskustelun tarkasteluun.

1.3. Lähestymistapa, menetelmät ja käsitteet

Eduskunnan puheenvuorojen analysoinnissa käytetään retorista diskurssianalyysiä, jolloin tarkastelun kohteena on eduskunnan puheenvuoroissa julkilausutut (ja myöhemmin transkriptoidut) kielelliset teot, jotka luovat sosiaalista todellisuutta kaasuputkeen liittyen. Retorinen diskurssianalyysi mahdollistaa eduskunnan puheenvuoroissa esitettyjen kaasuputkiargumenttien analysoinnin, jonka kautta voidaan tulkita, minkälaisia merkityksiä hankkeelle annettiin eduskunnassa. Retorisen diskurssianalyysin tuloksia tarkastellaan myös kvantifioinnin avulla yleistyksien ja kokonaisuuksien hahmottamiseksi. Kvantifiointi mahdollistaa myös vertailun eri asiakokonaisuuksien ilmenemisfrekvenssien sekä puolueiden asemoitumisen välillä.

1.3.1. Teoreettismetodologinen lähestymistapa

Diskurssianalyttinen tutkimus pohjautuu sosiaaliseen konstruktivismiin, jonka mukaan todellisuutta rakennetaan jatkuvasti ihmisten toiminnan kautta¹⁵. Sosiaalinen konstruktivismi toimii diskurssianalyttisen metodin teoreettisena viitekehyksenä, jolloin siinä Arja Jokisen mukaan keskitytään sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen kielenkäytön sekä muun toiminnan tutkimisella. Sosiaalisen konstruktivismiin mukaan kielelliset teot ja vuorovaikutus nähdään todellisuuden olennaisina osina, joiden tutkiminen on tärkeää. Arja Jokisen mukaan sosiaaliselle konstruktionismille on myös oleellista aineistolähteisyys, jolloin

---

¹⁵ Jokinen, Arja (2002a) Diskurssianalyysin suhde sukulastraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 39.

jäsennykset ja päätelmät tehdään aineiston analyysin pohjalta eikä jäsenystä aloiteta muista jo olemassa olevista selittävästä teorioista^{16,17}

Sosiaalisen konstruktivismin tulkintoja on monenlaisia, kuten väljempää ja tiukempää tulkintoja, mutta kaikille näistä on ominaista, että tutkimuskohteena on kieli, jolloin se Anita Saaranen-Kauppisen ja Anna Puusniekan mukaan ymmärretään ”suhteelliseksi, käyttäjistään riippuvaiseksi, tilannesidonnaiseksi seurauksia tuottavaksi ja sosiaalisen elämämme kannalta merkitykselliseksi tekijäksi”¹⁸. Arja Jokinen korostaa myös, että tutkijalla ei ole mahdollisuutta kohdata tutkittua todellisuutta puhtaasti, vaan tutkittu kohdataan aina jostain näkökulmasta merkityksellistettynä. Jokisen mukaan merkityksellistäminen pitää sisällään sekä merkitysten vakiinnuttamisen, että muuntumisen tendenssin, jolloin historialliset ja kulttuuriset eli ns. tiettyyn ympäristöön vakiintuneet merkitykset sekä uudet tavat merkityksellistää asioita kohtaavat toisensa ja sekoittuvat.¹⁹

1.3.2. Diskurssianalyysi eduskuntakeskustelujen tutkimusvälineenä

Diskurssianalyysi on hyvin tyypillinen metodi eduskuntakeskustelujen analysoimiseksi. Arja Jokinen ja Kirsi Juhila hahmottavat diskurssianalyysin kolmiona, joka koostuu merkityksistä, kommunikatiivisuudesta sekä kulttuurisuudesta. Eduskuntakeskustelujen analysoimisessa kyse on kansanedustajien tuottaman puheen ja kielen analysoimisesta, jossa on fokuksena se, minkälaisia merkityksiä edustajat antavat ja luovat eri aiheista, sekä kuinka he asian kommunikoivat. Näiden taustalla vaikuttaa myös henkilön sekä yhteisön oma kulttuuri, joka osaltaan tuottaa ja selittää kielenkäyttöä. Tapoja diskurssianalyttisen tutkimuksen toteuttamiseen on monia, ja ne eroavat toisistaan tutkimusorientaatioiden sekä tehtyjen ratkaisujen saralla. Tässä tutkimuksessa käytetään retorisen diskurssianalyysin keinoja.²⁰

Tutkielmani eduskunnan puheenvuoroanalyysin tarkoituksena on tarkastella eduskunnan puheenvuoroissa tuotettuja – kaasuputkihankkeen luonteelle annettuja – merkityksiä, joilla

---

¹⁶ Ibid., 39.

¹⁷ Ibid., 38–39.

¹⁸ Saaranen-Kauppinen, Anita –Puusniekka, Anna (2006) Sosiaalinen konstruktionismi, luku 5.6. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, (http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html) luettu 11.11.2017

¹⁹ Ibid.; Jokinen 2002a, 39.

²⁰ Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi (2002) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 54–55.

kansanedustajat pyrkivät tuomaan esille omat näkemyksensä hankkeesta sekä vakuuttamaan kuulijat, jotka tässä yhteydessä ovat muut kansanedustajat, ministerit sekä Suomen kansa, heidän väitteidensä paikkansapitävyydestä. Retorisen diskurssianalyysin avulla pyritään tulkitsemaan kaasuputkihanketta käsitelleiden puheenvuorojen argumentointia sosiaalisena toimintana, jolloin tulkinnan pohjalta voidaan muodostaa käsitys siitä, minkälaisia merkityksiä kaasuputkihankkeelle annettiin. Tarkoituksena on selvittää eri kansanedustajien sekä eduskuntapuolueiden asenteita tai *asemoitumista*, kuten Jokinen selittää tietynlaisen position ottamisen julkisessa keskustelussa hanketta kohtaan. Jokisen mukaan argumentaation keskeisenä pyrkimyksenä on oman position puolustaminen ja vahvistaminen sekä vastaposition heikentäminen ja kritisointi. Kansanedustajien puheenvuoroissa esittämät argumentit, joiden kautta tulkitaan kaasuputkihankkeelle annettuja merkityksiä, kertovat edustajien ja eri puolueiden asemoitumisesta hankkeen suhteen.²¹

Eduskuntakeskusteluja tarkastellessa saa analyysi sekä responsiivisen että retorisen ulottuvuuden. Responsiivisuus tulee ilmi eduskuntakeskusteluiden luonteesta, jossa hallitus vastaa kansanedustajien puheenvuoroissaan esittämiin kysymyksiin. Tämän tutkimuksen analyttisenä painopisteenä käytetään retorista diskurssianalyysiä, sillä se mahdollistaa puheenvuoroissa esitettyjen tulkintojen ja väittämien laajemman sekä neutraalimman tulkinnan. Arja Jokisen mukaan retorinen analyysi keskittyy merkitysten tuottamiseen tähtäävien kielellisten prosessien tarkasteluun, joilla ”todellisuuden versiot pyritään saamaan vakuuttaviksi ja kannatettaviksi sekä kuulijat, lukijat tai keskustelukumppanit saadaan sitoutumaan niihin”²². Eduskunnan puheenvuorojen responsiivinen luonne sekä responsiiviset teot on otettu huomioon analyysissä.

Eduskunnan puheenvuorojen retorinen diskurssianalyysi mahdollistaa kansanedustajien sekä ministerien argumenttien analysoinnin, jolloin kielellisten tekojen tarkastelun avulla voi muodostaa käsityksen siitä, minkälaisia merkityksiä kaasuputkihankkeelle annettiin eduskunnassa. Yksittäisten argumenttien lisäksi on myös oleellista tarkastella merkityksien sekä eri tyylien ja eri sävyisten argumenttien määrää, jotta voidaan mahdollisimman tarkasti vastata kysymykseen *miltä kannalta hankkeesta keskusteltiin eduskunnassa* sekä muodostaa esitettyjen argumenttien pohjalta yleistyksiä ja johtopäätöksiä. Tämän vuoksi

---

²¹ Jokinen, Arja (2002b) Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 127.

²² Ibid., 77–78; Jokinen 2002b, 126.

retorisen diskurssianalyysin tulokset on myös kvantifioitu tilastoihin. Retorisen diskurssianalyysin löydösten kvantifointi auttaa muodostamaan kokonaisvaltaisen käsityksen siitä, miltä kannalta Nord Stream -hankkeesta puhuttiin eduskunnassa²³. Kvantifioinnin mahdollistamiseksi eduskunnan puheenvuoroissa hankkeelle annetut merkitykset on kategorisoitu sisältönsä puolesta eri diskurssien piiriin. Kvantifioinnin toteutustavan esittely löytyy analyysiosion alusta.

1.3.3. Poliitiikan ja diskurssin käsitteet

Kansanedustajien sekä ministerien eduskunnan puheenvuoroissa ilmaistut, kaasuputkihankkeelle annetut merkitykset on lähdeaineiston sekä aikaisemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta luokiteltu kolmen eri diskurssin piiriin. Nämä diskurssit ovat ympäristöpoliittinen, talous- ja energiapolitiittinen sekä ulko- ja turvallisuuspoliittinen diskurssi. Käytettäessä termejä *poliittinen* sekä *diskurssi* on näiden määrittely tärkeää epäselvyyksien välttämiseksi. Mitä politiikalla ja diskurssilla tarkoitetaan tämän tutkielman yhteydessä?

Postmodernissa maailmassa on lukuisia eri käsityksiä siitä, mitä termit politiikka ja diskurssi oikeastaan tarkoittavat. Kari Palonen yhtyy tähän näkemykseen politiikan osalta työssään *Kaksi politiikan käsitettä*. Palonen korostaa, että vaikka on olemassa monenlaisia eri käsityksiä politiikasta, ovat nämä kaikki käsitykset muunnelmia kahdesta eri politiikan käsitteestä, jotka ovat politiikan sfääri- sekä toimintakäsite²⁴. Sfäärikäsitteen mukaan politiikka on jotain, joka tapahtuu tietyssä erillisessä tilassa, kuten tietyn organisaation piirissä. Toimintakäsitteen mukaan politiikka on toimintaa, jolle on ominaista toisin toimimisen mahdollisuus sekä toiminnan aikasidonnaisuus. Toimintakäsitteen mukaan politiikka nähdään joustavana toimintana eikä rajattuna, kuten tilaan sidottu politiikan sfäärikäsitys, minkä vuoksi toimintakäsitettä voisi luonnehtia laajaksi ja sfäärikäsitettä puolestaan suppeaksi käsitykseksi politiikasta.²⁵

---

²³ Saaranen-Kauppinen, Anita –Puusniekka, Anna (2006) Analyysi ja tulkinta, luku 7.3. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto, (http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html) luettu 11.11.2017.

²⁴ Palonen, Kari (2008) Kaksi politiikan käsitettä. Tulkinta historiasta ja nykytilanteesta. Teoksessa Korvela, Paul Erik – Lindroos, Kia (toim.) Avauksia poliittiseen ajatteluun. Minerva kustannus Oy, Helsinki, 198, (<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43154/978-952-492-111-4.pdf>) luettu 11.11.2017.

²⁵ Ibid., 198–199.

Tämän työn ohessa politiikka ymmärretään laajan luonnehdinnan mukaisesti toiminnaksi, vaikka tutkimuskohteena onkin poliittinen organisaatio. Käyttäessään puheenvuoroja kansanedustajat sekä ministerit tekevät politiikkaa argumentoimalla ja puolustamalla omia näkemyksiään kaasuputkihankkeesta. Kun politiikka ymmärretään toimintana, joka ei ole sidonnainen pelkästään tiettyyn sfääriin, kuten organisaatioon, voi kaasuputkihankkeeseen liitettyjen näkemysten argumentoinnin ymmärtää politiikaksi ja sen teoksi. Tämä myös mahdollistaa Suomen eduskunnan ulkopuolella esitettyjen argumenttien terminologisoinnin politiikan piiriin. Täten esimerkiksi kaasuputken herättämät ympäristökysymykset voidaan nähdä ja nimetä ympäristöpoliittisiksi kysymyksiksi, on kyseessä sitten poliittisissa organisaatioissa tai niiden ulkopuolella tapahtuva toiminta.

Politiikan määritelmän ohella myös diskurssin määritelmä on tilannekohtainen, tutkimuksesta sekä tutkijasta riippuva. Ei ole olemassa yhtä ainoata diskurssin määritelmää, vaan tutkijan tulee valita sekä perustella käyttämänsä määritelmä sekä tapa, jolla sitä sovelletaan tutkimukseen. Laajan käsityksen mukaisesti diskurssi voidaan määritellä teksti- ja lausekokonaisuuksiin, tilanteelliseen kielenkäyttöön sekä mm. intertekstuaalisuuteen viittaavaksi käsitteeksi, jolla on perusta sosiaalisessa konstruktivismissa. Anu Pynnönen korostaa diskurssianalyysiä käsittelevässä artikkelissaan, että diskurssit syntyvät sosiaalisten ryhmien välisestä vuorovaikutuksesta ja muotoutuvat monimutkaisten yhteiskunnallisten rakenteiden sekä näiden historiallisen ja sosiaalisen kontekstin kautta. Pynnösen mukaan organisaatiotutkimuksen yhteydessä, jollainen eduskuntatutkimuskin on, diskurssit voidaan määritellä ”vakiintuneiksi puhekäytännöiksi, joiden avulla osaltaan rakennetaan ja tuotetaan sitä ilmiötä, jota diskurssi kuvaa”²⁶. Tällöin analysoinnin kohteena on sosiaalisen todellisuuden tuottaminen ja sen luonne, jossa huomio kiinnittyy asioiden ilmaisuun sekä tämän ilmaisun muokkaamaan käsitykseen todellisuudesta.²⁷

Ympäristö-, talous- ja energia-, sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikka ovat vakiintuneita sisällöllisiä asiakokonaisuuksia, joihin voidaan viitata sekä joista voidaan argumentoida käyttämällä vakiintuneita puhekäytäntöjä. Nämä puhekäytännöt ovat historiallisten ja sosiaalisten kontekstiensä kautta vakiintuneet osaksi suomalaisen yhteiskunnan rakenteita. Viitatessaan edellä mainittuihin asiakokonaisuuksiin eduskunnassa kansanedustajat ja

---

²⁶ Pynnönen, Anu (2013) Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. University of Jyväskylä, Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu, Working Paper N:o379, 8, (<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?sequence=1>) luettu 11.11.2017.

²⁷ Pynnönen 2013, 6–8.

ministerit käyttävät yhteiskunnassa vakiintuneita puhekäytäntöjä – diskursseja – mutta samalla myös rakentavat ja tuottavat käsitystä mainitsemastaan diskurssista antamalla sille merkityksiä. Tässä tutkimuksessa diskurssilla viitataan samankaltaisten käsitysten, merkitysten ja olettamuksien kokonaisuuteen, joihin eduskunnan puheenvuoroissa ilmaistut argumentit on jaoteltu sisältönsä mukaisesti. Diskurssi määritellään tiettyyn aihepiiriin liittyvien, kielellisillä teoilla tuotettujen merkitysten asiakokonaisuudeksi. Tämän vuoksi esimerkiksi kaasuputken ympäristövaikutuksiin viittaava puheenvuoro määritellään ympäristöpoliittisen diskurssin piiriin. Tutkielman kannalta relevantit diskurssit ovat jo aiemmin mainitut ympäristöpoliittinen, talous- ja energiapolitiittinen sekä ulko- ja turvallisuuspoliittinen diskurssi. Eri diskursseihin määritellyt – kaasuputkihankkeelle annetut – merkitykset ja näkemykset on eritelty analyysiosion alussa.

1.4. Lähdeaineiston esittely

Tutkielman alkuperäislähdeaineisto on kolmijakoinen ja käsittää eduskunta-aineiston, lainsäädäntöaineiston sekä muun viranomaisaineiston. Eduskunta-aineiston ensisijainen lähdeaineisto koostuu kaasuputkihanketta käsittelevistä eduskunnan virallisista asia- ja pöytäkirjoista vuosilta 2005–2010. Kyseisestä aineistosta tutkimuksen lähteiksi valittiin yhteensä 22 asia- ja pöytäkirjaa, joissa yhteensä 177 puheenvuorossa viitattiin tai käsiteltiin kaasuputkihanketta. Edellä mainitut asia- ja pöytäkirjat muodostavat puheenvuoroanalyysin ensisijaisen lähdeaineiston. Eduskunta-aineiston piiriin kuuluvat myös hankkeeseen oleellisesti liittyvät valtioneuvoston selonteot, toimenpidekertomukset sekä eri valiokuntien mietinnöt ja lausunnot tutkimuksen aikarajojen tiimoilta, sillä ne luovat perustan eduskunnassa esitetyille argumenteille, ovat olennainen osa lainsäädännön lupamenettelyä sekä kertovat myös valtion ylimpien toimielinten näkemyksistä hankkeesta.

Kaasuputkihankkeeseen vaikuttavat lait sekä kansainväliset sopimukset muodostavat alkuperäisaineiston toisen kokonaisuuden, joita käsitellään tutkielman kolmannessa, hankkeen lainsäädännöllisiin edellytyksiin perehtyvässä luvussa. Kansainvälinen sopimusympäristö kattaa merien suojelua sekä merellisiä oikeuksia koskevaa lainsäädäntöä, jotka luovat puitteet kansainvälisille konsultaatioille sekä Suomen kansallisille laeille. Suomen kansallisessa lainsäädännössä huomio puolestaan kohdistuu pitkälti talousvyöhykkeellä sovellettavaan lainsäädäntöön, joka koostuu mm. alueen suojelua, hyödyntämistä sekä lupien tarvetta säätelevästä lainsäädännöstä. Alkuperäisaineiston kolmas

kokonaisuus kattaa hankkeeseen liittyvän muun viranomaisaineiston, jollaisiksi mm. YVA-selostus, Espoo-raportti sekä työ- ja elinkeinoministeriön suostumus Suomen talousvyöhykkeen hyödyntämisestä on määritelty. Viranomaislähteitä käytetään tutkielman useassa eri vaiheessa, sillä YVA-selostus sekä Espoo-raportti tarjoavat mm. tärkeää tietoa hankkeen eri vaiheista, teknisistä ominaisuuksista sekä osapuolista. Työ- ja elinkeinoministeriön suostumus puolestaan tuo tärkeää informaatiota hankkeen lainsäädännöllisen prosessin tarkasteluun.

Edellä mainitun ensisijaisen lähdeaineiston lisäksi tutkielman toissijainen lähdeaineisto koostuu useista julkaistuista tutkimuksista, uutisartikkeleista sekä eri tietopankkien ja internet-sivujen tarjoamasta datasta. Tutkielman apuna on käytetty myös verrattain paljon aikalaismateriaalia ajan näkemysten ilmentämiseksi sekä anakronismien välttämiseksi. Esimerkiksi tutkimusajankohtana julkaistut uutisartikkelit kuvastavat hyvin sitä näkemystä mikä maassamme oli kaasuputkihankkeen suunnittelun ja rakennusprosessin aikana. Aihetta käsittelevä aikaisempi tutkimus myös auttaa kirjoittajaa ensisijaisen lähdeaineiston analysoimisessa, etenkin verrattain monimutkainen lainsäädäntöprosessin kanssa.

2. Miksi kaasua ja kaasuputki?

Nord Stream -kaasuputkihankkeen rakentamisen taustalla vaikutti hyvin pitkälti taloudelliset realiteetit, pitkään jatkuneet verrattain moitteettomat energiasuhteet – etenkin kaasutoimitusten saralla – sekä jo 1980-luvulla alkunsa saaneet suunnitelmat kaasuputkihankkeen toteuttamiseksi. Hankkeen taloudellinen tausta käsittää Euroopan unionin maiden kasvavan maakaasutarpeen omien kaasuvarojen ehtyessä ja kysynnän kasvaessa sekä Venäjän maakaasun myyntitarpeen. Kaasuputkihanke myös osittain vastasi EU:n ajamaan kaasuntoimitusreittien monipuolistamiseen, vaikka samalla herätti myös kritiikkiä Venäjän motiiveja kohtaan. Hanke herättikin hyvin laajaa keskustelua sekä erilaisia näkemyksiä ympäri Eurooppaa. Suunnitelmat nostivat esille myös huolen Venäjän kasvavasta vaikutusvallasta sekä energian käyttämisestä politiikan välineenä.

Luvun on tarkoitus selvittää kaasuputkihankkeen taustoja, sen rakentamiseen johtaneita syitä sekä hankkeen herättämiä epäilyksiä Venäjän motivaatioista hankkeen suhteen. Ensimmäisessä osiossa tarkastellaan idän ja lännen välisen kaasukaupan historiallista kontekstia ja kaasusuhteiden muodostumista. Toinen osio keskittyy puolestaan Itämeren kaasuputkihankkeen taustaan, sen suunnitteluun ja suunnittelijoihin, rakentamisen vaiheisiin sekä hankkeen perustietojen esittelyyn. Otsikkoon vastataan kolmannessa osiossa, joka keskittyy hankkeen taloudelliseen kontekstiin. Alaluvussa tarkastellaan muuttuvaa energiasektoria sekä Euroopan maiden siirtymistä ympäristöystävällisempien energiamuotojen käyttöön. Viimeisessä osiossa tarkastellaan kaasuputkihankkeen tiimoilta heränneitä epäilyksiä Venäjän energiatoimitusten luonteen suhteen. Osiossa esitellään, minkälaisia merkityksiä kaasuputkelle annettiin eri Itämeren valtioiden taholta, joista selviää hankkeen kiistanalaisuus.

2.1. Idän ja lännen kaasusuhteiden pitkä traditio

Venäjän ja Euroopan maiden nykyiset kaasusuhteet ovat jatkumoa kylmän sodan aikaisista asetelmista, jolloin Neuvostoliitto ja Länsi-Euroopan maat solmivat ensimmäiset sopimukset kaasutoimituksista rautaesiripusta huolimatta. Euroopan ja Venäjän pitkään jatkuneet kaasusuhteet saivat alkunsa keskellä kylmää sota, jolloin idän ja lännen välinen yhteistyö oli rajoittunutta. Per Högselius kuvaa tätä idän ja lännen välistä yhteistyötä maakaasutoimituksissa Euroopan ”pilotetuksi integraatioksi”, sillä millään muulla alalla

kuin maakaasussa, eivät Itä- ja Länsi-Euroopan materiaaliset suhteet muodostuneet yhtä syviksi. Tämä, päinvastoin kuin tavallista kylmän sodan tutkimuslinjaa kuvaava ajatusmalli, selittää, että vähitellen syventynyt kaasukauppa, laajentuneet kaasuverkot ja putkikapasiteetin lisääminen muodostivat kauaskantoisia riippuvaisuuksia ja haavoittuvaisuuksia rautaesiripun molemmiin puoliin, jotka Högseliuksen mukaan näkyvät vielä tänäkin päivänä Venäjän ja Euroopan maiden suhteissa.²⁸

Neuvostoliiton ja Länsi-Euroopan maiden välinen kaasukauppa sai Högseliuksen mukaan muotoonsa vuosina 1965-1975, jolloin molemmat osapuolet havahtuivat rautaesiripun raottamisen mahdollisuuteen. Silloin käytiin tiukkoja neuvotteluja sekä solmittiin ensimmäiset sopimukset ja kaasun virtaaminen Neuvostoliitosta Länsi-Eurooppaan alkoi. Högseliuksen mukaan idän ja lännen maakaasuverkoston rakentajat huomasivat molemmiin puolisia puutteita osapuolien välillä, jotka pystyttäisiin ratkaisemaan lisäämällä kansalliset rajat ylittävää yhteistyötä ja integraatiota. Högselius kutsuu tätä tilaa termillä *Complementary reverse salients*, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan sitä, että osapuolen kehitys on estynyt toteuttamasta täyttä potentiaaliaan jonkin puutteen takia. Neuvostoliitolla tämä puute koski korkealaatuisia teräsputkia, joita maan terästeollisuus ei pystynyt tuottamaan, mutta joita tarvittiin, jotta 1960-luvulla löydettyjä laajoja maakaasuesiintymiä pystyttäisiin hyödyntämään. Länsi-Euroopan mailla ei puolestaan ollut ongelmia korkealaatuisten teräsputkien valmistuksessa, mutta maat kärsivät niukoista kotimaisista maakaasuvarannoista ja olivat tuontikaasun tarpeessa. Högseliuksen mukaan juuri tämä asymmetrinen tilanne johti sopimukseen vastavuoroisesta järjestelystä, jossa Neuvostoliitto toimittaisi kaasua Länsi-Eurooppaan ja Länsi-Euroopan maat puolestaan teräsputkia Neuvostoliittoon. Tämä rajat ylittävä yhteistyö sekä kummankin puolen tarpeisiin vastaaminen olivat Högseliuksen mukaan tärkeimmät tekijät Euroopan energiariippuvuuden kehittymisessä koko kylmän sodan ajan.²⁹

Kylmän sodan osapuolien molemminpuolinen hyöty antoi siis sykäyksen idän ja lännen väliselle kaasukaupalle 1960-luvun puolivälissä. Vuosina 1966-1967 käytiin kiivaita neuvotteluita Neuvostoliiton sekä Italian, Itävallan, Länsi-Saksan, Ruotsin ja Suomen kanssa. Merkittävimmät konsensukset saavutettiin vuosina 1968-1970, jolloin mm. ensimmäiset kaasutoimitukset alkoivat Itävaltaan. Länsi-Saksa, Italia ja Suomi seurasivat

---

²⁸ Högselius, Per (2013) *Red Gas. Russia and the Origins of European Energy Dependence*. Palgrave Macmillan, 3.

²⁹ *Ibid.*, 6.

Itävallan perässä ja solmivat kaasusopimukset Neuvostoliiton kanssa vuosina 1973-1974. Ranska seurasi muiden maiden esimerkkiä vuonna 1976. Högselius korostaa näiden sopimusten merkitystä, sillä useat Länsi-Euroopan maat olivat liittyneet Itä-Euroopan kaasuverkostoon ennen kuin ne yhtyivät Euroopan yhteisön ja NATO-maiden kaasuverkostoon.³⁰

Idän ja lännen välisiä kaasusuhteita hiersi alkuun molemminpuolinen epäily poliittisten ja ideologisten kiistojen vuoksi. Suurimmat epäilykset kohdistuivat Länsi-Euroopasta Neuvostoliittoon ja kaasutoimitusten varmuuteen. Tämä epäily kuitenkin lieventyi, kun Neuvostoliitto osoitti olevansa luotettava taloudellinen kumppani. Neuvostoliitto teki huimia panostuksia länteen suuntautuviin kaasutoimituksiin, sillä yhteistyön jatkumisen ja syvenemisen kannalta kaasun laadun ja määrän piti vastata sovittuja vaatimuksia. Högseliuksen mukaan Neuvostoliitolla oli pakonomainen tarve vakuuttaa Länsi-Euroopan maat maan luotettavuudesta, minkä takia Neuvostoliiton kansalaiset joutuivat sijaiskärsijöiksi, kun riittäviä määriä kaasua ei ollut saatavilla.³¹

Alkuvaiheen epäilyksien jälkeen idän ja lännen välinen yhteistyö alkoi sujua mutkattomasti, ja rajat ylittävä yhteistyö syventyi molempien osapuolten panostaessa ahkerasti verkoston toimivuuteen ja sen kehittämiseen. Viidenkymmenen vuoden kehityksen seurauksena – Högseliuksen mukaan – verkostosta on tullut kypsä rajat ylittävä infrastruktuuri, jolla on paljon painoarvoa. Infrastruktuurin suuri ja kasvava painoarvo on puolestaan tehnyt systeemin kehityssuunnan muuttamisen yhä vaikeammaksi. Esimerkiksi Yhdysvaltalaisjohtoisen opposition yritykset rajoittaa idän ja lännen välistä kaasukauppaa 1980-luvulla tyssäsivät siihen, että kaasuinfrastruktuurista oli jo tullut niin merkittävä ja suuri kokonaisuus, ettei sitä voinut muuttaa. Neuvostoliiton vientikaasu nousi kuitenkin jo tällöin osaksi julkista ja poliittista debattia. Neuvostoliiton romahdus ja Itä-Euroopan maiden itsenäistyminen ei järkyttänyt infrastruktuuria vaan todisti sen elinvoimaisuuden. Idän ja lännen välille rakennettu kaasuinfrastruktuuri säilyi ennallaan ja jatkoi kasvamistaan, vaikka kylmän sodan loppuminen loikin infrastruktuurille uusia haasteita, sekä uuden osapuolen kahden aikaisemman blokin välille – Itä-Euroopan kauttakulkumat.³²

---

³⁰ Ibid., 2–3.

³¹ Ibid., 6.

³² Ibid., 6–7.

Itä-Euroopan kauttakulkumaista tuli merkittävä tekijä Venäjän ja Länsi-Euroopan maiden välisessä energiapolitiikassa, sillä Venäjän länteen suuntautuva energiavienti virtasi näiden entisten neuvostotasavaltojen alueiden kautta. Ennen Nord Stream -kaasuputkihanketta Venäjän kaasuvienti Eurooppaan virtasi kahden pääreitit kautta, joita olivat kylmän sodan aikana rakennettu Ukrainan kaasuputkiverkosto sekä 1990-luvulla Valko-Venäjän ja Puolan kautta kulkeva Yamal-Eurooppa putkilinja. Energian kauttakulkumat ovat hyvin riippuvaisia venäläisestä energiasta ja niistä saamistaan kauttakulkumaksuista ja/tai Länsi-Eurooppaan verrattuna alhaisista kaasunhinnoista, jotka ovat ainoastaan hieman yli Venäjän sisäisten markkinoiden kaasihintojen tason. Venäjän ja Itä-Euroopan energian kauttakulkumaiden keskinäiset järjestelyt sujuivat ilman suurempia ongelmia aina 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen alkupuoliskolle asti. Toimitusten luonne koki merkittävän käänteen vuonna 2004 Ukrainan oranssin vallankumouksen jälkeen, kun politiikka astui mukaan Venäjän länteen suuntautuvaan energiavientiin. Vuoden 2006 ja 2009 kaasukiistat ja niistä johtuvat kaasutoimituskatkokset tekivät särön Venäjän maineeseen luotettavana energiatoimittajana. Kaasukiistoja sekä epäilyksiä Venäjän energiatoimituksen luonteeseen liittyen tarkastellaan tarkemmin luvun viimeisessä osiossa.³³

2.2. Kaasuputki Itämereen

Nord Stream -kaasuputkihankkeen juuret juontavat kylmän sodan aikaan 1980-luvulle, jolloin selvitettiin mahdollisuuksia rakentaa kaasuputki Norjasta Ruotsin läpi Länsi-Eurooppaan sekä Venäjältä Itämeren alitse Suomeen ja Ruotsiin. Nord Stream -kaasuputkihankke sai alkunsa vuonna 1997 perustetusta North Transgas Oy:stä (NGT), jonka tarkoituksena oli arvioida Suomen ja Ruotsin kaasujärjestelmien yhdistämismahdollisuuksia EU:n kaasujärjestelmään, mihin liittyi oleellisesti myös Itämeren käyttö kuljetusalueena. NGT oli Gazpromin ja Neste Oy:n – vuodesta 1998 alkaen Fortum Oil and Gas Oy – yhteishanke, jonka pääkonttori sijaitsi Suomessa. Vuoden 1998 aikana suoritettiin laajat tutkimukset Suomenlahdella sekä Pohjanlahdella mahdollisten putkilinjareittien löytämiseksi. Hankkeen linjaamat kolme pääreitinvaihtoehtoa olisivat kaikki kulkeneet Itämeren alla, vaikkakin niiden reitit erosivat toisistaan huomattavasti. Vuonna 1999 NGT teki johtopäätöksen suorittamiensa tutkimusten perusteella johtopäätöksen, jonka mukaan merenalainen reitinvaihtoehto on toteuttamiskelpoisempi

---

³³ Siddi, Marco (2015) The EU-Russia Gas Relationship. New projects, New Disputes? Ulkopoliittinen instituutti, 3–4; Balmaceda, Margarita M. (2011) Venäjä ja Itä-Euroopan energiakäytävä. Teoksessa Energia. Idäntutkimus 1/2011. Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seura ry, 32, 36, 40–41.

kuin maanpäällinen putki taloudelliselta, teknologiselta ja ympäristölliseltä kannalta. Hanke kuitenkin jäi toteutumatta Fortumin muuttaessaan yritysstrategiaansa kaasutoimituksista sähköntuotantoon.³⁴

North Transgas Oy:n sisäiset järjestelyt muuttuivat huomattavasti, kun Gazprom osti vuonna 2005 Fortumin 50 prosentin omistusoikeuden hankkeesta itselleen. Kehitystyön siirtymisen seurauksena Gazprom tehosti yhteistyötään saksalaisten kaasuyhtiöiden Ruhrgasin – myöhemmin E.ON Ruhrgas AG – ja BASF SE/Wintershallin kanssa, jolloin hankkeen nimeksi muutettiin North European Gas Pipeline (NEGP). Venäjän 1990-luvun loppupuolelta alkanut taloudellinen noususuhdanne sekä rakennustekniset parannukset lopulta mahdollistivat Itämeren alitse kulkevan kaasuputken rakentamisen.³⁵

Gazprom käynnisti vuonna 2003 Itämeren merenalaisen osan arvioinnin, jonka tavoitteena oli selvittää Itämeren kaasuputken rakentamismahdollisuuksia sekä samalla tarkentaa suositeltavaa tutkimuskäytävää. Näiden tietojen pohjalta vuonna 2005 aloitettiin Itämerellä yksityiskohtaiset geofysikaaliset tutkimukset, jotka painottuivat mahdollisten ympäristöriskien ja -vaikutusten minimoimiseen. Yksityiskohtainen merenalainen tarkastelu saatiin päätökseen vuonna 2006, jolloin 1200 kilometriä pitkä tarkastelualue ulottui Venäjän Viipurista aina Saksan Greifswaldiin asti.³⁶

Syyskuussa vuonna 2005 venäläinen Gazprom ja saksalaiset BASF SE/Wintershall sekä E.ON Ruhrgas solmivat perussopimuksen kahden kaasuputken rakentamisesta Itämeren alitse Viipurista Greifswaldiin. Yhteisyritys North European Gas Pipeline Company – vuoden 2006 lokakuusta alkaen Nord Stream AG – perustettiin vielä samana vuonna, ja myöhemmin siihen liittyivät hollantilainen Gasunie sekä ranskalainen GDF Suez. Gazprom omistaa yhtiöstä yhteensä 51 prosenttia, molemmat saksalaiset yritykset 15,5 prosenttia. Gasunien ja GDF Suezin osuudet ovat 9 prosenttia. Yhtiön pääkonttori sijaitsee Sveitsin Zugissa.³⁷

---

³⁴ YVA 2009, 41–43; Ulkoasiainministeriö Eurooppatiedotus 2010, 13–15; Nord Stream (2014) Secure Energy for Europe: The Nord Stream Pipeline Project, 2005-2012, (<https://www.nord-stream.com/media/documents/pdf/en/2014/04/secure-energy-for-europe-full-version.pdf>) luettu 20.11.2017.

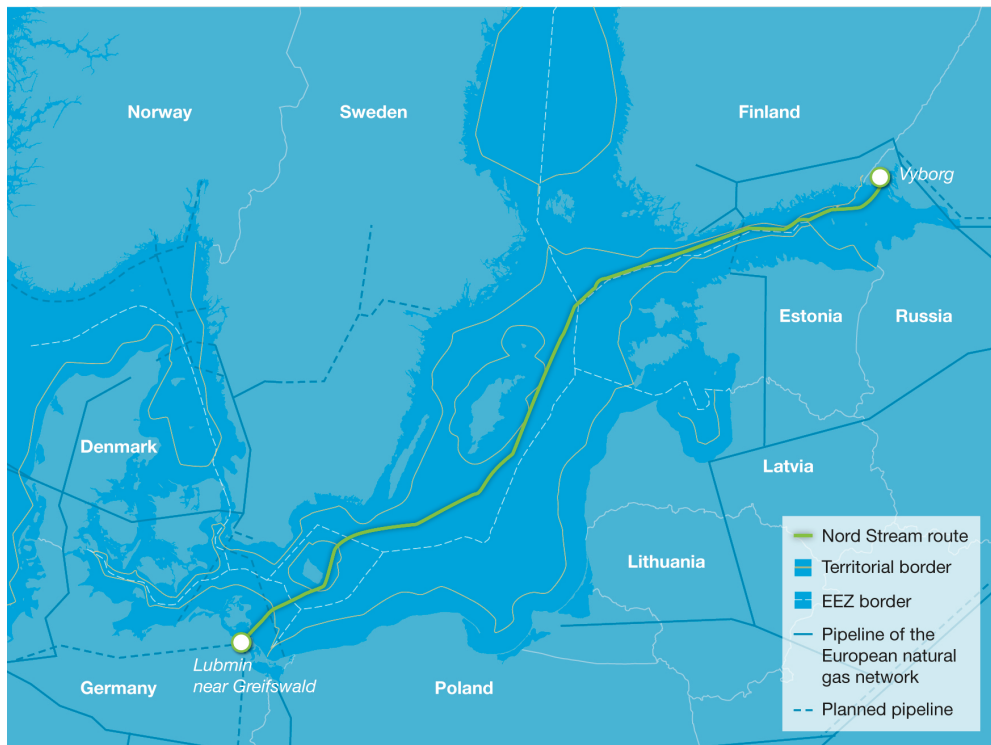
³⁵ YVA 2009, 45–46.

³⁶ YVA 2009, 46.

³⁷ YVA 2009, 47–48.

Kaasuputken reitti kulkee Venäjän, Saksan ja Tanskan aluevesien lisäksi myös kyseisten maiden sekä Suomen ja Ruotsin talousvyöhykkeiden läpi. Aluevedet sekä talousvyöhykkeet kuuluvat maiden kansallisen lainsäädännön piiriin, minkä vuoksi kaasuputken rakentamiseen tarvittiin jokaisen edellä mainitun maan hyväksyntä. Nord Stream - kaasuputkihankkeen rakentaminen edellytti myös Espoon sopimuksen mukaisia kansainvälisiä konsultaatioita, sillä kaasuputken rakentamisesta ja käytöstä saattoi aiheutua valtion rajat ylittäviä vaikutuksia. Konsultaatioiden piiriin otettiin kaikki Espoon sopimuksen sopimusosapuolet, jotta varmistuttiin, että hanke täyttää Espoon sopimuksen mukaiset rajat ylittävät ympäristökriteerit. Hankkeen tuli myös noudattaa kaikkien aiheuttajaosapuoliksi määriteltujen maiden kansallisia lakeja. Suomessa esimerkiksi hankkeelta edellytettiin ympäristövaikutusten arviointimenettelyn toteuttamista sekä vesilain ja Suomen talousvyöhykelain mukaista lupaa putken rakentamiseen maan talousvyöhykkeelle. Hankkeen juridisia lähtökohtia sekä sovellettavia lakeja, säädöksiä ja sopimuksia tarkastellaan tarkemmin luvussa kolme.³⁸

Kuva 1. Nord Stream -putkilinjan reitti.

Lähde: Nord Stream AG.

³⁸ Nord Stream 2017a; Ulkoasiainministeriö (2005) Suomi perustaa talousvyöhykkeen Itämerelle, uutiset, 23.01.2005, (<http://www.formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=63316&nodeid=15145&contentlan=1&culture=fi-FI>) luettu 28.11.2017; Espoo-raportti (2009a) Ei-tekniinen yhteenveto, helmikuu, Nord Stream AG, 37–38, (<https://nord-stream.com/download/document/59/?language=fi>) luettu 13.12.2017.

Itämeren alittavan Nord Stream -kaasuputken kokonaispituus on 1224 kilometriä, ja se koostuu kahdesta rinnakkaisesta noin 1,5 metrin halkaisijan putkesta. Sen osuus Suomen talousvyöhykkeellä on noin 375 kilometriä. Toteutunut reitti Viipurista Itämeren alitse Saksan Greifswaldiin ei suinkaan ollut ainoa tutkittu reitti, vaan valinnan taustalla oli yli vuosikymmenen tarkat tutkimus- ja selvitystyöt, joiden perusteella parhaimmaksi valikoitui yllä mainittu reitti.³⁹

Maakaasua voidaan tunnetusti siirtää paikasta toiseen kolmella eri tavalla: nestekaasuna (LNG) tankkereiden avulla, maanpäällistä putkilinjaa pitkin tai vedenalaisen putkilinjan kautta. Espoon raportin mukaan Nord Stream -kaasuputken vuosittainen siirtomäärä vastaisi noin 600-700 laivan kuljetusmäärää Itämerellä. Se lisäisi huomattavasti alueen meriliikennettä, jolla puolestaan olisi negatiivisia päästö-, ympäristö- ja meriturvallisuuustekijöitä. Kaasuputken rakentaminen todettiin selvitysten perusteella LNG-kuljetuksia kannattavammaksi ja ympäristöystävällisemmäksi vaihtoehdoksi. Päähuomio reittimahdollisuuksien tarkastelussa keskittyi maitse kulkevan ja vedenalaisen putkilinjan hyötyjen ja heikkouksien tarkasteluun. Tehtyjen tutkimusten perusteella vedenalainen putkilinja katsottiin talouden ja ympäristön kannalta kestävimmäksi ratkaisuksi. Maitse kulkevaa putkilinjaa vastaan puhuivat sen pitempi reitti, infrastruktuuriset ongelmat, kuten kaupunkien, teiden, asutuksen ja pinnanmuotojen huomioiminen, sekä energiaa kuluttavien ja ympäristölle haitallisten kompressoriasemien suurempi lukumäärä. Vedenalainen putkilinja puolestaan vaatii ainoastaan yhden kompressoriaseman sekä välttää maanpäällisen putken kohtaamat infrastruktuuriset ongelmat. Lyhyempi reitti on myös rakennuskustannuksiltaan kustannustehokkaampi ratkaisu, ja vedenalaista putkea pitkin kaasua voidaan siirtää tasaisemmalla ja suuremmalla paineella kuin maanpäällistä putkilinjaa pitkin. Vedenalaisen putken ympäristöön kohdistuvat haitat käsittävät ainoastaan rakennusvaiheen, jolloin myös meriliikenteeseen ja kalastustoimintaan saattaa kohdistua hetkellisiä häiriöitä. Espoon raportin tulokset korreloivat myös aikaisempien selvitysten tuloksien kanssa, kuten NGT:n kymmenen vuotta aiemmin tekemä tutkimus, joiden mukaan vedenalainen putkilinja on kannattavin vaihtoehto.⁴⁰

Itämeren alittavia reittejä oli siis jo tutkittu yli kymmenen vuoden ajan. Optimaalisimman reitin valintaan liittyi kuitenkin vielä perinpohjaisia tutkimuksia, joissa otettiin huomioon

---

³⁹ Nord Stream 2017a; Espoo-raportti 2009a, 18–21.

⁴⁰ Espoo-raportti 2009a, 18-21; Espoo-raportti (2009b) Liite. Yhteenveto kansallisesta YVA-menettelystä – Suomi, helmikuu, Nord Stream AG, 11–13, (tekijän hallussa).

turvallisuuden lisäksi kolme muuta pääkriteeriä, jotka olivat ympäristöön liittyvät, sosioekonomiset sekä tekniset kysymykset. Reitin valinnan tuli siis olla mahdollisimman ympäristöystävällinen, vaikuttaa mahdollisimman vähän merialueiden käyttäjiin sekä huomioida merialueilla olemassa olevat rakenteet, kuten kaapelit, ja minimoida aiheutuvat tekniset häiriöt. Näiden seikkojen perusteella arvioitiin viittä pääasiallista reittivaihtoehtoa, joiden pohjalta päädyttiin Viipurista Suursaaren pohjoispuolelta sekä Kalbådagrundin eteläpuolelta kiertävään reittiin, joka viistoa Gotlantia idästä, kiertää Bornholmin saaren ympäri sekä rantautuu Saksan Greifswaldiin.⁴¹

Kaasuputken ensimmäisen putkilinjan rakentaminen aloitettiin huhtikuussa 2010, kun hanke oli saanut hyväksynnän jokaiselta kaasuputken kauttakulkumaalta. Ensimmäinen putkilinja valmistui kesäkuussa 2011, ja kaasutoimitukset Venäjältä Saksaan alkoivat saman vuoden marraskuussa. Toisen rinnakkaisen putkilinjan rakennustyöt alkoivat toukokuussa 2011, ja saatettiin päätökseen seuraavan vuoden huhtikuussa. Kaasutoimitukset toista putkilinjaa pitkin alkoivat lokakuussa 2012.⁴²

2.3. Muuttuva energiasektori

Euroopan unioni määritteli jo vuonna 2000 kaasuputken Euroopan yhteistä etua koskevaksi hankkeeksi, sillä Euroopan maakaasutarpeen arvioitiin lisääntyvän voimakkaasti lähivuosina etsittäessä ympäristöystävällisempiä energiaratkaisuja. Euroopan parlamentti sekä Eurooppa-neuvosto vahvistivat kaasuputken aseman ensisijaisena Euroopan etua koskevana hankkeena vuonna 2006. Saman vuoden syyskuussa EU vahvisti hankkeen aseman osana Euroopan laajuista energiaverkostoa (TEN-E) ja viittasi siihen yhtenä tärkeimmistä energiaprojekteista, joka kiinnosti koko Eurooppaa⁴³. Vuonna 1997 allekirjoitetulla Kioton-ympäristösopimuksella oli merkittävä vaikutus sopimuksen allekirjoittaneiden valtioiden energiapolitiikkaan. Sopimus painotti asteittaista siirtymistä pois ympäristöä saastuttavista uusiutumattomista energialähteistä kohti ympäristöystävällisempiä energiaratkaisuja. Vuoden 2007 Eurooppa-neuvoston päätöksen

---

⁴¹ Ibid.

⁴² Nord Stream 2017a, Pipeline.

⁴³ YVA 2009, 47.

mukaan Euroopan Unionin tuli vähentää kasvihuonepäästöjään 20 prosentilla vuoteen 2020 mennessä.⁴⁴

Uusiutuvan energian käyttö on yleistymässä ympäri maailmaa. Nord Stream AG:n vuonna 2009 toteuttaman Suomen kansallisen YVA-selvityksen mukaan uusiutuvan energian osuuden odotettiin kasvavan vuodesta 2005 vuoteen 2025 mennessä ainoastaan neljä prosenttiyksikköä, jolloin sen osuus koko EU:n energiankulutuksesta vuonna 2025 olisi 11 prosenttia. Tämä lisäyksen ei nähty lyhyellä aikavälillä pystyvän vastaamaan alati kasvavaa energiakysyntää Euroopan unionin maissa. Hiileen ja öljyyn verrattuna maakaasun puhtaampi palamisprosessi sekä sen korkeampi vety-hiilisuhde ovat ympäristönsuojelun näkökulmasta kestävämpiä energiaratkaisuja. Lisäksi maakaasun aiheuttamat kasvihuonepäästöt sekä muut saasteet ovat öljyyn tai hiileen verrattuna alhaiset. Eurooppa-neuvoston maaliskuussa 2007 tekemän päätöksen mukaan kasvihuonekaasupäästöjä tulee vähentää 20 prosenttia vuoteen 2020 mennessä, jonka johdosta 30-50 prosenttia hiiltä ja öljyä vähemmän saasteita aiheuttavan maakaasun kysynnän odotettiin kasvavan entisestään. Euroopan kasvavan maakaasutarpeen myötä Nord Stream -kaasuputkihankkeen katsottiin myös vähentävän öljykuljetuksia Itämerellä, joista saattaisi aiheutua mittavia ympäristökatastrofeja sekä vaaraa muulle laivaliikenteelle. Maakaasun voikin nähdä ikään kuin siltana siirryttäessä uusiutumattomista kohti uusiutuvia energialähteitä.⁴⁵

Nord Stream AG:n tekemien selvitysten mukaan maakaasun osuus Euroopan unionin kokonaisenergiankulutuksesta oli noin 25 prosenttia vuonna 2009, ja kysynnän arvioitiin kasvavan huomattavasti samalla kun EU alueen oma maakaasutuotanto pienenee. Vuodesta 2005 vuoteen 2025 mennessä maakaasun kysynnän arvioitiin kasvavan Euroopan unionin alueella 16 prosentilla 543 miljardista kuutiometrillä 629 kuutiometriin⁴⁶. Itämeren kaksi kaasuputkea pystyvät kuljettamaan 55 miljardia kuutiometriä maakaasua vuosittain suoraan Venäjän laajoilta maakaasuesiintymiltä Euroopan markkinoille seuraavien 50 vuoden ajan. Se vastaisi vuoden 2005 nettotuonnista (314 mrd./ m³) noin kuudesosaa. Kasvavan kaasunkysynnän sekä EU-alueen vähenevän kaasuntuotannon vuoksi maakaasuntuonnin osuuden arvioitiin Suomen YVA-selostuksen mukaan kasvavan vuoden 2005 58 prosentista noin 81 prosenttiin vuoteen 2025 mennessä. Nord Stream -kaasuputki kattaa suuren osan

---

⁴⁴ Nord Stream (2017b) About Us, kotisivu, (<https://www.nord-stream.com/about-us/>) luettu 5.12.2017; YVA 2009, 45, 47.

⁴⁵ YVA 2009, 45, 49–50; Nord Stream 2017b.

⁴⁶ Espoo-raportti 2009b, 10–11.

EU:n tarvitsemasta lisäenergiakapasiteetista, joten sillä on tärkeä asema EU:n ensisijaisena hankkeena.⁴⁷

Venäjä on Euroopan unionin maiden luonnollinen energiakauppakumppani maantieteensä, kaasuvaramojensa sekä historiansa takia. Venäjällä on maailman suurimmat todetut maakaasuvaramot (25,2% vuonna 2008) ja maa sijaitsee myös maantieteellisesti lähellä EU:ta, minkä vuoksi sillä on potentiaalia vastata EU:n kaasuntarpeeseen tulevaisuudessa. Lisäksi EU maiden ja Venäjän välinen yhteiseen etuun perustuva toimitussuhde oli jatkunut jo yli 40 vuoden ajan. Venäjä on energiasuurvalta, jonka talouden kulmakivenä on energianvienti ulkomaille. YVA-selvityksen mukaan öljy- ja maakaasuteollisuus kattoivat vuonna 2007 kaksi kolmasosaa Venäjän vientituloista. EU-maat sekä -yritykset ovat Venäjän tärkeimmät vientikumppanit 80 prosentin osuudella maan koko maakaasuviennistä vuoden 2007 tilastojen mukaan. Venäjä ei suinkaan ole EU:n ainoa kaasuntarjoaja, mutta sen maantieteellinen sijainti sekä kattavat kaasuvaramot luovat sille otollisen aseman ensisijaisena energiatoimittajana. Esimerkiksi EU:n muiden tärkeiden kaasuntarjoajien Qatarin, Norjan ja Algerian kaasuvaramot eivät tulevaisuudessa riitä yksinään vastaamaan EU:n kasvavaan kaasukysyntään. Venäjän maakaasun tärkeys Euroopalle tuli myös hyvin esille, kun Euroopan komissio ehdotti vuonna 2006 kaasuntoimitussuhteiden laajentamista Venäjän kanssa TEN-E-ohjelmassa.⁴⁸

2.4. Kiistanalainen kaasuputki

Euroopan kasvavasta maakaasutarpeesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston linjauksista huolimatta Nord Stream -kaasuputkihanke herätti kiivasta puolesta ja vastaan keskustelua ympäri Eurooppaa, etenkin Itämeren sopimusosapuolien keskuudessa. Kaasuputken puolestapuhujien mielestä hanke on merkittävä infrastruktuuriprojekti, joka lisää Saksan, ja samalla myös koko EU:n, energiaturvallisuutta tuomalla lisää kaasua sekä vaihtoehtoisia energiankuljetusreittejä Eurooppaan. Hankkeen kannattajat katsoivat putkikapasiteetin lisäämisen myös vähentävän laivaliikennettä ruuhkaisella Itämerellä, mikä puolestaan pienentää vaarallisten tankkerionnettomuuksien riskiä. Lisäksi vedenalaisten kaasuputkien rakentaminen ei ollut mikään uusi innovaatio, vaan kansainvälisesti hyväksytty vaihtoehto maanpäällisille kaasuputkille, josta oli olemassa tuhansia kilometrejä

---

⁴⁷ YVA 2009, 51, 54; Nord Stream 2017b.

⁴⁸ YVA 2009, 51–54; Espoo-raportti 2009b, 10–11.

todistusmateriaalia maailman merissä. Hanketta vastustavat tahot puolestaan katsoivat putkilinjan lisäävän EU:n energiariippuvuutta Venäjästä, joka pystyisi uuden putkilinjan avulla kiristämään Itä-Euroopan kauttakulkumaita. Huolta herätti myös hankkeen bilateraalin luonne Saksan ja Venäjän välillä. Maiden välisen keskinäisen yhteistyön kasvamisen katsottiin aiheuttavan säröjä EU-maiden välille.⁴⁹

Hanna Smithin mukaan kaasuputkihankkeen toteuttaminen Venäjän ja Saksan välisenä bilateraaliosopimuksena EU:n sisällä aktualisoitui vasta vuonna 2004 EU:n laajennuksen aikaan, jolloin Venäjän ja EU:n välit heikkenivät. Laajennuksen seurauksena EU:n päätöksenteosta tuli entistä vaikeampaa yhä useamman mielipiteen takia, minkä vuoksi kahdenkeskeiset sopimukset osoittautuivat tehokkaimmaksi tavaksi sopimusten toteuttamiseksi. Smithin mukaan EU-jäsenvaltiot korostavat yhdessä toimimisen tärkeyttä, mutta eivät silti ole valmiita luovuttamaan toimeenpanovaltaa Euroopan komissiolle etenkin energiapolitiikassa, mitä Venäjä on pystynyt hyödyntämään. Venäjän lisäksi myös yksittäiset EU:n jäsenvaltiot ovat Smithin mukaan hyödyntäneet EU:n hajanaisuutta ja turvautuneet bilateraaliosopimuksiin oman maan intressien ajamiseksi. Venäjän presidentti Vladimir Putinin ja Saksan liittokansleri Gerhard Schröderin syyskuussa 2005 solmima kaasuputkisopimus on Smithin mukaan ensiluokkainen esimerkki siitä, kuinka yhtenäisen EU-linjan puuttuminen ”ajaa” jäsenvaltiot toimimaan omien kansallisten etujensa mukaisesti.⁵⁰

Venäjän presidentti Vladimir Putin korosti Eurooppaan integroitumista tärkeänä osana maan ulkopoliittikkaa toukokuussa 2003 Venäjän liittokokoukselle pitämässään puheessaan. Samassa puheessa Putin totesi, että integraatio on vähitellen toteuttamassa bilateraalisuhteiden muodostamisen ja EU:n kanssa kehitettävän strategisen kumppanuuden avulla, sekä aktiivisella osallistumisella Euroopan neuvoston työhön. Smithin mukaan Putinin puheessa kuvastuu hyvin Venäjän näkemys EU:n kanssa tehtävästä yhteistyöstä, jossa bilateraalisuhteet korvaavat multilateraalisuuden, mikäli sen ei nähdä toimivan. Smith näkee EU:n multilateraalisuuden monimutkaisuuden sekä hitaan päätöksenteon yhtenä syynä bilateraalisuhteiden dominointiin Venäjän ulkopoliittikka EU-jäsenvaltioita kohtaan. Tämän ongelmallisuuden lisäksi kahdenkeskeisten suhteiden painottaminen Venäjän EU-suhteissa johtuu Smithin mukaan myös Venäjän ja EU:n välisten suhteiden

---

⁴⁹ Cameron, Fraser (2007) The Nord Stream Gas Pipeline Project and its Strategic Implications. European Parliament, Policy Department, Citizen's Rights and Constitutional Affairs, 2.

⁵⁰ Smith 2006 12–13.

paikallaanpolkemisesta, uusien EU-maiden Venäjä-vastaisuudesta, EU:n kykenemättömyydestä yhteiseen päätöksentekoon sekä Venäjän taipumuksesta käyttää energiavarantoja ulkopoliittikan välineenä.⁵¹

2.4.1. Erilaisia näkemyksiä hankkeesta ja sen tarkoitusperistä

Euroopan unionin kanta hanketta kohtaan oli hyvin positiivinen etenkin hankkeen alkuvaiheessa. EU:n energiakomissaari Andris Piebalgs korosti hankkeen merkittävyyttä Euroopan energiahuollon ja -turvallisuuden kannalta lokakuussa 2006 Münchenissä pitämässään puheessaan: *mitä enemmän putkia on, sitä turvatumpi on toimitus*⁵². Piebalgsin mielestä hankkeen toteuttamisessa tulee olemaan kysymys ainoastaan rakentamisen tarkkojen ympäristövaikutusten selvittämisestä, jonka energiakomissaari näki positiivisessa valossa. Hankkeen mahdolliset ympäristövaikutukset herkkään Itämereen kaavaillulle infrastruktuurirakennelmalle olivat keskeinen osa keskustelua myös hankkeen aiheuttaja- sekä kohdeosapuolissa.⁵³

Ympäristökysymys nousi korostettuun asemaan Latviassa, Liettuassa, Tanskassa, Ruotsissa sekä Suomessa. Venäjältä tuodusta kaasusta 100 prosenttisesti riippuvaiset Latvia ja Liettua pitivät sangen alhaista profiilia kaasuputken liittyvissä lausunnoissa, mutta ilmaisivat huolen hankkeen mahdollisista ympäristövaaroista. Suomen hallituksen vuoden 2009 toimenpidekertomuksen mukaan myös Latvia ja Liettua ajoivat maanpäällisen putken rakentamista vaihtoehtona Nord Stream -hankkeelle⁵⁴. Tanskan aluevesille ja talousvyöhykkeelle kaavailtu putki nosti huolen hankkeen vaikutuksista Bornholmin saareen. Tanskan huolien seurauksena Bornholmin eteläpuolelta kaavailtua putkilinjausta muutettiin kiertämään saaren pohjoispuolelta, mikä vastasi Tanskan vaatimuksia. Ruotsissa suurin huomio kohdistui putken mahdollisiin vaikutuksiin Gotlannin saaren viereiseen merensuojelualueeseen, Gotlannin kalastajiin sekä merenpohjassa sijaitseviin toisen maailmansodan aikaisiin kemikaalisiin aseisiin. Ruotsissa hanke sai myös turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden, kun ruotsalaiset poliitikot nostivat esille hankkeen tuoman vakoilu-uhan Putinin lokakuussa 2006 antaman TV-haastattelun johdosta. Haastattelussa Putin mainitsi kaasuputken turvaamisen yhdeksi Venäjän laivaston

---

⁵¹ Smith 2006, 11, 23.

⁵² Käännetty englannista: "The more pipelines we have, the securer is the supply." Teoksessa Cameron 2007, 2.

⁵³ Cameron 2007, 2–4.

⁵⁴ Valtiopäivät 2010, Hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 2009, K 5/2010, 30.03.2010, 113, (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/k_5+2010.pdf) luettu 3.12.2017

tärkeimmistä prioriteeteista, mikä herätti huolia Venäjän laivaston partioinnista Ruotsin aluevesien läheisyydessä. Ruotsin kokonaismaanpuolustuksen tutkimuslaitoksen Robert Larssonin kirjoittaman raportin mukaan putkirakennelmaa sekä rakentamisen aikana käytettävää putkien laskentapistettä voitaisiin käyttää Venäjän vakoilu- ja tiedustelutarkoituksiin. Ruotsin puolustusministeri Mikael Odenberg myös allekirjoitti Larssonin väittämän. Venäjän Ruotsin lähettiläs Alexander Kadakin kommentoi kohua helmikuussa 2007, ja sanoi Venäjän muutenkin pystyvän vakoilemaan Ruotsia satelliitein, jos se niin haluaa. Kohun seurauksena Nord Stream tarjosi Ruotsille rajoituksetonta pääsyä kaikkiin kaasuputki-installaatioihin. Tämän jälkeen Ruotsin julkisessa keskustelussa käytiin vilkasta keskustelua hankkeen turvallisuuspoliittisista vaikutuksista, mutta hallitus pitäytyi lähinnä hankkeen ympäristökysymys-linjassa.⁵⁵

Suomen valtiojohto näki Itämeren kaasuputken taloudellisena hankkeena, jolla on ainoastaan ympäristöpoliittinen ulottuvuus. Tämän teesin mukaan kaasuputken rakentamisessa oli Suomelle kysymys ainoastaan ympäristöstä sekä sen suojelemisesta. Presidentti Tarja Halonen sekä pääministeri Matti Vanhanen ilmaisivat vuonna 2007 poliittisen tukensa hankkeelle korostaen, että Suomen huolet kaasuputken suhteen ovat ympäristöön liittyviä eivätkä poliittisia. Matti Vanhanen myös nosti esille kaasuputken merkityksen osana maan strategista yhteistyötä Venäjän kanssa sekä ihmetteli kaasuputkesta heränneitä turvallisuushuolia.⁵⁶

Suomalaisissa medioissa kiinnitettiin huomiota Suomen päättäjien tukeutumisesta kaasuputkihankkeen ympäristöpoliittisuuteen, vaikka hankkeesta olisi pitänyt uutismedioiden mukaan puhua myös turvallisuuspoliittiselta kannalta. Myös muutamat asiantuntijan näkivät kaasuputken sotilaspoliittisen ulottuvuuden. Suomen kuvalehdessä vuonna 2009 haastatellun maanpuolustuskorkeakoulun (MPKK) erikoistutkija Alpo Juntusen mukaan kaasuputken sotilaspoliittinen vaikutus tulee selkeästi esille Venäjän valtio- ja sotilasjohdon lausunnoista kaasuputken turvaamisesta Itämeren laivaston avulla. Erik Erroll, MPKK:n Strategian laitoksen johtaja, kuitenkin korostaa samassa artikkelissa, ettei Suomi pystyisi kieltämään hankkeen toteuttamista turvallisuuspolitiikkaan vedoten kansainvälisen oikeuden takia. Suomen virallisen, ulkoasiainvaliokunnan mietintöön 7/2007

---

⁵⁵ Cameron 2007, 4–6; Tiilikainen, Teppo (2009) Kaasuputkea rakennetaan täyttä päätä. Suomen kuvalehti, 38/2009, 26, (<https://suomenkuvalehti.fi/wp-content/uploads/sk/files/pdf-liitteet/SK382009kaasuputki.pdf>) luettu 3.12.2017.

⁵⁶ Cameron 2007, 4.

pohjautuvan kannan mukaan kaasuputkesta ei koidu minkäänlaista turvallisuuspoliittista tai sotilaallista uhkaa Suomelle. Suomen hallitus pitäytyi julkisesta keskustelusta huolimatta linjassaan, jonka mukaan kaasuputki on Suomelle ympäristökysymys, ja käsitellään sen mukaisesti lainsäädännön puitteissa.⁵⁷

Kriittisimmin hankkeeseen suhtautuivat Viro sekä Puola, joista molemmat nostivat esille hankkeen poliittisen luonteen. Viro vastusti hanketta myös sen mahdollisten ympäristövaikutusten takia, mikä oli osasyynä maan kieltäessä Nord Stream AG:n tutkimusluvan maan talousvyöhykkeen tai aluevesien käyttöön putkilinja suunnitellessa. Viro sekä etenkin Puola kannattivat maanpäällisen putkilinjan rakentamista Itämeren alittavan Nord Streamin sijasta. Puolan näkemyksen mukaan taloudellisesti loogisin vaihtoehto olisi ollut rakentaa kaasuputki Puolan valtion maa-alueen poikki. Tämä näkemys katsottiin kuitenkin ristiriitaiseksi kaasutoimitusreittien monipuolistamisen kannalta, sillä Valko-Venäjän ja Puolan kautta kulki jo kaasuputki Venäjältä Länsi-Eurooppaan. Puolan asenteisiin hanketta kohtaan vaikutti historiasta kummunnut epäluottamus Saksaa ja Venäjää kohtaan, joka tuli hyvin ilmi Puolan puolustusministeri Radek Sikorskin huhtikuussa 2006 antamassa lausunnossa, jossa hän vertasi kaasuputkihanketta Molotov-Ribbentrop -sopimukseen⁵⁸. Puolan näki uhkakuvana, että Venäjä voisi Nord Stream -hankkeen avulla katkaista Puolaan johtavat kaasutoimitukset ja eristää Puolan, ilman että kaasutoimitukset Saksaan katkeaisivat. Puolan näkemyksen mukaan kaasuputkihanke myös jakaisi sekä vahingoittaisi EU:ta, ja johtaisi unionin geopoliittiseen ja taloudelliseen katastrofiin.⁵⁹

Saksan ja Venäjän valtiojohdot ovat seisonet vankasti hankkeen takana. Venäjän hallintokeskus Kreml sekä Saksan hallitus kiistivät Puolan uhkakuvista sekä Molotov-Ribbentrop -sopimuksesta esittämät väittämät. Saksan mukaan maan hallitus kutsui Puolan osallistumaan kaasuputkiprojektiin, josta Varsovassa kuitenkin kieltäydyttiin. Nord Stream AG toi myös ilmi, että yritys oli tarjoutunut liittämään Puolan kaasuverkon Opal-putkilinjaan, joka saisi kaasua kaavaillusta Nord Streamista, mutta Puola oli kieltäytynyt

---

⁵⁷ Ulkoasiainministeriö Eurooppatiedotus 2010, 13-15; Tiilikainen 2009, 26.; Rakennuslehti (2009) Hallitus pitää kaasuputkea yhä vain ympäristökysymyksenä, uutiset, 04.09.2009, (<https://www.rakennuslehti.fi/2009/09/hallitus-pitaa-kaasuputkea-yha-vain-ymparistokysymyksenä/>) luettu 3.12.2017.

⁵⁸ "Poland has a particular sensitivity to corridors and deals above its head. That was the Locarno tradition, and the Molotov-Ribbentrop tradition. That was the 20th century. We don't want any repetition of that." Teoksessa Cameron 2007, 3.

⁵⁹ Cameron 2007, 3-4; VP K 5/2010, 113; Tiilikainen 2009, 28.

tarjouksesta. Saksan kaasuputkihankkeelle antaman tuen takana oli halu kaasutoimitusten turvaamiseen pitkällä aikavälillä. Saksa halusi välttää mahdolliset kaasutoimituskatkokset, joita oli ilmennyt Itä-Euroopan kauttakulkumaiden läpi tulevissa toimituksissa. Saksan hallitus ajoi putkisolimuksen läpi kaikkien puolueiden tuella. Päätös herätti kuitenkin kritiikkiä, kun hanketta voimakkaasti ajanut liittokansleri Gerhard Schröder siirtyi eronsa jälkeen Nord Stream AG:n johtokunnan puheenjohtajaksi. Saksan hallituksen ajama kaasuputkimyönteinen linja pysyi kuitenkin entisellään Angela Merkelin noustua liittokansleriksi.⁶⁰

2.4.2. Kaasukiistat ja Venäjän energia-ase

Kysymys kaasuputkihankkeesta leimautui kiistellyksi poliittiseksi kysymykseksi, koska putken lähtöpisteenä ja Nord Stream AG:n suurimman osakkaan Gazpromin takana on energiasuurvalta Venäjä. Tätä edesauttoi myös Venäjän ja Valko-Venäjän kevättalvella 2004 sekä Venäjän ja Ukrainan talven 2005–2006 aikana käymät kiistat kaasun hinnasta ja maksamattomista laskuista, jotka johtivat Eurooppaan virtaavien kaasuhanojen sulkemiseen. Kyseiset tapahtumat ovat sittemmin kyseenalaistaneet Venäjän statuksen luotettavana energiantarjoajana. Kaasutoimitusten katkaisemiset herättivät myös kysymyksiä siitä, oliko putken tarkoitus ajaa Venäjän poliittisia etuja ja voiko Venäjä käyttää kaasuputkea Euroopan painostamiseen.⁶¹

Ensimmäinen kaasukiistoista tapahtui Venäjän ja Valko-Venäjän välillä helmikuussa 2004, kun Gazprom ensimmäistä kertaa sulki Valko-Venäjälle johtavat kaasuhanat. Kiistan taustalla olivat Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien vallinneet erimielisyydet maiden välisen unionin muodostamisesta, mitkä kiristyivät Putinin ensimmäisen presidenttikauden aikana. Moskova kuitenkin jatkoi rahallisen tuen antamista länsinaapurilleen, myyden mm. kaasua Valko-Venäjälle selvästi alle markkinahinnan. Maiden välinen kaasukiista alkoi, kun Venäjä vaati Valko-Venäjälle myymänsä kaasun hinnan korottamista vastaamaan maailmanmarkkinahintoja. Valko-Venäjän presidentti Alexander Lukashenko vaati Venäjän kotimarkkinahinnan säilyttämistä sekä uhkasi velottaa Venäjää useista Valko-Venäjän tarjoamista palveluista, mikäli Venäjä ei perääntyisi vaatimuksissaan. Putinin perääntymättömyys johti kaasuhanojen sulkemiseen, mikä pakotti Lukashenkon

---

⁶⁰ Cameron 2007, 3–4.

⁶¹ Ulkoasiainministeriö Eurooppatiedotus 2010, 13; Donaldson – Noguee 2009, 210.

myöntymään Moskovan vaatimuksiin. Kysymys kaasun hinnasta sekä energian kauttakulkumaksuista on tapauksesta lähtien hiertänyt maiden välejä.⁶²

Ennen Nord Stream -kaasuputkea noin 80 prosenttia Venäjältä Eurooppaan virranneesta kaasusta kulki Ukrainan läpi. Venäjän ja Ukrainan kaasukiistojen taustalla oli myös kylmän sodan loppumisesta lähtien jatkuneet jännitteet kaasutoimituksien suhteen. Ukrainalle oli mm. kertynyt valtava velka maksamattomasta kaasusta. Maa oli myös luvottomasti käyttänyt kaasua 90-luvun lopulla omiin tarkoituksiinsa. Samaan aikaan Venäjä oli yrittänyt saada omistuksiinsa Ukrainan läpi kulkevat kaasuputket, tässä kuitenkin onnistumatta. Jännitteet kulminoituivat oranssin vallankumouksen yhteydessä joulukuussa 2004, kun Ukrainan presidentiksi valittiin länsimielinen Viktor Jushenko Venäjän suosiman Viktor Janukovitshin sijaan. Ukrainan kääntyminen länteen sekä yritykset maan energiariippuvuuden vähentämiseen Venäjästä kiristivät maiden suhteita, mikä lopulta johti maiden väliseen ”kaasusotaan” talvella 2005–2006. Elokuussa 2005 Gazprom ilmoitti korottavansa Ukrainalle myydyin kaasun hintaa 50 dollarista 160 dollariin (\$/tcm, tuhat kuutiometriä) osana yleistä hintojen korotusta. Sillä Gazprom halusi lopettaa etuoikeutetun myynnin käytännön. Ukraina ei suostunut Gazpromin vaatimuksiin, vaikka kaasun oikea markkinahinta oli 220–230\$ välillä, ja Ukrainalle ehdotettu tarjous huomattavasti tätä alempi. Maat eivät päässeet sopimukseen joulukuun loppuun mennessä 2005, minkä johdosta Venäjä katkaisi tammikuun ensimmäisenä päivänä 2006 kaasutoimitukset Ukrainaan. Monimutkainen kompromissiratkaisu saatiin aikaan kolmessa päivässä, jonka jälkeen kaasua alkoi taas virrata Ukrainan putkiin. Lyhytkestoisella kaasukatoksella oli kuitenkin pitkäkestoisia seurauksia Venäjän maineeseen luotettavana energiatoimittajana. Tapaus sai monet maat harkitsemaan energiariippuvuuden vähentämistä Venäjästä.⁶³

Nord Stream -kaasuputkihankkeen yhtenä isoimpana uhkakuvana nähtiin Venäjän energia-ase ja sen käyttö politiikan välineenä. Hankkeen vastustajat nostivat tämän *energia aseena* -näkökulman korostettuun asemaan perusteluissaan. Venäjän energia-aseella tarkoitetaan yksinkertaisuudessaan uhkakuvia Venäjän poliittisesti motivoituneista kaasutoimituskatoksista Euroopan maihin. Euroopan maiden energiariippuvuus venäläisestä kaasusta nähdään uhkana, sillä maat ovat haavoittuvaisia, mikäli Venäjä

---

⁶² Donaldson – Noguee 2009, 210–211.

⁶³ Donaldson – Noguee 2009, 174–176; Libman, Alexander (2007) Gas Equilibrium in the Post-Soviet Space: Changes and Factors of Instability. Teoksessa Dusseault, David (toim.) The Dynamics of Energy in the Eurasian Context. Aleksanteri Series 3/2007, 83–86.

päittäisi sulkea kaasuhanat poliittisten tarkoituksien ajamiseksi. *Energia aseena* -mallin rinnalla Venäjän energiatoimituksia on kuvattu myös *pelkkää bisnestä* -lähestymistavalla, jossa huomio kiinnittyy politiikan selityksien sijaan taloudellisiin motivaatioihin. Tämän mallin mukaisesti energiatoimitukset olisivat pelkkä työkalu bisnespäämäärien saavuttamiseen, mitä hankkeen kannattajat myös jossain määrin nostivat esille. Kaasuputkihanketta tutkittaessa saa *energia aseena* -teesi kuitenkin korostetun aseman, sillä pelko Venäjän energia-aseen olemassaolosta ja sen käyttämisestä nousi hankkeen suurimmaksi uhkakuvaksi.⁶⁴

Per Högselius tarjoaa mielenkiintoisen näkemyksen *energia aseena* -teesiin. Högseliuksen mukaan yleinen uhkakuvakäsitys Venäjän ja Euroopan välisistä kaasusuhteista on liian suppea ja yksipuolinen näkemys asiasta. Högselius korostaa, että lukuisten analyytikoiden johtopäätösten mukaan energia-aseet eivät aina ole objektiivisesti olemassa, vaan niiden luonne ymmärretään vasta kun niitä ajatellaan sosiaalisina rakennelminä. Högseliuksen mielestä tulisi ajatella, että energia-aseet ovat siis olemassa vain siinä laajuudessa kuin niiden olemassa oloon uskotaan, jolloin objektiivinen realiteetti korvataan käsityksellä asiasta. Tämän ajatusmallin mukaan Länsi-Euroopan kaasuputkitoimijat ovat joutuneet omaksumaan energia-aseen olemassa olon käsityksen, ja varautumaan tähän mahdolliseen energia-aseuhkaan tekemällä valmisteluja, kuten rakentamaan maanalaisia kaasuvaroja, tuhojen välttämiseksi mahdollisten kaasutoimituskatkojen varalta. Venäjän energia-ase on siis ainakin käsityksenä olemassa, mutta se, käytetäänkö sitä sellaisenaan kuin se kuvitellaan, on sinänsä merkityksetöntä, koska sen olemassaolon mahdollisuuden on joka tapauksessa varauduttava.⁶⁵

---

⁶⁴ Högselius 2013, 220–221; Balmaceda 2011, 32–33.

⁶⁵ Högselius 2013, 220–221.

3. Kaasuputkihankkeen lainsäädännölliset edellytykset

Kaasuputkihankkeen lupaprosessin aikana Matti Vanhasen ensimmäisen ja toisen hallituksen viralliset kannanotot kaasuputkihankkeeseen liittyen mukailivat ympäristökysymyslinjaa, jonka mukaan kaasuputkihanke on Suomelle ainoastaan ympäristökysymys ja käsitellään myös sellaisena⁶⁶. Tämän luvun tarkoituksena on taustoittaa hankkeen lainsäädännöllisiä lähtökohtia, joihin em. hallitukset myös perustivat näkemyksensä. Tarkastelun tekee mielenkiintoiseksi se, että Viron hallitus eväsi yksimielisesti syyskuussa 2007 Nord Stream AG:n hakeman luvan valtion edustan vesialueiden tutkimiseen vedoten aluevesiensä kansalliseen suvereniteettiin sekä valtion kansallisiin intresseihin omalla talousvyöhykkeellään. Viron hallituksen mukaan ehdotetut tutkimustyöt olisivat voineet paljastaa herkkäluontoisia tietoja maan merenpohjan asetelmista sekä luonnonvaroista alueella. Tallinnan kaupunki vetosi samalla kyseisistä töistä mahdollisesti aiheutuviin ympäristöriskeihin.⁶⁷ Viron kieltävän päätöksen taustalla oli myös poliittisia tarkoituspäitä, sillä maa ajoi aktiivisesti vaihtoehtoista esitystä, jossa merenalaisen putken sijasta rakennettaisiin maan päälle sijoitettava kaasuputki, josta maa itse olisi hyötynyt itse taloudellisesti⁶⁸. Suomessa hallitus piti koko tarkasteluajanjakson aikana kiinni oikeusvaltiolinjasta, jonka mukaan hanke oli luonteensa vuoksi ainoastaan ympäristökysymys, eikä sille annettu poliittisia merkityksiä. Suomen virallinen linja pohjautui kaasuputkihankkeen lainmukaisuuteen luvanvaraisena kansainvälisenä energiahankkeena, jolla oli ympäristövaikutuksia. Tämä näkemys myös korostui myös ministerien puheenvuoroissa eduskunnassa käydyissä kaasuputkihankkeeseen liittyvissä keskusteluissa.⁶⁹

Nord Stream -kaasuputkihankkeen kaltaisten monikansallisten, kansainvälisillä ja kansallisilla merialueilla kulkevien infrastruktuurihankkeiden lupaprosessi on monimutkainen, sillä siinä on otettava huomioon sekä kansallisia lakeja että ylikansallista lainsäädäntöä ja erilaisia sopimuksia. Suomen kannalta maan merelliselle talousvyöhykkeelle rakennettava infrastruktuurirakennelma edellyttää kahta lupaa, jotka ovat valtioneuvoston myöntämä lupa talousvyöhykkeen käyttöön sekä vesilain edellyttämä lupa kaasuputken

---

⁶⁶ Rakennuslehti 2009.

⁶⁷ Hydro International (2007) Estonia Will Not Allow Nord Stream Pipeline. Hydro International, news, 02.12.2007, (<https://www.hydro-international.com/content/news/estonia-will-not-allow-nord-stream-pipeline>) luettu 3.12.2017.

⁶⁸ Cameron 2007; Tiilikainen 2009; VP K 5/2010, 113.

⁶⁹ Rakennuslehti 2009.

rakentamisesta ja käytöstä maan lainsäädäntäalueella⁷⁰. Vastaavanlaisen hankkeen lupaprosessin edellytyksenä on myös kansallisen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn toteuttaminen, joka sisältää myös kansainvälisen, Espoo-sopimuksen mukaisen, konsultaation valtion rajat ylittävien vaikutusten arvioimisesta.⁷¹

Tämän luvun tarkoituksena on avata sitä kansallista ja ylikansallista lainsäädännöllistä toimintaympäristöä, jossa ja jonka mukaan Suomi antoi luvan kaasuputkihankkeen rakentamiseen omalle talousvyöhykkeelleen. Luvun ensimmäinen osio käsittelee sitä kansainvälistä lainsäädäntöympäristöä, johon kaasuputkihanke sijoittuu. Tarkastelun kohteena ovat YK:n merioikeusyleissopimus, Espoon sopimus sekä Itämeren suojelusopimus eli ns. Helsingin sopimus, jotka muodostavat sen kansainvälisen sopimusympäristön, jonka puitteissa hankkeen osapuolten tulee soveltaa omaa kansallista lainsäädäntöään. Luvun toinen osio (3.2.) käsittelee Suomen kansallista lainsäädäntöä talousvyöhykkeeksi määritellyllä alueella, sekä pureutuu talousvyöhykkeen käytön luvanvaraisuuteen ja valtion oikeuksiin kyseisellä alueella. Kolmas osio tarkastelee talousvyöhykkeellä sovellettavia lakia kansallisesta YVA-menettelystä, ympäristönsuojelulakia sekä vesilakia, jonka mukaisen vesiluvan saaminen oli edellytys kaasuputken rakentamiseen sekä käyttöön Suomen lainkäyttöalueella. Neljännessä ja viimeisessä osiossa esitellään hankkeen lupaprosessin vaiheet sekä hankkeen rakentamiseen edellytyksenä olleiden lupien myöntäminen.

3.1. Kansainvälinen lainsäädäntöympäristö Itämerellä

Itämeren alitse kulkeva kaasuputki kulkee Suomen talousvyöhykkeen lisäksi myös Venäjän, Saksan ja Tanskan aluevesien sekä talousvyöhykkeiden, kuten myös Ruotsin talousvyöhykkeen läpi. Hankkeen toteuttaminen edellytti Suomen lisäksi edellä mainittujen maiden kansallisten lakien mukaista hyväksyntää sekä maakohtaisten ympäristövaikutusten selvittämistä. Kansallisen lainsäädännön lisäksi maiden tuli huomioida alueella vaikuttava ylikansallinen lainsäädäntö, joka koostui merioikeuksiin sekä merien suojeluun liittyvistä kansainvälisistä sopimuksista.

---

⁷⁰ Nord Stream 2 (2017a) Lupamenettely Suomessa, kotisivu, (<https://www.nord-stream2.com/fi/permitting-finland/lupamenettely-suomessa/>) luettu 3.12.2017; Nord Stream (2013) Permitting Process for the Nord Stream Pipeline, marraskuu, (https://www.nord-stream.com/download/file/documents/pdf/en/2013/11/permitting-process-for-the-nord-stream-pipeline_152_20131128.pdf) luettu 3.12.2017.

⁷¹ Ibid.

3.1.1. Rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointi

Vuonna 1997 voimaan tullut valtion rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnin yleissopimus, ns. Espoo-sopimus, edellyttää myös kaasuputkihankkeen kohdeosapuolien konsultaatiota. Espoo-sopimuksen ensimmäisen artiklan mukaan kohdeosapuolilla tarkoitetaan yleissopimuksen sopimuspuolia, joihin hankkeen valtioiden rajat ylittävä vaikutus todennäköisesti kohdistuu⁷². Aiheuttajaosapuolilla puolestaan viitataan sopimusosapuoliin, joiden *lainkäyttövallan piirissä ehdotettu hanke esitetään toteutettavaksi*⁷³. Nord Stream -kaasuputkihankkeen aiheuttajaosapuolet, eli ne maat joiden vesillä putki kulkee, ovat edellä mainitut Venäjä, Saksa, Tanska, Ruotsi sekä Suomi. Hankkeen kohdeosapuolet koostuvat muista Itämeren alueen maista eli Baltian maista sekä Puolasta. Aiheuttajaosapuolet luokitellaan myös hankkeen kohdeosapuoliin, sillä toisen valtion vesillä tapahtuvasta rakentamisesta saattaa kohdistua valtioiden ylittäviä vaikutuksia toiseen aiheuttajaosapuoleen. Venäjä on ainoa Itämeren alueen valtioista, joka ei ole ratifioinut Espoon sopimusta, vaikka on sopimuksen allekirjoittajamaa. Venäjä on sitoutunut kansallisen lainsäädäntönsä sallimissa puitteissa toimimaan sopimuksen tarkoittamana aiheuttajaosapuolena kaasuputkihankkeen yhteydessä.⁷⁴

Espoon sopimus velvoittaa osapuolia ottamaan huomioon kaikki tarpeelliset toimet hankkeen ympäristövaikutusten minimoimiseksi, mikä käytännössä tarkoittaa kattavan ympäristövaikutusten arviointiohjelman tekemistä jo hankkeen suunnittelun aikaisessa vaiheessa sekä sen mukaista konsultaatiota kaikkien hankkeen osapuolien kesken⁷⁵. YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaan hankkeen aiheuttajaosapuolilla on suvereeni oikeus hankkeen rakentamisen hyväksymiseen maiden lainkäyttöalueella ympäristövelvoitteet huomioiden⁷⁶. Kaasuputken ympäristöpoliittinen luvanvaraisuus on täten riippuvainen aiheuttajaosapuolien kansallisesta lainsäädännöstä sekä Espoo-sopimuksen mukaisesta kansainvälisestä lainsäädännöstä.

---

⁷² 67/1997, Yleissopimus valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista, (https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1997/19970067/19970067_2#idp452991120) luettu 3.12.2017.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Nord Stream 2017a; Roponen 2011, 4; Espoo-raportti 2009a, 11; Nord Stream (2017c) A Pipeline through the Waters of Many Nations, kotisivu, (<https://www.nord-stream.com/the-project/permits/>) luettu 3.12.2017.

⁷⁵ Furman, Eeva – Hilden, Mikael – Forster, Terry (2003) Guidance on the Practical Application of the Espoo Convention. Suomen ympäristökeskus (SYKE), 11, (https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/practical_guide/practical_guide.pdf) luettu 13.12.2017.

⁷⁶ Espoo report (2009) Legal Framework and Public Consultation. Espoo report, Chapter 3, 01.02.2009, Nord Stream AG, 61–62, (<https://www.nord-stream.com/download/document/73/?language=en>) luettu 13.12.2017.

Espoo-sopimuksen mukaisesti hankkeen kohdeosapuolilla on mahdollisuus ottaa osaa hankkeen YVA-prosessin konsultaatioon, jolloin maat saavat toistuvasti tietoa hankkeen vaiheista, sekä pystyvät ilmaisemaan mahdolliset huolensa hankkeen vaikutuksista julkilausumia antamalla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hankkeessa ainoastaan kohdeosapuolina olevat valtiot – Viro, Latvia, Liettua ja Puola – ovat oikeutettuja kuulemaan ja kommentoimaan hankkeen vaiheita sekä selvityksiä, mutta eivät ole oikeutettuja päättämään hankkeen rakentamisen hyväksymisestä, toisin kuin hankkeen aiheuttajaosapuolet. Aiheuttajaosapuolen on huomioitava tasapuolisesti toisten osapuolten esittämät julkilausumat ja kysymykset, vaikka se ei ole velvollinen toimimaan näiden seikkojen mukaisesti. Espoon sopimuksen mukaisten rajat ylittävien konsultaatioiden jälkeen hankkeen toteuttaminen riippuu aiheuttajaosapuolien kansallisesta lainsäädännöstä.⁷⁷ Espoo-sopimuksen 6 artiklan toisen pykälän mukaan aiheuttajaosapuolen tulee toimittaa kohdeosapuolelle hanketta koskeva lopullinen päätös, sekä päätökseen johtaneet seikat ja näkökohdat⁷⁸.

Espoon sopimuksen lisäksi Suomi ja Viro sopivat vuonna 2002 kahdenkeskisen valtiosopimuksen rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista, mikä keskittyy ympäristövaikutusten arvioinnin tehostamiseen⁷⁹. Sopimus velvoittaa osapuolia varmistamaan, että toinen osapuoli saa tarvittavat tiedot toisen lainkäyttöalueella suoritettavasta kansallisesta ympäristövaikutusten arvioinnista. Sopimus ei sisällä juurikaan Espoon sopimuksesta poikkeavia erityisvelvoitteita, vaan tarkentaa sopimuksen soveltamisen periaatteita. Sopimuksen alaisena toimii vuosittain kokoontuva maiden välinen neuvoa-antava YVA-komissio, joka voi järjestää myös asiantuntijakokouksia.⁸⁰

3.1.2. Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimus

Espoon sopimuksen lisäksi Nord Stream -kaasuputkihankkeeseen vaikuttavia kansainvälisiä sopimuksia ovat Helsingin sopimus sekä jo edellä mainittu YK:n merioikeusyleissopimus⁸¹. Vuonna 1982 solmittu ja vuonna 1994 voimaan tullut YK:n merioikeusyleissopimus

---

⁷⁷ Cameron 2007, 1–2; Korvela, Tiina (2007) Maakaasuputkihankkeeseen talousvyöhykkeellä. Ympäristöjuridiikka, 3–4/2007, 01.10.2007, 66, (<https://www.edilex.fi/ymparistojuridiikka/5844>) luettu 3.12.2017.

⁷⁸ 67/1997, 6 artikla, 2§.

⁷⁹ 51/2002, Tasavallan presidentin asetus Viron kanssa valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta, 31.05.2002, (<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2002/20020051>) luettu 3.12.2017.

⁸⁰ YVA 2009, 142–143.

⁸¹ Korvela 2007, 66.

säätää merien hyväksikäyttöä ja hyödyntämistä sekä velvoittaa sopimuksen allekirjoittajamaat merellisen ympäristön suojelemiseen⁸². Merioikeusyleissopimuksen 79 artikla *Mannerjalustalla sijaitsevat merenalaiset kaapelit ja putkistot* luo kansainvälisen oikeusperustan Itämereen laskettavalle kaasuputkelle. Artiklan ensimmäinen pykälä oikeuttaa kaikki valtiot laskemaan merenalaisia kaapeleita ja putkistoja mannerjalustalle artiklan määräysten mukaisesti, kun taas artiklan muut pykälät (2–5) käsittelevät rantavaltion oikeuksia suhteessa mannerjalustalle laskettaviin putkistoihin tai kaapeleihin. Toinen pykälä viittaa rantavaltion oikeuksiin mannerjalustan hyödyntämisessä:

2. Rantavaltio ei saa haitata kaapeleiden tai putkistojen laskemista tai huoltoa, ottaen kuitenkin huomioon, että sillä on oikeus ryhtyä kohtuullisiksi katsottaviin toimiin mannerjalustan tutkimiseksi, mannerjalustan luonnonvarojen hyödyntämiseksi sekä putkistojen aiheuttaman pilaantumisen ehkäisemiseksi, vähentämiseksi ja valvomiseksi.⁸³

Pykälän oikeuttamat toimet on tarkemmin säädelty maiden talousvyöhykelainsäädännössä, jota Suomen osalta käsitellään seuraavan luvun yhteydessä. Artiklan kolmas pykälä puolestaan edellyttää rantavaltion hyväksynnän saamista mannerjalustalle laskettavien putkistojen kulkureitin määrittämiseen. Edellä mainitut pykälät käsittelevät kansainvälistä lainsäädäntöä nimenomaisesti mannerjalustalle laskettaville putkille ja kaapeleille. Artiklan neljäs pykälä puolestaan koskee valtion alueelle tai aluemerelle johtavia rakennelmia, jolloin artiklassa annetut määräykset eivät vaikuta rantavaltion oikeuksiin tai lainkäyttövaltaan kyseisillä alueilla. Kaasuputkihankkeen yhteydessä neljännen pykälän määräykset koskevat ainoastaan Venäjää, Saksaa sekä Tanskaa, joiden aluevesillä kaasuputki kulkee. Suomen ja Ruotsin tapauksessa, missä putki kulkee maiden talousvyöhykkeellä, sovelletaan artiklan muita pykäläitä. Artiklan viides ja viimeinen pykälä edellyttää olemassa olevien merenalaisen kaapeleiden ja putkistojen huomioon ottamista sekä korjausmahdollisuuksien esteettömyyttä.⁸⁴

---

⁸² Espoo report 2009, 61.

⁸³ 50/1996, Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimus, 10.12.1982, (https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1996/19960050/19960050_2#idp450730224) luettu 3.12.2017.

⁸⁴ Ibid.

3.1.3. Itämeren suojelusopimus

Kolmas hankkeen käsittelyyn Suomessa vaikuttava kansainvälinen sopimus on Itämeren merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus, joka tunnetaan myös Helsingin sopimuksena. Itämeren alueen rantavaltiot allekirjoittivat Itämeren suojelusopimuksen alun perin vuonna 1974. Kylmän sodan päättymisen jälkeen vuonna 1992 solmittiin korvaava sopimus, joka saatettiin voimaan vuonna 2000. Kaikki Itämeren alueen valtiot sekä Euroopan unioni ovat allekirjoittaneet sopimuksen. Sopimuksen täytäntöönpanoa valvomaan perustettiin hallitusten välinen järjestö Itämeren suojelukomissio (Helsinki Commission, HELCOM), jonka kansainvälinen sihteeristö sijaitsee Helsingissä. HELCOM antaa myös suosituksia sopimusmaiden hallituksille. Helsingin sopimus velvoittaa sopimusmaita Itämeren meriluonnon ja monimuotoisuuden suojeluun, pilaantumisen ehkäisemiseen sekä päästökuormitusten vähentämiseen. Ympäristöministeriön mukaan sopimuksen peruseriaatteina ovat parhaiden käytettävissä olevien teknologioiden käyttäminen, parhaiden käytäntöjen soveltaminen sekä varovaisuus- ja aiheuttajaperiaatteen noudattaminen ympäristön suojelemiseksi⁸⁵. Sopimus edellyttää sopimusosapuolia ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin tai muihin toimiin Itämeren pilaantumisen ehkäisemiseksi, joko yhdessä tai erikseen.⁸⁶

Itämereen laskettavalla kaasuputkella on merkittäviä ympäristövaikutuksia jo saastuneeseen Itämereen, minkä vuoksi Nord Stream AG on hankkeen alusta asti tehnyt tiivistä yhteistyötä HELCOM:in kanssa. Nord Stream AG:n mukaan yhteistyö HELCOM:in kanssa on vastavuoroista. HELCOM luovuttaa kaasuputkiyritykselle informaatiota tarkkailuasemiltaan, ja Nord Stream AG puolestaan luovuttaa suojelukomissiolle suorittamiensa tutkimusten yhteydessä kerätyn datan.⁸⁷ Itämeren suojelusopimus, jonka toteuttamista suojelukomissio valvoo, määrittää ne puitteet, joissa YVA on suoritettava. HELCOM:in ja Nord Stream AG:n yhteistyö puolestaan takaa Helsingin sopimuksen mukaisten säädösten toteuttamisen kaasuputkihankkeen yhteydessä mahdollisimman kestäväällä ja ympäristöystävällisellä tavalla.

---

⁸⁵ Ympäristöministeriö (2017) Itämeren suojelukomissio, kotisivu, (http://www.ym.fi/fi-fi/Luonto/Itameri_ja_merensuojelu/Kansainvainen_yhteisty_o_ja_EUasiat/Itameren_suojelukomissio) luettu 3.12.2017.

⁸⁶ Tieteen termipankki (2017) Oikeustiede: Itämeren suojelusopimus, (http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:itämeren_suojelusopimus) luettu 3.12.2017; Korvela 2007, 66-67; Ympäristöministeriö 2017.

⁸⁷ Nord Stream 2014, 209; Nord Stream (2010) Nord Stream to Share its Survey Database for a Better Future of the Baltic Sea, press releases, 10.02.2010, (<https://www.nord-stream.com/press-info/press-releases/nord-stream-to-share-its-survey-database-for-a-better-future-of-the-baltic-sea-319/>) luettu 3.12.2017.

Näiden edellä esitettyjen sopimusten lisäksi hankkeeseen vaikuttaa myös muita säädöksiä ja direktiivejä, kuten EU:n direktiivi ympäristövaikutusten arvioinnista sekä Natura 2000 - luonnonsuojelualueita koskevat säädökset, joita ei kuitenkaan käsitellä tarkemmin tämän tutkielman yhteydessä⁸⁸. Yllä esitetyt YK:n merioikeusyleissopimus, Espoo-sopimus sekä Helsingin sopimus määrittelevät sitä kansainvälistä laillista toimintaympäristöä, jossa hankkeen sopimusosapuolten tulee toimia omien kansallisten lakiansa puitteissa.

3.2. Suomen kansallinen lainsäädäntö

Kaasuputken rakentaminen Suomen merelliselle talousvyöhykkeelle edellyttää talousvyöhykelain (1058/2004) mukaista valtioneuvoston suostumusta maan talousvyöhykkeen taloudelliseen hyödyntämiseen sekä vesilain (264/1961) mukaista lupaa kaasuputken rakentamiseen, käyttöön sekä ammusten raivaamiseen Suomen lainkäyttöalueella. Näiden lisäksi laki ympäristövaikutusten arvioinnista (468/1994) edellyttää YVA-menettelyn suorittamista.⁸⁹

Suomi perusti helmikuun alussa vuonna 2005 YK:n merioikeusyleissopimukseen perustuvan uuden talousvyöhykkeen aluemerensä jatkeeksi Itämerelle. Marraskuussa 2004 annettu uusi talousvyöhykelaki takaa Suomelle paremmat mahdollisuudet merelliseen ympäristönsuojeluun valtion aluevesien ulkopuolella⁹⁰. Uusi laki pohjautuu aiempiin, samaa aluetta säädelleisiin mannermaajalusta- sekä kalastusvyöhykelakiin, jotka sisällytettiin uuteen YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaiseen lakiin. Merioikeusyleissopimuksen mukaan valtio voi perustaa 200 meripeninkulman päähän aluemereren perusviivoista ulottuvan talousvyöhykkeen, joka antaa maalle laajemmat oikeudet alueen taloudelliseen hyödyntämiseen ja tutkimiseen, sekä vahvistaa mahdollisuuksia meriympäristön suojeluun aluevesien ulkopuolella. Uudessa talousvyöhykelaisissa yhdistyneet mannermaajalusta- sekä kalastusvyöhykelaki takaavat Suomelle yksinomaiset oikeudet merellisen mannermaajalustansa tutkimiseen, sen alueella sijaitsevien luonnonvarojen hyödyntämiseen sekä vyöhykkeellä harjoitettavan kalastuksen sääntelyyn. YK:n merioikeusyleissopimuksen

---

⁸⁸ Katso esim. Espoo report 2009, 63–64.

⁸⁹ Ibid., 65.

⁹⁰ 1058/2004, Laki Suomen talousvyöhykkeestä, 26.11.2004, (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20041058>) luettu 3.12.2017.

mukaisesti muilla mailla on kuitenkin oikeus laskea merenalaisia kaapeleita ja putkistoja, sekä merenkulun ja ylilennon vapaus Suomen talousvyöhykkeellä.⁹¹

Itämeren maantieteellisistä syistä Suomen talousvyöhyke ei voi ulottua merioikeusyleissopimuksessa määriteltyyn 200 meripeninkulman maksimietäisyyteen aluemerensä perusviivoista, jonka vuoksi Suomi on sopinut merivyöhykkeiden ulkorajoista Venäjän, Ruotsin sekä Viron kanssa. Nord Stream -kaasuputkihankkeen kannalta merkittävin näistä poikkeuksista on Suomen ja Viron välillä vuonna 1995 solmittu valtiosopimus (40/1995), joka määrittää maiden aluevesirajojen suhteen toisiinsa nähden Suomenlahdella. Vapaan kauttakulun ylläpitämiseksi valtiot sopivat aluemiensä rajoittamisesta siten, että kummankaan aluemerensä leveys ei ulotu kuin kolmen meripeninkulman päähän Suomenlahden keskiviivasta. YK:n merioikeusyleissopimus (II osa, 2 osasto, 4 artikla) oikeuttaa valtiot ulottamaan aluemiensä enintään 12 meripeninkulman päähän valtion sisäisistä aluevesistä (II osa, 2 osasto, 8 artikla, 1 pykälä).⁹² Suomen aluevedet on määritelty laissa Suomen aluevesien rajoista (463/1956)⁹³ seuraavasti:

2§

Aluevedet jakaantuvat sisäisiin aluevesiin sekä ulkoisiin aluevesiin eli aluemerensä.

3§

Sisäisillä aluevesillä tarkoitetaan aluevesien sitä osaa, jota rajoittavat maan puolella rantaviiva ja jokien suut sekä meren puolella ulkorajana murtoviiva, jonka kulma- eli peruspisteet sijaitsevat uloimmilla maastokohdilla, joko mantereella, saarilla, luodoilla tai kareilla.

Mikäli Suomen ja Viron aluemerensä ulottuisivat YK:n merioikeusyleissopimuksen sallimaan 12 meripeninkulmaan, sulkeutuisi kansainvälinen väylä Suomenlahdella kokonaisuudessaan, kuten Viron suurlähetystön huhtikuussa vuonna 1993 lähetetystä noottienvaihdosta käy ilmi⁹⁴. Maiden välisen valtiosopimuksen vuoksi Suomenlahdella on minimissään kuuden meripeninkulman levyinen kansainvälinen väylä, joka koostuu kummankin maan kolmen

---

⁹¹ Ibid.; Ulkoasiainministeriö 2005; 40/1995, Asetus Viron kanssa Suomenlahden aluevesirajojen muuttamisesta käytettävästä menettelystä tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta, 30.07.1995, (<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1995/19950040>) luettu 3.12.2017.

⁹² Ibid.; 50/1996.

⁹³ 463/1956, Laki Suomen aluevesien rajoista, 18.08.1956, (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1956/19560463>) luettu 3.12.2017.

⁹⁴ 40/1995.

meripeninkulman levyisestä talousvyöhykkeestä (ks. Kuva 1.). Suomen talousvyöhykkeen tarkat koordinaatit on määrätty valtioneuvoston asetuksessa Suomen talousvyöhykkeestä (1073/2004)⁹⁵.

Suomella on aluevesiinsä välittömästi liittyvällä talousvyöhykkeellä kansainvälisen oikeuden mukainen lainkäyttövalta eri rakennelmien rakentamisessa ja käytössä, merellisessä ympäristönsuojelussa ja tutkimuksessa sekä talousvyöhykkeen elollisten ja elottomien luonnonvarojen hyödyntämisessä⁹⁶. Talousvyöhykelain mukaan valtioneuvosto voi antaa hakemuksesta määräajallisen tai toistaiseksi voimassa olevan suostumuksen Suomen talousvyöhykkeelle kaavailtujen laitteiden ja rakennelmien rakentamiseen sekä käyttämiseen, jotka saattavat haitata kansainvälisen oikeuden mukaisia oman talousvyöhykkeen hyödyntämisoikeuksia. Hakemuksen sisältö on määriteltävä valtioneuvoston asetuksessa Suomen talousvyöhykkeestä⁹⁷. Valtioneuvoston päätöksen tulee myös asettaa ne edellytykset, jotka ovat turvallisuuden tai tämän lain mukaan valtiolle kuuluvien oikeuksien turvaamisen kannalta välttämättömiä⁹⁸. Vaatimuksen edellytyksiä voidaan muuttaa tai suostumus peruuttaa, mikäli toiminta ei vastaa vaatimuksia tai päätöksen antamisen jälkeen olot ovat muuttuneet olennaisesti.⁹⁹

Talousvyöhykkeen taloudellista hyödyntämistä, siihen tähtävää tutkimusta ja rakentamista talousvyöhykkeellä valvoo kauppa- ja teollisuusministeriö, joka yhdistettiin vuonna 2008 toimintansa aloittaneeseen työ- ja elinkeinoministeriöön. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa myös talousvyöhykkeellä tehtävän meritieteellisen tutkimuksen ilmoitusasioista sekä tutkimuksen toteuttamispäätöksistä. Työ- ja elinkeinoministeriö voi kieltää tutkimushankkeeseen ryhtymisen, keskeyttää käynnissä olevat tutkimukset tai määrätä tutkimukset lopetettaviksi virheellisten ilmoitustietojen tai YK:n merioikeusyleissopimuksen määräysten ja velvoitteiden laiminlyönnin perusteella.¹⁰⁰ Valtioneuvoston tai työ- ja elinkeinoministeriön päätös on valituskelpoinen, ja muutosta haetaan hallintolainkäyttölain (586/1996) mukaisesti¹⁰¹.

---

⁹⁵ 1073/2004, Valtioneuvoston asetus Suomen talousvyöhykkeestä, 02.12.2004, (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20041073>) luettu 3.12.2017.

⁹⁶ 1058/2004, 1 luku.

⁹⁷ 1073/2004, 2§.

⁹⁸ 1058/2004, 3 luku, 7§, 3 mom.

⁹⁹ 1058/2004, 3 luku, 6–7§.

¹⁰⁰ 1058/2004, 4 luku, 8-§; Työ- ja elinkeinoministeriö (2017) Ministeriön historiaa, kotisivu, historiaa, (<http://tem.fi/historiaa>) luettu 3.12.2017.

¹⁰¹ 1058/2004, 6 luku, 22§.

3.3. Talousvyöhykkeellä sovellettavat lait

Talousvyöhykelain mukaan Suomen talousvyöhykkeen ympäristönsuojeluun sekä vesirakentamiseen sovellettava lainsäädäntö käsittää ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/1994), ympäristönsuojelulain (86/2000) ja vesilain (264/1961), sekä näiden nojalla annetut säädökset¹⁰². Kyseiset lait pätevät myös Nord Stream -kaasuputkihankkeeseen, sillä kyseessä on Suomen talousvyöhykkeelle rakennettava rakennelma, jolla on mahdollisia ympäristövaikutuksia¹⁰³. Vuodesta 1994 voimassa olleet laki (468/1994) ja asetus (792/1994) ympäristövaikutusten arviointimenettelystä kumottiin toukokuussa 2017 uudella YVA-lailla (252/2017) ja -asetuksella (277/2017). Tämän tutkielman yhteydessä YVA-lailla ja -asetuksella viitataan aiemmin voimassa olleeseen lakiin (468/1994) ja asetukseen (792/1994).

3.3.1. Kansallinen ympäristövaikutusten arviointimenettely

Ympäristövaikutusten arviointimenettely on lainmukainen prosessi, jossa selvitetään sekä arvioidaan eri hankkeiden ympäristövaikutuksia. Menettely pyrkii hankkeesta aiheutuneiden haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseen tai estämiseen, minkä vuoksi menettelyssä arvioidaan myös eri toteuttamisvaihtoehtoja hankkeelle sekä niiden mahdollisia vaikutuksia. YVA-menettelyssä arvioidaan hankkeen tai toiminnan välittömiä ja välillisiä vaikutuksia mm. ihmisten elinoloihin, yhteiskuntarakenteeseen, luonnon monimuotoisuuteen sekä luonnonvarojen hyödyntämiseen¹⁰⁴. Hankkeet, joihin YVA-menettelyä sovelletaan, on määritelty asetuksessa YVA-menettelystä (792/1994). Käytännössä menettely koskee kaikkia hankkeita, joilla saattaa olla merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Asetuksen 5.11. pykälän mukaan *kaasun kaukokuljettamiseen tarkoitettut runkoputket*¹⁰⁵, jollainen myös Nord Stream on, lasketaan mukaan hankkeisiin, joissa sovelletaan YVA-menettelyä.¹⁰⁶

YVA-menettelyn fokus on rakentamisen sekä käytönaikaisten ympäristövaikutusten arvioinnissa, vaikka saattaa käsittää myös toiminnan jälkeisten ympäristövaikutusten

---

¹⁰² 1058/2004, 2 luku, 3§, 1 mom.

¹⁰³ Nord Stream 2017c.

¹⁰⁴ 468/1994, Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (kumottu), 2.1§, (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1994/19940468#mvs>) luettu 3.12.2017.

¹⁰⁵ 792/1994, Asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä, 25.08.1994, 2 luku, 5.11§, (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1994/19940792>) luettu 3.12.2017.

¹⁰⁶ Sosiaali- ja terveysministeriö (1999) Ympäristövaikutusten arviointi. Ihmisiin kohdistuvat terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset. Sosiaali- ja terveysministeriö, Oy Edita Ab, Helsinki, 5; Ympäristö (2017a) Ympäristövaikutusten arviointi, ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, kotisivu, Asiointi, luvat ja ympäristövaikutusten arviointi, (<http://www.ymparisto.fi/YVA>) luettu 3.12.2017.

arvioinnin erityistapauksissa. YVA-menettely on osa hankkeen suunnittelua, ja sen tulokset on huomioitava hankkeen lupaharkinnassa ennen päätöksentekoa. Ympäristöselvitysten tekemisestä vastaa hanketta suunnitteleva taho. Vuoden 2006 laissa ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta (458/2006), muissa kuin ydinenergiaa koskeissa hankkeissa, YVA-yhteysviranomaisena toimii alueellinen ympäristökeskus, joka vastaa hankkeen ohjaamisesta ja valvomisesta toimialueellaan, sekä antaa lopullisen lausunnon YVA-menettelystä. Alueellisten ympäristökeskusten toimivalta siirrettiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tammikuussa 2010 voimaan tullessa lakimuutoksessa¹⁰⁷ ¹⁰⁸.

Ympäristövaikutusten arviointimenettely on kaksivaiheinen prosessi, joka koostuu arviointiohjelma- sekä arviointiselostusvaiheesta. Ensimmäisessä vaiheessa hanketta suunnitteleva taho laatii YVA-ohjelman, jossa arvioidaan hankkeen ympäristövaikutuksia sekä esitetään toimintasuunnitelma hankkeen toteuttamiseksi. Arviointiohjelman yhteydessä kuullaan myös viranomaisia sekä muita asianosaisia tahoja, joihin hanke vaikuttaa. Arviointiohjelmavaiheeseen kuuluu oleellisena tekijänä ohjelmasta kuuluttaminen, sen nähtävilläolo, sekä julkinen että virallinen kuuleminen. Lausuntokierroksen jälkeen yhteysviranomaisella on lausunnon arviointiohjelmasta, sekä tarvittaessa määrittelee miltä osin ohjelmaa on tarkistettava¹⁰⁹ ¹¹⁰.

YVA-menettelyn toinen vaihe on ympäristövaikutusten arviointi eli ns. arviointiselostusvaihe, joka toteutetaan YVA-ohjelman, ja tästä yhteysviranomaisen antaman lausunnon pohjalta. Arviointiselostusvaiheeseen kuuluu hankkeen ympäristövaikutusten selvittäminen, sekä YVA-selostuksen laatiminen tutkimusten pohjalta. YVA-selostuksen valmistuttua hanketta suunnittelevan taho toimittaa selostuksen YVA-yhteysviranomaiselle, joka kuuluttaa arviointiselostuksesta sekä asettaa sen viranomaisten, kansalaisten ja muiden intressiryhmien nähtäville. Lausunto- ja kuulemiskierroksen jälkeen YVA-yhteysviranomaisella on oman lausuntonsa, jossa huomioidaan asianosaisilta tahoilta saatu palaute. Ympäristövaikutusten arviointimenettely päättyy yhteysviranomaisen lausuntoon, joka tulee yhdessä YVA-selostuksen kanssa ottaa

---

¹⁰⁷ 1584/2009, Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta, 22.12.2009, 6§, 16§, (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20091584>) luettu 3.12.2017.

¹⁰⁸ Sosiaali- ja terveysministeriö 1999, 5; Ympäristö 2017a.

¹⁰⁹ 458/2006, Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta, 08.06.2006, 9§, (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060458>) luettu 3.12.2017.

¹¹⁰ Sosiaali- ja terveysministeriö 1999, 5, 11; YVA 2009, 4–5.

huomioon hankkeen lupamenettelyssä.¹¹¹ Arviointiohjelman ja arviointiselostuksen tarkat sisältövaatimukset on esitetty asetuksessa ympäristövaikutusten arviointimenettelystä¹¹².

3.3.2. Ympäristönsuojelulain soveltaminen

Suomen talousvyöhykkeellä sovelletaan ympäristönsuojelulakia (YSL) toimintoihin, joista aiheutuu tai saattaa aiheutua ympäristön pilaantumista¹¹³. Ympäristönsuojelulain tavoitteena on mm. ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen, monimuotoisen ympäristön turvaaminen, ympäristöä pilaavan toiminnan vaikutusten arvioinnin tehostaminen sekä kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia parantaminen ympäristöön liittyvässä päätöksenteossa.¹¹⁴ Talousvyöhykkeelle rakennettava Nord Stream -kaasuputki sijoittuu myös YSL:n piiriin ympäristölle mahdollisesti haitallisen luonteen sekä talousvyöhykelain määräysten perusteella. Kaasuputken rakentamisen aikaan vuodesta 2000 lähtien voimassa ollut YSL kumottiin uudella ympäristönsuojelulla (527/2014), joka astui pääosin voimaan syyskuun ensimmäisenä päivänä 2014¹¹⁵. Tutkielman yhteydessä ympäristönsuojelulla viitataan vuonna 2000 säädettyyn lakiin (86/2000) ellei muutoin ilmaista.

Ympäristönsuojelulaki liittyy läheisesti talousvyöhykkeellä sovellettavaan vesilakiin (VL), jossa ennen YSL:n voimaantumista säädettiin vesiensuojelusta. Ympäristöjuridiikka - aikakauskirjan julkaisussa vuodelta 2007 *Maakaasuputkihankke talousvyöhykkeellä* Tiina Korvela nostaa esille YSL:n erillisen soveltamisen tarpeen kaasuputkihankkeen yhteydessä. Korvelan mukaan YSL:n erillinen soveltaminen pohjautuu päästön ja pilaantumisen käsitteille, sillä lain säätämisen yhteydessä YSL:n sijoitettiin myös vesien pilaamisen torjuntaa koskevat säädökset. Pilaantuminen eli veden laadun heikkeneminen ulkoisen päästön seurauksena sekä merenpohjan ruoppaamisesta aiheutuvat veden laadun päästötön heikkeneminen ovat Korvelan mukaan mahdollisia kaasuputkihankkeesta johtuvia ympäristöseurauksia. Korvela huomioi, että vesilakia sovellettaessa on huomioitava YSL:n kohdat, jotka koskevat lupaharkintaa ja luvan voimassaoloa käsitteleviä lukuja.¹¹⁶

---

¹¹¹ Ibid.

¹¹² 792/1994, 3 luku, 10–11§.

¹¹³ 86/2000, Ympäristönsuojelulaki (kumottu), 1 luku, 2§, (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/2000/20000086>) luettu 3.12.2017.

¹¹⁴ 86/2000, 1§;

¹¹⁵ 527/2014, Ympäristönsuojelulaki, 27.06.2014, (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140527>) luettu 3.12.2017.

¹¹⁶ Korvela 2007, 68; 86/2000, 8–9 luku.

3.3.3. Vesilain mukainen lupa

Suomen laajin ympäristölaki, vesilaki, sääntelee kattavasti eri vesienkäyttömuotoja eikä sillä ole yksityiskohtaista soveltamisalaa. Laki kattaa mm. veden käyttämistä koskevat toiminnot, vesialueilla kulkemisen, veteen ja vesialueeseen vaikuttamisen sekä vesirakentamisen Suomen lainkäyttöalueella. Vesilain kolmannen pykälän mukaan vesistöjä koskevat säädökset koskevat myös Suomen aluevesiä sekä talousvyöhykettä¹¹⁷. Vesilaista kirjoitettaessa viitataan tämän tutkielman yhteydessä vuonna 2011 kumottuun, vuodesta 1961 asti voimassa olleeseen, vesilakiin (264/1961) muutossäädöksineen. Uusi vesilaki (587/2011) astui voimaan vuoden 2012 ensimmäisenä päivänä.¹¹⁸

Vesilaki säätelee vesitaloushankkeiden lupa-asioita, jollaisia ovat mm. vesivoiman hyödyntäminen, kulkuväylät sekä vesijohtojen ja kaapeleiden rakentaminen vesistöön¹¹⁹. Vesilain toinen luku käsittelee yleisiä vesistöjen rakentamista koskevia säädöksiä sekä lupaharkintaa¹²⁰. Luvun toisen pykälän ensimmäisen momentin mukaan rakentaminen tai rakennelman käyttäminen edellyttää aluehallintovirastolta haettavaa lupaa (vesilupa), mikäli siitä saattaa aiheutua *1 luvun 12–15 §:ssä tarkoitettu muutos tai seuraus*¹²¹. Kyseiset pykälät viittaavat vesialueiden ja vesien käytön yleisiin rajoituksiin eli ns. vesistön muuttamiskieltoon¹²². Rajoitukset käsittävät mm. toimenpiteistä johtuvat vesiympäristön muutokset, jotka aiheuttavat vahinkoa toisen vesialueelle, muuttavat vesiluontoa ja sen toimintaa vahingollisesti tai vaikeuttavat yleisen kulkuväylän käyttämistä¹²³. Edellä mainitut esimerkkirajoitukset pätevät myös Nord Stream -kaasuputkihankkeeseen, sillä putken rakentamisen yhteydessä tehtävistä merenpohjan muokkaustöistä saattaa aiheutua kyseisiä haitallisia vaikutuksia. Käytön yleisien rajoitusten lisäksi vesilain 2 luvun toisen pykälän toisen momentin mukaan

---

¹¹⁷ 264/1961, Vesilaki (kumottu), 1 luku, 3§, 1 mom.,

(<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1961/19610264>) luettu 3.12.2017.

¹¹⁸ 264/1961; Laki24 (2017) Vesilaki: Suomen laajin ympäristölaki, artikkelit, ympäristö, asuminen ja liikenne, vesistöt, (<https://www.laki24.fi/yms-vesistot-vesilaki/>) luettu 3.12.2017; Ympäristö (2017b) Vesilain mukainen lupa eli vesilupa, ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, kotisivu, asiointi, luvat ja ympäristövaikutusten arviointi, (http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Luvat_ilmoitukset_ja_rekisterointi/Vesilupa) luettu 3.12.2017.

¹¹⁹ Ympäristö 2017b.

¹²⁰ 264/1961, 2 luku.

¹²¹ 264/1961, 2 luku, 2§, 1 mom.

¹²² 264/1961, 1 luku, 15§.

¹²³ Ibid.

Rakentamisen seurauksesta riippumatta lupa on aina haettava sillan tai kuljetuslaitteen tekemiseen yleisen kulku- tai uittoväylän yli sekä vesi-, viemäri-, voima- tai muun johdon taikka tunnelin tekemiseen tällaisen väylän alitse.

Momentissa ei mainita kaasuputkea, mutta mm. Antti Ignatius on pro gradu -työssään katsonut, että putkien luvantarpeen on mahdollista syntyä myös tällä perusteella, vaikka vesiluvan tarve määräytyy jo vesistön muuttamiskiellon perusteella¹²⁴. Nord Stream - kaasuputkihankke edellytti siis joka tapauksessa vesiluvan saamista aluehallintovirastolta. Vesiluvan lupahakemusprosessissa pätee samankaltaiset kuuluttamis- ja kuulemisvelvollisuudet kuin YVA-menettelyssä. Saatuaan lupahakemuksen aluehallintovirasto tiedottaa siitä kuulutuksella, jonka jälkeen viranomaiset antavat hakemuksesta lausunnon. Asianosaisille ja vaikutusalueen asukkaille on myös varattu muistutuksien ja mielipiteiden esittämisoikeus. Lausunto- ja mielipidekierroksen jälkeen aluehallintovirasto kuulee hakijaa saatujen lausuntojen sekä muistutuksien pohjalta, jonka jälkeen hakemus menee lupaharkintaan.¹²⁵ Lupaharkinnassa aluehallintovirasto arvioi hankkeen toteuttamista virallisperiaatetta noudattaen, jolloin lupaviranomaisen on huomioitava kaikki yleiset ja yksityiset edut, jotka vaikuttavat harkintaan. Vesilain lupaharkintaa ohjaa intressivertailu, jossa hankkeen haittoja verrataan hankkeesta saatavaan hyötyyn. Hankkeen hyödyt ja haitat on listattu vesilain toisen luvun 11 pykälässä. Lupaharkinnan jälkeen aluehallintovirasto tekee asiasta päätöksen, joka on valituskelpoinen^{126, 127}.

3.4. Lupaprosessi ja Suomen myöntävä päätös

Nord Stream -kaasuputken rakentaminen Suomen talousvyöhykkeelle edellytti valtioneuvoston myöntämää talousvyöhykelain mukaista lupaa sekä vesilain mukaista vesilupaa, jonka myöntämisestä aluehallintovirasto tekee päätöksen. Näiden kahden luvan edellytyksenä oli lainmukaisen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn suorittaminen, rajat ylittävien vaikutusten konsultointi Espoon sopimuksen hengessä, sekä muiden kansallisten ja ylikansallisten lakien ja sopimusten noudattaminen. Kaasuputkihankkeen sopimustaival alkoi syyskuussa 2005, kun silloisen North Transgas Oy:n osakkaat solmivat perussopimuksen putkilinjan rakentamisesta. Saman vuoden marraskuussa osakkaat

---

¹²⁴ Ignatius 2008, 44.

¹²⁵ Ympäristö 2017b.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Ignatius 2008, 45.

perustivat yhteisyrityksen North European Pipeline Company, joka muutti nimensä lokakuussa 2006 Nord Stream AG:ksi. Osakkaat allekirjoittivat heinäkuussa 2007 lopullisen sopimuksen kaasuputkilinjan rakentamisesta Itämeren poikki.¹²⁸

3.4.1. Konsultaatioista Espoo-raporttiin

Saksan, Tanskan, Ruotsin, Suomen ja Venäjän edustajat päättivät yksimielisesti huhtikuun 19 päivänä vuonna 2006, että Nord Stream -kaasuputkihanke kuuluu Espoon sopimuksen alaiseksi hankkeeksi¹²⁹. Espoon sopimuksen mukainen YVA-menettely käynnistyi kuulutusmenettelystä marraskuusta 2006 helmikuuhun 2007, jonka aluksi hankkeen aiheuttajaosapuolet toimittivat kohdeosapuolille kuulutuskirjeet sekä hankekuvausasiakirjan. Osapuolien asianomaiset viranomaiset järjestivät kansallisten lakien ja menettelyjen mukaisia julkisia kuulemistilaisuuksia. Ensimmäinen julkinen kuulemisvaihe järjestettiin helmikuussa, johon mennessä Nord Stream AG oli saanut yli 190 kommenttia kansallisten YVA-viranomaisten välityksellä.¹³⁰

Lokakuussa 2007 Nord Stream AG jätti hanketta koskevan väliaikaisraportin Espoon sopimuksen osapuolille, jonka jälkeen Suomen ympäristöministeriö julkaisi asiakirjan sekä asetti sen arvioitavaksi marraskuun puolestavälistä joulukuun 21 päivään saakka. Ympäristöministeriö välitti Suomen viranomaisten ja kansalaisten antamat 23 lausuntoa suoraan asianosaisille maille ja hankkeen toteuttajalle. Hankkeen toinen väliaikaisraportti jätettiin Itämeren valtioille marraskuussa 2008. Julkaistuaan asiakirjan Suomen ympäristöministeriö asetti raportin viranomaisten ja yleisön arvioitavaksi kuukaudeksi joulukuun kahdeksannesta päivästä alkaen, jonka jälkeen se välitti lausunnot asianosaisille tahoille. Nord Stream AG toimitti Espoon sopimuksen mukainen konsultaatioprosessiin liittyvä ympäristövaikutusten arviointiselostuksen eli Espoo-raportin Itämeren maiden kansallisille viranomaisille helmi-maaliskuussa 2009. Raporttia seurannut hankkeen toinen kuulemisvaihe saatettiin loppuun saman vuoden kesäkuussa, ja viimeinen Espoon sopimuksen mukainen konsultaatio käytiin 15 päivänä kesäkuuta 2009. Konsultaatioprosessin alkamisesta huhtikuusta 2006 lähtien järjestettiin yhteensä 16 Espoo-

---

¹²⁸ YVA 2009, 42, 45.

¹²⁹ YVA 2009, 141,

¹³⁰ YVA 2009, 143.

prosessin mukaista kuulemiskierrosta sekä yli 20 julkista kuulemistilaisuutta ja useita julkisia keskusteluja sekä asiantuntijaseminaareja.¹³¹

3.4.2. Kansallisen YVA-lainsäädännön mukainen hyväksyntä

Suomen kansallinen YVA-menettely alkoi marraskuussa 2006, kun Suomen yhteysviranomaisena toimiva Uudenmaan ympäristökeskus kuulutti YVA-ohjelman nähtävillä olosta. Marraskuussa järjestettiin myös neljä kuulemistilaisuutta eri puolella Suomea. Ohjelma lähetettiin lausunto- ja mielipidekierrokselle viranomaisille, kansalaisille sekä kansalaisjärjestöille, joiden lausuntojen pohjalta Uudenmaan ympäristökeskus antoi oman lausuntonsa YVA-ohjelmasta helmikuun lopussa 2007. Kansallinen ympäristövaikutusten arviointiohjelma sai kommentteja yhteensä 19 viranomaiselta, sekä 36 eri tahoa, ml. kuntia, kansalaisjärjestöjä ja yksityishenkilöjä, esittivät mielipiteensä ohjelmaa koskien^{132, 133}.

YVA-menettelyn arviointivaihe toteutettiin YVA-ohjelman, sekä Uudenmaan ympäristökeskuksen tästä antaman lausunnon perusteella. Kansallinen YVA-selostus, johon koottiin tehdyn vaikutusarvioinnin tulokset, valmistui helmikuun lopussa vuonna 2009, ja jätettiin seuraavan kuun alussa YVA-yhteysviranomaiselle. Selostuksen keskeisimpien tulosten mukaan rakennustoimien irrottamalla merenpohjan sedimenteillä on ainoastaan vähäisiä vaikutuksia veden sameuteen, rakennustyöt eivät vaikuta suojelualueisiin, kalastukseen kohdistuu tietyillä kohdin pysyvä ja kohtalainen vaikutus, sekä hankkeen sosiaalinen vaikutus näkyy kansalaisten huolestuneisuudessa ympäristövaikutusten arvioinnin luotettavuudesta¹³⁴. Uudenmaan ympäristökeskus kuulutti valmistuneesta arviointiselostuksesta maaliskuun yhdeksäntenä päivänä, jonka jälkeen YVA-selostus oli nähtävillä noin kahden kuukauden ajan. Tänä aikana järjestettiin viisi Uudenmaan ympäristökeskuksen johtamaa kuulemistilaisuutta, ja viranomaisilla, asianosaisilla sekä intressiryhmillä oli mahdollisuus esittää YVA-selostusta koskevat lausunnot ja mielipiteet

---

¹³¹ YVA 2009, 143; Salonen, Tiina – Sundelin, Minna (2012) Turvattu kaasuntoimitus Eurooppaan – Nord Stream -hankkeen lupamenettely ja sidosryhmäviestintä Suomessa, PDF-esitys, Suomen Kaasuyhdistyksen syyskokous, 8.11.2012, (http://www.kaasuyhdistys.fi/sites/default/files/pdf/esitykset/20121108_syyskokous/Sundelin.pdf) luettu 3.12.2017; Nord Stream (2009) Nord Streamin Espoo-raportti vankka pohja rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointiin, lausunto, 27.10.2009, Zug, (https://www.nord-stream.com/media/news/press_releases/fi/2009/10/nord-streamin-espoo-raportti-vankka-pohja-rajat-ylittävien-ympaeristoevaikutusten-arviointiin_20091028.pdf) luettu 3.12.2017.

¹³² YVA 2009, 147.

¹³³ YVA 2009, 4, 145–148; Salonen – Sundelin 2012.

¹³⁴ Salonen – Sundelin 2012.

yhteysviranomaiselle. Kansallinen kuuleminen poiki yhteensä 44 lausuntoa sekä 23 mielipidettä. Keskeisimmät huolenaiheet liittyivät sedimenttien ja haitta-aineiden leviämiseen, miinanraivaamisen ympäristövaikutusten minimointiin, mahdollisiin rajat ylittäviin vaikutuksiin Venäjältä Suomeen ja Suomesta Viroon, sekä rakennustoimien vaikutuksiin laivaliikenteeseen.¹³⁵

Uudenmaan ympäristökeskuksen antama, kansallisen YVA-menettelyn päättävä, lausunto YVA-selostuksesta julkistettiin heinäkuun toisena päivänä 2009. Lausunnon mukaan arviointiselostus täytti YVA-lainsäädännön vaatimukset, sekä selostus katsottiin riittäväksi lupavaiheeseen etenemiselle. Lausunnon yhteydessä vaadittiin eräitä lisäselvityksiä lupaprosessia varten, kuten tarkempi meriliikenteen riskiarviointi, sedimenttien leviämisen lisäselvitys, kaasuputken käytöstä poistamisen vaihtoehdot sekä muiden maiden selvitykset valtioiden rajat ylittävistä vaikutuksista.¹³⁶

3.4.3. Talousvyöhykelain lupamenettely valtioneuvostossa

Nord Stream AG jätti hakemuksen työ- ja elinkeinoministeriölle valtioneuvoston suostumuksen saamiseksi kaasuputken rakentamiseen ja laskemiseen Suomen talousvyöhykkeelle maaliskuussa 2009. Nord Stream AG haki hakemuksellaan talousvyöhykelain 6§:n mukaista valtioneuvoston suostumusta talousvyöhykkeen taloudelliseen hyödyntämiseen sekä hallintolain 31 pykälän mukaista valtioneuvoston suostumuksen välitöntä täytäntöönpanoa mahdollisista muutoksenhauista huolimatta. Hakemuksen perusteina Nord Stream AG vetosi YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaiseen oikeuteen laskea ja huoltaa putkistoja sekä suoritettuun YVA-menettelyyn, jossa on etsitty ympäristön kannalta paras mahdollinen vaihtoehto hankkeen toteuttamiseen. Hakemuksen mukaan kaasuputken rakentaminen ei vaikuttaisi kielteisesti valtion oikeuksiin talousvyöhykkeen hyödyntämisessä. Hakemuksessa vedotaan myös hankkeen statukseen Euroopan yleistä etua ajavana TEN-E-hankkeena, jossa kaasunsaannin turvaamisen lisäksi edistetään ympäristöntutkimusta. Nord Stream AG mukaan on ilmeistä, että hankkeen hyödyt ovat haittoihin nähden huomattavat, eikä hankkeesta *aibendu sellaisia merkittäviä haitallisia vaikutuksia, joiden perusteella hakemus tulisi hylätä*¹³⁷. Välittömän täytäntöönpanon perusteina hakija vetosi perustuslakiin sekä hyvän hallintotavan mukaiseen menettelyjen

---

¹³⁵ YVA 2009, 4, 141, 145–148; Salonen – Sundelin 2012.

¹³⁶ Salonen – Sundelin 2012.

¹³⁷ Työ- ja elinkeinoministeriö (2009) Suostumus Suomen talousvyöhykkeen taloudelliseen hyödyntämiseen, 678/601/2009, 5.11.2009, 3, (tekijän hallussa).

toteuttamiseen ilman vaihettaisesta lupamenettelystä johtuvaa aiheetonta viivästymistä. Hakijan mukaan hakemuksen kokonaiskäsittelyn kohtuutonta pitkittymistä voitaisiin lieventää talousvyöhelain luvan välittömällä täytäntöönpanolla, joka tukisi vesilain mukaisen menettelyn keskeytyksetöntä etenemistä sekä edistäisi keskeisen eurooppalaisen energiainfrastruktuurin toteuttamista. Välittömän täytäntöönpanon jälkeen rakennustöiden alkaminen riippuisi enää vesiluvan saamisesta.¹³⁸

Työ- ja elinkeinoministeriö lähetti huhtikuussa Nord Stream AG:n hakemuksen lausuntokierrokselle eri ministeriöihin ja asianosaisille viranomaistahoille, sekä antoi yleistiedoksiannon hankkeesta eri medioiden kautta. Hankkeen julkinen kuulemisvaihe kesti elokuun loppuun asti, jona aikana lausuntopyyntöä täydennettiin YVA-yhteysviranomaisen antamalla lausunnolla heinäkuussa, sekä hakijan vastineella elokuun alussa. Nord Stream AG esitti vastineen annettujen lausuntojen, selvitysten ja vaatimusten johdosta lokakuun alkuun mennessä, jossa vastasi lausunnoissa esitettyihin kannanottoihin. Ministeriöiden ja asianosaisten viranomaisten kannanotot liittyivät pääsääntöisesti Itämeren haavoittuvaisen meriympäristön suojelemiseen, hankkeen haitallisiin ympäristövaikutuksiin sekä näiden ehkäisemiseen ja minimoimiseen. Hakemusta täydennettiin marraskuun toisena päivänä. Päätös tästä yhteiskunnallisesti merkittäväksi katsotusta lupa-asiasta tehtiin valtioneuvoston yleisistunnossa työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä.¹³⁹

Päätöksentekovaihe käsitti hankkeen hyötyjen ja haittojen punninnan, joka toteutettiin tehtyjen arviointiselostuksien, konsultaatioiden, lausuntojen, vallitsevien lakien sekä hakijan vastineiden pohjalta. Valtioneuvosto antoi suostumuksensa Suomen talousvyöhykkeen taloudelliseen hyödyntämiseen marraskuun viidentenä päivänä vuonna 2009. Suostumuksen mukaan päätös on pantavissa täytäntöön muutoksenhausta huolimatta. Valtioneuvoston suostumus oli ehdollinen, ja siinä edellytettiin, että hanke toteutetaan varovaisuusperiaatetta noudattaen haavoittuvaisen Itämeren vahinkojen ehkäisemiseksi ja minimoimiseksi. Suostumuksessa edellytettiin myös talousvyöhykkeelle myöhemmin mahdollisesti toteutettavien hankkeiden huomioimista, meri- ja rajaturvallisuuden ylläpitoon tarvittavien tietojen toimittamista Suomenlahden merivartiostolle, sekä Uudenmaan

---

¹³⁸ Työ- ja elinkeinoministeriö 2009, 1–4; Pekkarinen, Mauri (2009) Itämeren kaasuputkihanke. Valtioneuvostolle osoitetun hakemuksen käsittely. Nord Stream -tiedotustilaisuus, elokuu 2009 (tekijän hallussa).

¹³⁹ Työ- ja elinkeinoministeriö 2009, 4–14; Pekkarinen 2009; Valtioapäivät 2010, Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2009, K 18/2010, 31.3.2010, 67, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/k_18+2010.pdf#search=talousvy%C3%B6hyk%2A%20AND%20%22Nord%20Stream%2A%22 luettu 3.12.2017.

ympäristökeskuksen lausunnossa esittämien lisäselvitystarpeiden toteuttamista. Valtioneuvoston päätös oli valituskelpoinen, ja korkein hallinto-oikeus vastaanotti valitusajan puitteissa yhteensä kolme valitusta. Yksi näistä valituksista jätettiin tutkimatta, sillä valituksen tekijä ei ollut hankkeen asianosainen, sekä kaksi valitusta hylättiin niiden puutteellisuuden, yleisluontoisuuden sekä epäuskottavuuden takia¹⁴⁰. Valtioneuvoston suostumus ei vielä suonut Nord Stream AG:lle oikeutta rakentamis- tai putkenlaskutoimiin ryhtymiseksi Suomen talousvyöhykkeellä, mutta suostumus mahdollisti vesilain mukaisessa rakentamislupaprosessissa etenemisen.¹⁴¹

3.4.4. Kaksi vesilain mukaista lupaa

Kaasuputken rakentaminen Suomen talousvyöhykkeelle edellytti kahden erillisen vesilain mukaisen luvan saamista, joista toinen koski kaasuputken kaavaillulla reitillä sijainneiden ammusten raivauslupaa, ja toinen putkilinjan rakentamiseen vaadittavaa vesilupaa. Nord Stream AG jätti kesäkuun 2 päivänä 2009 ammustenraivaukseen liittyvän lupahakemuksen Länsi-Suomen ympäristölupavirastolle. Hakemuksen julkinen kuuleminen järjestettiin heinäkuun puolestavälistä elokuun puoleenväliin, jonka jälkeen Länsi-Suomen ympäristölupavirasto myönsi yritykselle vesilain mukaisen luvan sotilastarvikkeiden raivaamiseen Suomen talousvyöhykkeellä.¹⁴²

Hankkeesta vastaava jätti 8.6.2009 kaasuputken rakentamista koskevan lupahakemuksen Länsi-Suomen ympäristölupavirastolle. Ympäristölupaviraston rinnastaessa valtioneuvoston suostumuksen rakentamisluvan edellyttämäksi maankäyttöluvaksi pystyi vesilupahakemus edetä vasta valtioneuvoston talousvyöhykelain mukaisen suostumuksen jälkeen¹⁴³.

Valtioneuvoston suostumuksen jälkeen Länsi-Suomen ympäristölupavirasto järjesti hakemuksesta julkisen kuulemisen 23.11.–23.12. välisenä aikana. Julkisen kuulemisen jälkeen Länsi-Suomen ympäristölupavirasto, jonka tehtävät siirrettiin Etelä-Suomen aluehallintovirastolle 1.1.2010 lailla valtion aluehallinnon uudistamista koskevan lainsäädännön voimaantulon¹⁴⁴, myönsi vesilain mukaisen vesiluvan kaasuputken rakentamiseen helmikuun 11 päivänä 2010. Etelä-Suomen aluehallintoviraston myöntämän

---

¹⁴⁰ Iltasanomat (2010) KHO ei tutki kaasuputkivalitusta, 4.3.2010, (<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000088103.html>) luettu 3.12.2017; Yle (2010) HKO torjui liikemiesten valitukset Itämeren kaasuputkesta, talous, 4.3.2010, (<https://yle.fi/uutiset/3-5521058>) luettu 3.12.2017.

¹⁴¹ Työ- ja elinkeinoministeriö 2009, 4–14; Pekkarinen 2009; Ulkoasiainministeriö (2009).

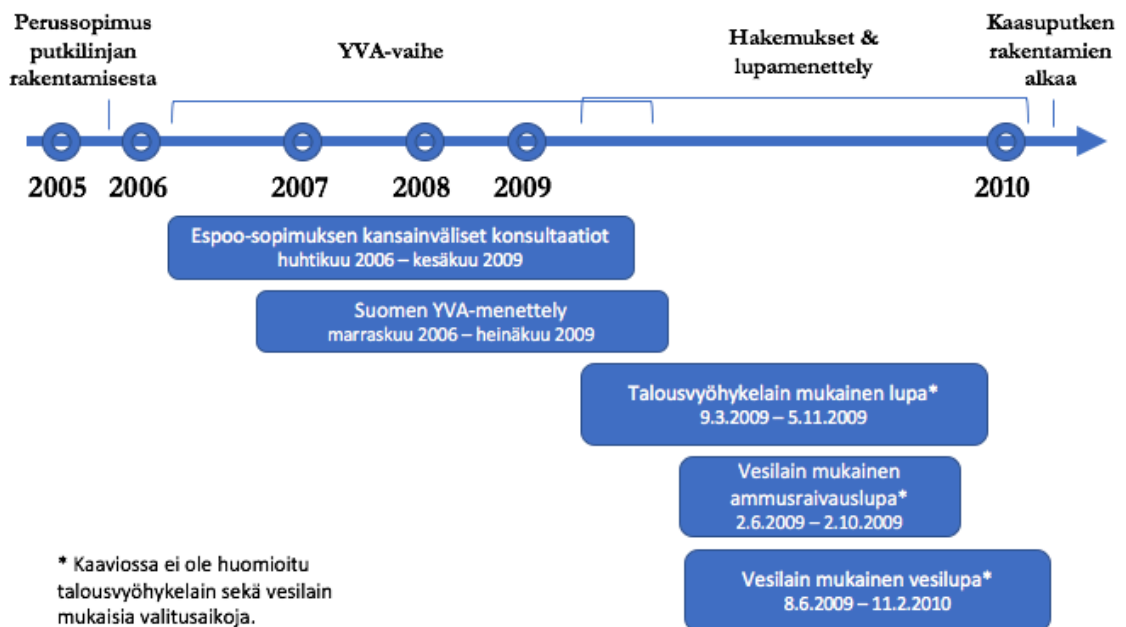
¹⁴² Salonen – Sundelin 2012; Työ- ja elinkeinoministeriö 2009, 1.

¹⁴³ Pekkarinen 2009.

¹⁴⁴ 903/2009, Laki valtion aluehallinnon uudistamista koskevan lainsäädännön voimaantulon, (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090903>) luettu 3.12.2017.

luvan perusteina mainittiin, ettei kaasuputkihankkeesta koidu pitkäkestoisia haittoja meriluonnolle. Rakentamisen yhteydessä liikkeelle lähtevien haitallisten sedimenttien vaikutus katsottiin lyhytkestoiseksi haitaksi. Uudenmaan ympäristönsuojelupiiri ry vaati kahdeksan virolaisen tahon kanssa muutoksenhakua Vaasan hallinto-oikeudesta Etelä-Suomen aluehallintoviraston myöntämään vesilupaan liittyen maaliskuun 15 päivänä¹⁴⁵. Korkeimpaan hallinto-oikeuteen siirtynyt vesitalousasiaa koskeva valitus kuitenkin hylättiin korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä kesäkuun 22 päivänä 2011¹⁴⁶. Vesilain mukaisen vesiluvan myöntämisen jälkeen Nord Stream AG pystyi aloittamaan kaasuputken rakennustyöt Suomen talousvyöhykkeellä. Suomi oli viimeinen hankkeen aiheuttajaosapuolista, joka hyväksyi putken rakentamisen.¹⁴⁷

Kaavio 1. Nord Stream -kaasuputkihankkeen lupamenettelyn vaiheet.

Lähde: Salonen – Sundelin 2012.

¹⁴⁵ Uudenmaan ympäristösuojelupiiri ry et al. (2010) Muutoksenhaku Itämeren kaasuputkesta. Suomen Luonnonsuojeluliitto Uusimaa, 15.3.2010, (<https://www.sll.fi/uusimaa/kannanotot/uysp-vhao-itamerenkaasuputki-150310>) luettu 3.12.2017.
¹⁴⁶ KHO (2011) Korkeimman Hallinto-oikeuden päätös. Vesitalousasiaa koskeva valitus. Vaasan hallinto-oikeuden päätös. 2.9.2010, n:o 10/0209/1, (http://www.kho.fi/material/attachments/kho/ajankohtaista/tiedotteet/IOpq1NjJh/KHO_t_1753_2011.pdf) luettu 3.12.2017.

¹⁴⁷ Salonen – Sundelin 2012; Työ- ja elinkeinoministeriö 2009, 1.; Rakennuslehti (2010) Itämeren kaasuputki sai rakentamisluvan, uutiset, 12.02.2010, (<https://www.rakennuslehti.fi/2010/02/ita-meren-kaasuputki-sai-rakentamisluvan/>) luettu 3.12.2017.

4. Eduskunnan puheenvuoroanalyysi

Herra puhemies! Otin tämän kysymyksen [kaasuputkihankkeesta] esille puhemiesneuvostossa, koska näin eduskunnan kannalta tarkastellen tämä asetelma vaikutti aika omituiselta. Tämä olisi purjehtinut hallituksessa ja sitten ympäristöviranomaisissa, ja eduskunta olisi koko tästä asiasta ollut täysin sivussa. Eihän näin voi olla asian laita. Sen takia tämä keskustelu täällä on täysin välttämätön. Herätän kysymyksen vielä siitä, tulisiko hallituksen antaa tästä asiasta selonteko vielä eduskunnalle myöhemmin, kun päätökset ovat tulossa.¹⁴⁸

Kokoomuksen kansanedustaja Pertti Salolaisen puheenvuorossa lokakuun 2009 eduskunnan ajankohtaiskeskustelussa Itämeren kaasuputkihankkeesta kuvastuu hyvin hankkeen herättämä huomio eduskunnassa sekä valtion virallinen näkemys, jonka mukaan kysymys hankkeesta oli Suomelle ainoastaan ympäristöpoliittinen ja käsitellään lain mukaisesti sellaisena valtioneuvoston ja ympäristöviranomaisten toimesta. Sitaatista käy myös hyvin ilmi, kuinka kaasuputkihankke tuli eduskunnan ajankohtaiskeskusteluksi ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajana toimineen Salolaisen esityksestä puhemiesneuvostossa¹⁴⁹. Tutkielman kolmannessa luvussa esiteltyjen kaasuputkihankkeen lainsäädännöllisten edellytysten mukaisesti suostumus Suomen talousvyöhykkeen hyödyntämisestä kuului valtioneuvostolle ja ympäristöviranomaisille, eikä täten edellyttänyt aiheen tuomista eduskunnan käsiteltäväksi. Aihe tai yhteiskunnallisesti merkittävä kysymys voi kuitenkin tulla monella eri tavalla eduskunnan käsittelyyn, mistä kaasuputkihankke on erinomainen esimerkki.

Eduskunnan tärkeimpänä tehtävänä on lakien säätäminen, mutta sen toimikuvaan kuuluu myös mm. lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä sisältävistä tai huomattavan merkityksellisistä valtiosopimuksista ja kansainvälisistä velvoitteista päättäminen sekä osallistuminen tiettyjen EU-asioiden hoitamiseen¹⁵⁰. Nord Stream AG:n suunnitteleman kaasuputken luonteen vuoksi hankkeesta päättäminen ei kuitenkaan kuulunut eduskunnalle. Sosiaalidemokraattisen puolueen kansanedustaja Erkki Tuomioja toi hyvin esille edellä mainitussa ajankohtaiskeskustelussa pitämässään vastauspuheenvuorossaan paradoksin,

---

¹⁴⁸ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pertti Salolainen (kok).

¹⁴⁹ Eduskunta (2017a) Pertti Salolainen, kansanedustajat, (<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/259.aspx>) luettu 22.12.2017.

¹⁵⁰ Valtioneuvosto (2017a) Valtioneuvosto ja eduskunta, tietoa valtioneuvostosta, (<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/valtioneuvosto-ja-eduskunta>) luettu 22.12.2017.

jonka mukaan hanketta käsiteltäisiin koko ajan eduskunnassa, mikäli kyseessä olisi Euroopan unionin hanke, mutta ”muihin asioihin eduskunta pääsee huomommin käsiksi kuin niihin, joissa on Euroopan unionin aspekti, ja tämän on eurooppalainen hanke, vaikka tässä Euroopan unioni ei olekaan mukana”¹⁵¹.

Aihe voi tulla eduskuntakäsittelyyn, vaikka kyseessä ei olisi eduskunnan päätäntävaltaan liittyvä kysymys. Kansanedustajat voivat nostaa aiheen esiin eduskunnan täysistunnon suullisella kyselytunnilla, jolloin vastataan ennalta valmistelemattomiin kysymyksiin, tai edustajat voivat tehdä valtioneuvoston toimivaltaiselle jäsenelle osoitetun kirjallisen kysymyksen. Puhemiesneuvosto voi päättää yhteiskunnallisesti merkittävästä tai eduskuntaa puhuttaneesta aiheesta järjestettävästä ajankohtaiskeskustelusta sekä tähän liittyvistä käytännöistä, kuten edustaja Pertti Salolaisen yllä lainatusta puheenvuorosta käy ilmi. Aihe saattaa myös nousta esille hallintoa tai kansainvälisiä suhteita koskevan valtioneuvoston selonteon tai tiedonannon yhteydessä, sekä pääministeri voi antaa ilmoituksen eduskunnalle valtioneuvoston toimialaan kuuluvasta asiasta. Eduskunnan tehtäviin kuuluu oleellisesti myös hallituksen toimien valvominen, mikä mahdollistaa hallituksen luottamuksen kyseenalaistamisen. Äänestys valtioneuvoston tai ministerin nauttimasta luottamuksesta voidaan toimittaa valtioneuvoston tiedonannon käsittelyn päätteeksi tai vähintään 20 kansanedustajan allekirjoittaman välikysymyksen avulla.¹⁵²

Ennen kuin kysymys kaasuputkihankkeesta tuli eduskunnan käsiteltäväksi ajankohtaiskysymyksenä lokakuussa 2009, oli hanketta ehditty jo käsitellä eduskunnassa vuodesta 2005 lähtien. Ensimmäisen kerran hanke tuli eduskunnan käsiteltäväksi vasemmistoliiton Pentti Tiiasen sekä kahdeksan muun kansanedustajan allekirjoittamana kirjallisena kysymyksenä joulukuussa vuonna 2005¹⁵³. Vuodesta 2005 vuoteen 2010 kaasuputkihankke näkyi yhteensä 19 eduskunnan täysistunnon pöytäkirjassa, sekä kolmessa kirjallisessa kysymyksessä. Ajankohtaiskeskustelun lisäksi kaasuputki nousi esille kahdessa valtioneuvoston selontekokeskustelussa sekä yhdessä tiedonantokeskustelussa, viiden eri lakiesityksen lähetekeskustelussa, kahdessa palautekeskustelussa, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöön liittyvässä täysistuntokeskustelussa sekä seitsemän suullisen kyselytunnin

---

¹⁵¹ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Erkki Tuomioja (sd).

¹⁵² Valtioneuvosto 2017.

¹⁵³ Valtioapäivät 2005, kirjallinen kysymys 1043/2005, Venäjältä Saksaan rakennettava kaasuputki, 1.12.2005, ed. Pentti Tiiasen (vas) et al, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/kk_1043+2005.pdf#search=kk%201043%2F2005 luettu 23.12.2017.

aikana. Kaiken kaikkiaan kaasuputki mainittiin tai siihen viitattiin 177 puheenvuorossa, mihin on laskettu mukaan myös kirjalliset kysymykset sekä ministerien vastaukset. Ennen ajankohtaiskeskustelua hankkeeseen viitattiin 76 puheenvuorossa, ja keskustelun jälkeen kaasuputki mainittiin vielä 16 eri puheenvuoron yhteydessä.¹⁵⁴

Puheenvuorojen lukumäärän perusteella voi sanoa, että kaasuputkihankkeessa oli kyse merkittävästä eduskuntaa puhuttaneesta aiheesta. Tämän luvun tavoitteena on analysoida kaasuputkihankkeen herättämää keskustelua ja argumentointia eduskunnassa, sekä tuoda esille minkälaisia ja -sävyisiä merkityksiä hankkeelle annettiin. Hankkeelle annettuja merkityksiä käsitellään teemoittain omissa alaluvuissa, joissa tarkastelu on jaettu argumenttien sentimentin mukaan. Analyysin ohessa kiinnitetään myös huomio eri puolueiden edustajien esittämiin argumentteihin, joiden kautta muodostetaan käsitys siitä, kuinka eri puolueissa kaasuputkihankkeeseen suhtauduttiin sekä miltä kannalta se nähtiin. Puheenvuoroanalyysin viimeinen alaluku käsittää puoluekohtaisen tarkastelun.

4.1. Diskurssit ja tulosten kvantifiointi

Eduskunnan puheenvuorojen retorisen diskurssianalyysin avulla kaasuputkelle annetuiksi diskursseiksi tunnistettiin ympäristöpolitiikka, talous- ja energiapolitiikka sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Kvantifioimalla retorisen diskurssianalyysin tuloksia luotiin kattava tilasto eduskunnassa käytetyistä kaasuputkeen liitetyistä argumenteista¹⁵⁵. Tilastointi mahdollisti yleisimpien argumentointitendenssien löytämisen, diskurssikohtaisen tulosten luokittelun, argumenttien sävyn tarkastelun sekä näiden yleisluontoisen analysoinnin, minkä avulla eduskunnan ”näkemystä” hankkeeseen liittyen voitiin tulkita yleisellä tasolla. Tutkielmassa eri argumentointidiskursseja sekä niiden perusteluja tarkastellaan erikseen omissa alaluvuissa, joissa jokaisessa esitetään esimerkkipuheenvuoroja sekä yleisimmin esiintyneitä argumentteja.

Kaasuputkihankkeeseen liittyvien eduskunnan asia- ja pöytäkirjojen haku toteutettiin eduskunnan kotisivujen valtiopäiväasioiden ja -asiakirjojen hakupalvelun kautta¹⁵⁶. Hakusanoina käytettiin seuraavia termejä katkaisumerkkeineen: ”Nord Stream*”,

---

¹⁵⁴ Liite 1. Eduskunnan puheenvuorot kaasuputkihankkeesta 2005–2010.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Eduskunta (2017b) Valtiopäiväasioiden ja -asiakirjojen haku, (<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/vaskiresults.aspx?k=>) luettu 23.12.2017.

kaasuputk* ja putkilinj*. Lähdeaineistoksi valikoituivat sellaiset asia- ja pöytäkirjat, joissa jokin edellä ilmaistuista termeistä oli mainittuna, kahden jälkimmäisen termin kohdalla, mikäli niissä viitattiin suoraan kyseiseen hankkeeseen, kuten *Itämeren kaasuputkihankkeeseen*. Lähdeaineiston piiriin otettiin mukaan myös sellaiset puheenvuorot kyseisistä asia- ja pöytäkirjoista, joissa edellä mainittuja termejä ei suoranaisesti käytetty, mutta selkeästi viitattiin aiheeseen, kuten esimerkiksi vastaukset edellä olevaan/oleviin kaasuputkipuheenvuoroihin.

Tilastoinnin yhteydessä puheenvuorot lajiteltiin kronologiseen järjestykseen luokittelemalla yksi puheenvuoro yhdeksi numeeriseksi arvoksi. Numeerisen arvon ohella tilastoihin kirjattiin ylös puheenvuoron sisältänyt asiakirja ja sen ajankohta, keskustelun tyyppi, argumentoijan nimi sekä puoluetusta, ja puolueen hallitus-oppositioasema¹⁵⁷. Useamman kuin yhden puolueen jäsenen allekirjoittamat kirjalliset kysymykset luokiteltiin omaan muutteluokkaan. Puoluejakauman tarkastelussa tulee ottaa huomioon, että osalla puolueista oli suhteessa huomattavasti vähemmän kansanedustajia kuin toisilla, jolloin yleistykset vaikeutuvat, sillä yksilöiden mielipiteet korreloivat vahvasti yleistettyyn puoluejäskökykylmaan. Lisäksi on syytä huomauttaa, että keskustelussa oli monia aktiivisia puheenvuoronkäyttäjiä, joiden oma mielipide muokkaa myös yleistystä. Lopputulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että puolueiden mielipidetulokset korreloivat positiivisesti aikaisemman tutkimuksen kanssa, mikä tukee puoluejakauman tarkastelua¹⁵⁸. Ministerien puheenvuorot luokiteltiin tilastoinnin yhteydessä samaan hallitus-kategoriaan hallituksen kannan selvittämiseksi. Tämän luokittelun lähtökohtana on se, että hallitus toimii yhtenäisenä toimijana. Tarkasteluajanjakson hallitukset olivat Vanhanen I (24.6.2003–19.4.2007) sekä Vanhanen II (19.4.2007–22.6.2010). Vanhasen ensimmäinen hallitus koostui Keskustasta, SDP:stä sekä RKP:stä, kun taas toisessa hallituksessa puolueina olivat Keskustan lisäksi Kokoomus, RKP sekä Vihreät.¹⁵⁹

Retorisen diskurssianalyysin avulla erotettujen diskurssien jako ympäristöpoliittisiin, talous- ja energiapolitiittisiin sekä ulko- ja turvallisuuspoliittisiin luokkiin saa tukea Vanhasen II hallituksen elinkeinoministeri Mauri Pekkarisen avauspuheenvuorosta keskustelussa

---

¹⁵⁷ Liite 1. Eduskunnan puheenvuorot kaasuputkihankkeesta 2005–2010.

¹⁵⁸ Esim. Ulkoasiainministeriö Eurooppatiedotus 2010, 15.

¹⁵⁹ Valtioneuvosto (2017b) 69. Vanhanen, 24.6.2003 – 19.4.2007, Hallituksen tiedot ja kokoonpano, (<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/69>) luettu 24.12.2017; Valtioneuvosto (2017c) 70. Vanhanen, 19.4.2007 – 22.6.2010, Hallituksen tiedot ja kokoonpano, (<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/70>) luettu 24.12.2017.

Itämeren kaasuputkihankkeesta, missä hän korostaa suostumusratkaisun päätöksentekoon vaikuttavia lainmukaisia seikkoja: ”Tällaisia seikkoja, hankkeen kannalta tärkeitä seikkoja, ovat sen vaikutus ympäristöön, meriturvallisuuteen, suorat ja välilliset vaikutukset alueen talouteen, vaikutukset alueen energiahuoltoon sekä myös sen vaikutukset tietystikin kansalliseen turvallisuuteen”¹⁶⁰. Edellä mainitut diskurssit liittyvät siis oleellisesti Nord Stream -kaasuputkihankkeeseen, mikä tekee niiden tarkastelusta sekä kyseisestä luokittelusta validia. Tässä tutkielmassa diskurssilla viitataan kielellisillä teoilla tuotettujen, tiettyyn aihepiiriin liittyvien, samankaltaisten käsitysten ja olettamuksien sisällöllisiin asiakokonaisuuksiin, joihin eduskunnan puheenvuoroissa ilmaistut argumentit on jaoteltu sisältönsä mukaisesti. Diskurssien määrittelystä huolimatta, on syytä huomata, että monien argumenttien kohdalla esiintyy tulkinnanvaraisuuksia, sillä lähes kaikki käytetyt diskurssit ovat yhteydessä toisiinsa. Esimerkiksi kaasuputken nähtiin edistävän EU:n energiavarmuutta samalla lähentämällä Venäjää ja Eurooppaa toisiinsa, minkä puolestaan katsottiin vähentävän konflikteja, vaikka samalla kaasuputken harmiteltiin lisäävän saastuneen Itämeren kuormitusta. Edellisessä esimerkissä siis talous- ja energiapolitiikka vaikuttavat ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, kuten myös ympäristöpolitiikkaan.

Tämän diskurssien päällekkäisyyden vuoksi on tutkielmassa jokainen diskurssi määritelty erikseen, ja sen myötä lisätty tilastoihin, jolloin lopullisista tilastoista nähdään, kuinka monta kertaa mikäkin tendenssi on esiintynyt. Monissa puheenvuoroissa esiintyi yhden lisäksi useampia diskursseja. Tällaisissa tapauksissa jokainen diskurssi otettiin tilastoinnissa huomioon, jotta selviäisi mahdollisimman tarkasti miltä kannalta kaasuputkesta on keskusteltu ja kuinka paljon. Jokaista esiintynyttä diskurssia on myös tarkasteltu niiden luonteen perusteella, jolloin ne on jaoteltu negatiivisiin, neutraaleihin sekä positiivisiin argumentteihin. Ainoana poikkeuksena tähän ovat ympäristöpoliittiset argumentit, missä oletuksena on, että kaasuputken ympäristövaikutukset Itämereen ovat negatiivisia. Tällöin ympäristöpoliittiset argumentit eivät voi saada neutraalia arvoa, vaan ainoastaan negatiivisen tai positiivisen arvon.

Puheenvuorot, joissa tuotiin esille kaasuputkihankkeen kielteisiä vaikutuksia, merkittiin negatiivisiksi. Esimerkiksi, jos puheenvuorossa kaasuputken nähtiin vaikuttavan kielteisesti Suomen kansalliseen turvallisuuteen, määriteltiin kyseinen argumentti negatiiviseksi ulko- ja turvallisuuspoliittiseksi argumentiksi (**U&T**-). Vastaavasti diskurssi merkittiin positiiviseksi

---

¹⁶⁰ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Mauri Pekkarinen (kesk).

(**U&T+**), mikäli hanke katsottiin Suomen tai Euroopan turvallisuutta edistäväksi. Neutraalilla arvolla tarkoitetaan sitä, että puheenvuorossa käsiteltiin kyseistä diskurssia ilman myönteistä tai kielteistä konnotaatiota. Kun kyse on siitä, miltä kannalta kaasuputkihankkeesta keskusteltiin tai argumentoitiin eduskunnassa, tulkitaan esimerkiksi puheenvuoro, jossa käsiteltiin kaasuputken turvallisuuspoliittisia vaikutuksia yleisellä tasolla, suoranaisesti ottamatta kantaa sen luonteeseen, neutraaliksi arvoksi (**U&T**), sillä asiasta keskusteltiin ylipäätään. Kaasuputkihankkeen tilastoinnissa käytettiin seuraavia diskurssimerkintöjä:

YP-	Ympäristöpolitiikka, negatiivinen
YP+	Ympäristöpolitiikka, positiivinen
T&E-	Talous- ja energiapolitiikka, negatiivinen
T&E	Talous- ja energiapolitiikka, neutraali
T&E+	Talous- ja energiapolitiikka, positiivinen
U&T-	Ulko- ja turvallisuuspolitiikka, negatiivinen
U&T	Ulko- ja turvallisuuspolitiikka, neutraali
U&T+	Ulko- ja turvallisuuspolitiikka, positiivinen

Tilastoinnissa huomioitiin, ettei yksi diskurssi voi saada samassa puheenvuorossa sekä positiivista, neutraalia että negatiivista sentimenttiä, vaan jokaisen diskurssin kohdalla on vain yksi ”arvo”, vaikka muita diskursseja voi olla. Jos tilastoissa on mainittu esimerkiksi, että kaasuputkesta on hyötyä Euroopalle, mutta ei suoraa hyötyä Suomelle, on tämä kuitenkin laskettu positiiviseksi arvoksi, sillä se vaikuttaa kuitenkin vähintään epäsuorasti positiivisella tavalla Suomeen. Lisäksi, mikäli mainittiin, että kaasuputkella on kielteisiä ympäristövaikutuksia, mutta se on kuitenkin ympäristöystävällisempi ratkaisu kuin esimerkiksi maanpäällisen putken rakentaminen tai yleisesti öljyn ja hiilen käyttö, on tällöin kyseisen ympäristöpoliittisen diskurssin sentimentti määritelty positiiviseksi.

Ympäristöpoliittisen diskurssin piiriin luettiin tavallisten ympäristökysymysten lisäksi myös merenkulun turvallisuuskysymykset, sillä niiden suora vaikutus kohdistuu ihmisten ohella myös materiaaliseen uhkaan Itämerelle. Tarkasteluprosessin yhteydessä havaittiin, että termistä puhuttaessa ei samassa yhteydessä viitattu ulko- ja turvallisuuspoliittisiin kysymyksiin tämän tutkimuksen määritelmän mukaisesti. Lisäksi laivaliikenteen vähentyminen, mikä vaikuttaa meriturvallisuuteen, vaikuttaa myös suoraan ympäristön

tilaan. Valtioneuvoston selonteko Itämeren haasteista ja Itämeri politiikasta vuodelta 2009 myös tukee kyseistä luokittelua¹⁶¹.

Ulko- ja turvallisuuspoliittinen diskurssi sisältää käsitteen termien lisäksi myös puheenvuoroissa yleisesti esiintyneen integraatio-käsitteen, sillä integraatio nähdään yleisesti sotaa ehkäisevänä ja turvallisuutta lisäävänä. Saman määritelmän mukaisesti voidaan todeta, että poliittinen jakautuminen on tämän antiteesi, mikä lisää epävarmuutta ja on yhteistyötä vähentävä tekijä, tai äärimmillään uhka ulko- ja turvallisuuspolitiikalle. On selvää, että olemassa on myös taloudellista integraatiota, mutta tutkielmassa integraatioon viittaavia puheenvuoroja ei laskettu talous- ja energiapolitiittiseen teemaan, mikäli niissä ei erikseen viitattu taloudellisiin vaikutuksiin. Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa diskurssissa on siis pitkälti kyse myös turvallisuudesta maiden suhteiden kiristymisen tai sotilaallisen uhan merkeissä. Ulko- ja turvallisuuspoliittisiksi diskursseiksi laskettiin myös puheenvuorot, joissa mainittiin kaasuputkihankkeen yleisistä poliittisista vaikutuksista, sillä näillä viitattiin sellaisiin vaikutuksiin, jotka koskevat Suomen lisäksi muita ulkomaita, kuten esimerkiksi Puolaa ja Baltiaa. Tällöin diskurssin tulkittiin olevan Suomelle ulkopoliittinen asia.

Eduskunnan puheenvuoroissa esiintyi myös muutamaan otteeseen käsite *eurooppalainen projekti/hanke*, joka tulkittiin talous- ja energiapolitiittiseksi diskurssiksi, sillä projektin alkuperäinen luonne oli taloudellinen. Lisäksi kolmessa puheenvuorossa (112, 137, 139) ei havaittu mitään selvää diskurssia, sillä kyseiset puheenvuorot liittyivät aiheen tuomiseen eduskunnan ajankohtaiskeskusteluksi sekä hallituksen menettelyihin ja päätöksentekoon, painottaen sitä tiedottaako valtioneuvosto tuloksistaan eduskunnalle, vai miten se menettelee. Näissä tapauksissa diskurssisolut jätettiin tyhjiksi.

Taulukko 1. Kaasuputkelle eduskunnan puheenvuoroissa annettujen merkityksien jakautuminen diskurssien ja sentimentin mukaan.

Diskurssi	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
YP	105	–	17	122
T&E	15	34	44	93
U&T	27	27	20	74
Yhteensä	147	61	81	289

¹⁶¹ Valtiopäivät 2009, valtioneuvoston selonteko 6/2009, osa II, Itämeren alueen taloudelliset mahdollisuudet, 9.6.2009, (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_6+2009.pdf) luettu 13.12.2017.

4.2. Ympäristöpoliittiset argumentit

Arvoisa puhemies! Ensinnäkin Suomi suhtautuu tähän kaasuputkihankkeeseen puhtaasti ympäristökysymyksenä, mikä etenee meillä aivan normaalien käytäntöjen mukaan. Ensin laaditaan ympäristövaikutusten arviointi, mihin Suomen viranomaiset ottavat kantaa. Koska kyseessä on kansainvälinen hanke, tarvitaan myös kansainvälinen ympäristövaikutusten arviointi. Sen jälkeen, jos näyttää, että toteutusedellytyksiä on, siirrytään lupavaiheeseen, jota sitten erikseen harkitaan.¹⁶²

Ympäristöministeri Kimmo Tiilikaisen puheenvuoro eduskunnan täysistunnossa vuodelta 2008 kuvastaa hyvin Suomen virallista kantaa kaasuputkikysymykseen. Suomessa Nord Stream -kaasuputkihanke ajettiin läpi lainmukaisena ympäristökysymyksenä, kuten tutkielman kolmannessa luvussa on yksityiskohtaisesti kuvailtu. Hankkeen ympäristökysymykseksi määrittämisen taustalla vaikuttivat myös mm. annetut valtionneuvoston selonteot sekä eri valiokuntien lausunnot ja mietinnöt. Jo vuoden 2005 hallituksen toimenpidekertomuksessa Nord Stream liitetään hallitsevaksi Itämeren ympäristökysymykseksi meren tilan huononemisen ohella¹⁶³. Ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä myös 7/2007 todetaan, että Nord Stream -hanke on Suomen osalta ympäristökysymys, koska sitä ei tulla liittämään Suomen kaasunjakeluverkkoon, minkä vuoksi sen vaikutus Suomen energiahuoltoon on enintään epäsuora.¹⁶⁴

Tehtyjen tilastojen avulla voidaan helposti todeta, että ympäristöpoliittinen diskurssi oli yleisimmin esiintynyt argumentti käytetyissä puheenvuoroissa. Ympäristöpoliittinen diskurssi esiintyi yhteensä 122:ssa puheenvuorossa, mikä käsittää yli kaksi viidesosaa kaikista diskursseista. Ympäristöpoliittisten argumenttien dominointi ei ole yllättävää, sillä kyseessä oli Itämereen kaavailtu rakennelma. Lisäksi hallituksen asemoituminen hankkeen ympäristöpoliittisuuteen vaikutti osittain siihen, että kysymys kaasuputkesta ”tuli”

---

¹⁶² Valtioapäivät 2008, täysistunnon pöytäkirja 8/2008, osa 9, kuudennen ydinvoimalan rakentaminen, 14.2.2008, min. Kimmo Tiilikainen (kesk), <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+8/2008+skt+puh+9> luettu 13.12.2017.

¹⁶³ Valtioapäivät 2006, hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 2005, K 4/2006, osa II, 7.2., Itämeriyhteistyö, 31.3.2006, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/k_4+2006.pdf#search=K%204%2F2006 luettu 13.12.2017.

¹⁶⁴ Valtioapäivät 2007, ulkoasiainvaliokunnan mietintö 7/2007, Itämeri EU:n ja Venäjän kosketuspintana, 19.10.2007, 9, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/uavm_7+2007.pdf#search=UAVM%207%2F2007 luettu 13.12.2017.

eduskuntaan ympäristökysymyksenä. Tällöin puheenvuoroissa pyrittiin hankkeen ympäristövaikutusten lisäksi tuomaan esille hankkeen muita merkityksiä, mistä keskustelu eduskunnassa oikeastaan kumpusi. Ympäristövaikutukset nähtiin ikään kuin itsestäänselvyyksinä Nord Stream -kaasuputken tyylisille rakennushankkeille. Ympäristöpoliittisen näkökulman oletusarvoisuus tulee myös hyvin esille, kun huomioi, että 69 prosentissa kaikista puheenvuoroista kaasuputkelle annettiin ympäristöpoliittinen merkitys. Suurimmassa osassa puheenvuoroista (105) viitataan kaasuputken negatiivisiin vaikutuksiin Itämereen, mikä on oletusarvo saastuneeseen Itämereen laskettavalle kaasuputkelle. Ympäristöpolitiikkaan liittyvien myönteisten argumenttien osuus oli yhteensä 17 kappaletta, mikä vastaa 14 prosenttia kaikista ympäristöpoliittiseen diskurssiin liittyvistä puheenvuoroista.

Hallituksen edustajien käyttämistä argumenteista yli puolet (37/68) käsitteli kaasuputkihanketta ympäristöpoliittisena kysymyksenä. Näistä suurin osa oli luonteeltaan negatiivisia, mutta myös kolmessa mainittiin kaasuputken positiivisista vaikutuksista. Puoluevertailua tehdessä huomaa myös selkeitä puolue-eroja suhtautumisessa ympäristöpoliittiseen diskurssiin. Ainoat puolueet, joilla ympäristöpoliittisten argumenttien määrä käsitti yli puolet kaikkien ilmaistujen argumenttien määrästä, olivat kristillisdemokraatit (7/13) sekä vihreät (11/20). Vihreiden argumenteissa ei ilmennyt yhtään myönteistä ympäristöpoliittista argumenttia, kun taas yhdessä kristillisdemokraattien puheenvuorossa nähtiin myös positiivisia ympäristövaikutuksia. Vihreiden lisäksi myös kokoomuksen ja perussuomalaisten puheenvuoroissa ilmeni ainoastaan kielteisiä argumentteja kaasuputken ympäristövaikutuksista. Ympäristöpoliittinen diskurssi käsitti hieman alle kolmanneksen (24/84) kaikista kokoomuksen kansanedustajien argumenteista, kun taas perussuomalaisten argumenteista hieman alle neljännes (2/9) kaikista argumenteista liittyi kyseiseen diskurssiin. Puolet RKP:n argumenteista (5/10) keskittyi ympäristöön, joista kahdessa puheenvuorossa hankkeella nähtiin myös myönteisiä ympäristövaikutuksia. Vasemmistoliiton sekä SDP:n argumenteista hieman alle puolet (14/30) keskittyi ympäristöpoliittiseen diskurssiin. SDP:n ympäristöargumenteista viisi, sekä neljä vasemmistoliiton argumenttia oli positiivisia. Keskustan kohdalla positiivisten ja negatiivisten ympäristöpoliittisten argumenttien suhde oli 2/6. Ympäristöpoliittinen diskurssi käsitti kolmanneksen kaikista keskustan puheenvuoroissa käytetyistä diskursseista.

Taulukko 2. Kaasuputken ympäristöpoliittisten argumenttien jakautuminen puolueiden ja sentimentin mukaan.

Puolue	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
Hallitus	34	–	3	37
Kd	6	–	1	7
Kesk	6	–	2	8
Kok	24	–	–	24
Ps	2	–	–	2
R	3	–	2	5
Sd	9	–	5	14
Vas	10	–	4	14
Vihr	11	–	–	11
Yhteensä	105	–	17	122

4.2.1. Negatiiviset argumentit

Suurin osa negatiivisista ympäristöpoliittisista argumenteista liittyi yleisesti putken ympäristövaikutuksiin Itämereen. Useassa puheenvuorossa kaasuputken ympäristöpoliittisuus ja siitä koituvat haitat Itämereen oli ikään kuin jo sisäistetty relevantti diskurssi, ja sen ohella keskityttiin painottamaan muita diskursseja. Kaasuputken rakennusvaihe herätti etenkin monissa puheenvuoroissa negatiivisia mielipiteitä, sillä merenpohjan muokkaustoimenpiteiden nähtiin aiheuttavan mm. sedimenttien leviämistä¹⁶⁵. Kyseiset argumentit saavat tukea hanketta varten teetetystä Espoon raportista¹⁶⁶.

Yhtenä keskeisimmistä ympäristöpoliittisista huolenaiheista oli se, että Venäjä ei ollut ratifioinut Espoon sopimusta rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista.

Venäjä ei ole ratifioinut [Espoon] sopimusta, mutta on sopimuksen allekirjoittajana sitoutunut toimimaan aiheuttajaosapuolen roolissa niin pitkälle kuin sen oma lainsäädäntö antaa mahdollisuuden.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Esim. Valtioapäivät 2009, täysistunnon pöytäkirja 65/2009, osa 3, Valtioneuvoston selonteko Itämeren haasteista ja Itämeri-politiikasta, keskustelu, 10.6.2009, ed. Pentti Tiusanen (vas), (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_65+2009.pdf#search=ptk%2065%2F2009) luettu 13.12.2017; Valtioapäivät 2010, täysistunnon pöytäkirja 21/2010, osa 1, Valtioneuvoston selonteko Itämeren haasteista ja Itämeri-politiikasta, keskustelu, 10.3.2010, ed. Sirpa Asko-Seljavaara (kok), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+21/2010+ke+p+1>) luettu 13.12.2017.

¹⁶⁶ Espoo-raportti 2009b, 23.

¹⁶⁷ Valtioapäivät 2008, kirjallinen kysymys 487/2008, Kansainvälisten sopimusten noudattaminen Itämeren kaasuputkihankkeessa, 5.6.2008, ed. Heidi Hautala (vihr), (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/kk_487+2008.pdf#search=kk%20487%2F2008) luettu 13.12.2017.

Ministerien puheenvuorot käsittivät enimmäkseen vastauksia heille esitettyihin kysymyksiin, kuten yllä olevasta ympäristöministeri Paula Lehtomäen vastauksesta vihreiden kansanedustaja Heidi Hautalan kirjallisen kysymyksen heinäkuussa 2008 ilmenee. Kansanedustajien puheenvuoroissa oltiin etenkin huolissaan siitä, kuinka saada Venäjä yhteistyön piiriin Itämeren suojelun vuoksi. Venäjän saaminen Espoon sopimuksen piiriin sekä itämerellisen yhteistyön tiivistäminen oli myös yksi tärkeimmistä ulkoasiainvaliokunnan painottamista kohdista vuoden 2009 lausunnossaan valtioneuvoston selonteosta Itämeren haasteista ja Itämeri-politiikasta¹⁶⁸, joten näihin liittyneiden puheenvuorojen huolenaihe oli myös valtakunnallinen. Yksi dominoiva termi ympäristöpoliittisessa diskurssissa oli *koplaus*. Monet kansanedustajat pohtivat ja kysyivät hallitukselta mahdollisuutta liittää kaasuputken hyväksymiseen joitakin ehtoja.

Mielestäni ed. Sarkomaan esittämää kytkentää Suomenlahden kaasuputken poliittisen hyväksynnän ja sitten toisaalta Itämeren tiukemman ja nopeamman suojelun välillä ei tulisi haudata kokonaan.¹⁶⁹

Edellä mainittu kansanedustaja Päivi Räsänen (kd) kommentti kaasuputkihankkeen hyväksymisen koplaamisesta ympäristön suojeluun oli koko tarkasteluajan kestävä trendi, joka ilmeni useissa eri puheenvuoroissa. Edustaja Räsänen esitti myös kysymyksen kaasuputken liittamisestä Venäjän puutullineuvotteluihin aiheesta käydyin suullisen kyselytunnin aikana maaliskuussa 2008¹⁷⁰. Hallituksen vastaukset kyseisiin koplauspuheenvuoroihin pysyivät niin ikään samalla linjalla tarkasteluajanjakson aikana, kuten ulkoasianministeri Aleksander Stubbin vastaus kiteyttää:

Nyt pitää tehdä yksi asia selväksi. Suomi on länsimainen oikeusvaltio. Me etenemme näissä kysymyksissä Suomen ja kansainvälisen lainsäädännön mukaisesti koplaamatta mitään

---

¹⁶⁸ Valtiopäivät 2009, Ulkoasiainvaliokunnan lausunto 10/2009, Valtioneuvoston selonteko Itämeren haasteista ja Itämeri-politiikasta, 1.12.2009, (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/uavl_10+2009.pdf#search=UaVI%2010%2F2009) luettu 13.12.2017.

¹⁶⁹ Valtiopäivät 2009, täysistunnon pöytäkirja 62/2009, nro 88, Pääministeri Putinin Suomen-vierailun keskustelut, 14.6.2009, ed. Päivi Räsänen (kd), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+62/2009+skt+puh+88>) luettu 13.12.2017.

¹⁷⁰ Valtiopäivät 2008, täysistunnon pöytäkirja 24/2008, nro 41, Neuvottelut Venäjän puutulleista, suullinen kyselytunti, 13.3.2009, ed. Päivi Räsänen (kd), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+24/2008+skt+puh+41>) luettu 22.12.2017.

mihinkään.¹⁷¹

Hallitus kuitenkin painotti, että se käy koko ajan Venäjän viranomaisten kanssa dialogia Itämeren ympäristökysymyksistä, mutta ei aseta ehtoja kaasuputken rakentamiselle¹⁷². Hallituksen tukeutuminen oikeusvaltioteesiin koplaus-kysymyksissä saa tukea Antti Ignatiuksen pro gradu -tutkielmasta, jossa hän huomauttaa, ettei vesiluvan myöntämiselle voida asettaa vesilaille vieraita ehtoja. Ignatius myös korostaa, että kaasuputkihankkeen kytkeminen Venäjän WTO jäsenyyden tai puutullikiistan kanssa ”olisi lisäksi harkintavallan väärinkäyttöä ja selvästi lainvastaista”.¹⁷³

Kaasuputkihankkeen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn toteuttaminen sai myös osakseen kritiikkiä puheenvuoroissa. Vasemmistoliiton kansanedustaja Pentti Tiusanen mm. kritisoi syyskuussa 2008, että hallitus on sivuttanut ja unohtanut Kotkaan suunnitellun putkien päällystyslaitoksen ympäristövaikutuksen kokonaisarviosta, vaikka se oli mainittuna YVA-ohjelmassa¹⁷⁴. Vihreiden Heidi Hautala puolestaan kritisoi kesäkuussa 2008 kirjallisessa kysymyksessään, että Kotkaan kaavaillaan tuotavan ennenaikaisesti parisen tuhatta hankkeessa käytettävää putkea, vaikka kansallista eikä kansainvälistä YVA-menettelyä olla vielä suoritettu loppuun¹⁷⁵. Hautala rinnasti putkien varastoinnin Kotkaan tarkoittavan käytännössä rakennustöiden alkamista, jolloin se on ristiriidassa kansainvälisten sopimusten ja kansallisten lakien kanssa. Ympäristöministeri Lehtomäki kuitenkin korosti vastauksessaan Suomen noudattavan hankkeen lainsäädännöllisiä edellytyksiä, sekä huomautti, ettei varastoinnin alkaminen kotkassa ennakoitunut mitään varsinaisen kaasuputkihankkeen lupapäätöksistä¹⁷⁶.

Ympäristöpoliittiseen diskurssiin liitettyissä negatiivissa argumenteissa kiinnitettiin aluksi myös huomiota putken suunniteltuun reittiin. Monissa argumenteissa painotettiin eri linjausvaihtoehtojen läpikohtaista arviointia, eikä Itämeren eteläpuolella kulkeva

---

¹⁷¹ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Alexander Stubb (kok).

¹⁷² Ibid., min. Paula Lehtomäki (kesk).

¹⁷³ Ignatius 2008, 49.

¹⁷⁴ Valtiopäivät 2008, täysistunnon pöytäkirja 80/2008, osa 2, Hallituksen esitys Merentutkimuslaitoksen toimintojen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi, lähetekeskustelu, 24.9.2008, (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+80/2008+ke+p+2>) luettu 26.12.2017.

¹⁷⁵ VP 487/2008 kk, ed. Heidi Hautala (vihr).

¹⁷⁶ Ibid., min Paula Lehtomäki (kesk).

maanpäällinen linjausvaihtoehtokaan jäänyt pois ehdotusten piiristä¹⁷⁷. Suomen talousvyöhykkeelle suunnitellulla reitillä tiedettiin esimerkiksi olevan lukuisia toisen maailmansodan aikaisia sotatarvikkeita, kuten merimiinoja, joiden pelättiin räjähtäessään olevan ympäristölle haitallisia¹⁷⁸. Hallitus korosti, että hankkeen linjausvaihtoehdot tutkitaan läpikotaisesti, kuten ulkoasiainministeri Ilkka Kanervan vastauksesta syyskuulta 2007 käy ilmi:

...kaikki mahdolliset reittilinjaukset tälle putkelle tutkitaan asianmukaisesti ja sillä tavoin, että ympäristövaikutukset ovat mahdollisimman pienet.¹⁷⁹

Puheenvuoroissa kiinnitettiin myös huomiota siihen, miksi putken suunniteltu reitti kulki Suursaaren pohjois- eikä eteläpuolelta Venäjän aluevesiltä¹⁸⁰. Suursaaren pohjoispuoleisen reitin valinnan taustalla oli Viron kieltävä päätös oman talousvyöhykkeensä tutkimuksiin putkilinjan suunnittelussa. Suursaaren pohjoispuoleinen reitti muodosti suuremman yhteyden Suomen talousvyöhykkeelle kaavailulle putkelle, kuin saaren eteläpuolelta koukkaava linjaus.¹⁸¹

4.2.2. Positiiviset argumentit

Kaasuputkihankkeen negatiivissävytteisten argumenttien lisäksi 17:sta puheenvuorossa kaasuputkesta nähtiin myös koituvan ympäristöpoliittista hyötyä. Näiden puheenvuorojen taustalla vaikutti vahvasti pitkän aikavälin ratkaisujen hahmottaminen sekä realismi suhteessa Euroopan lisääntyvään kaasuntarpeeseen. Yleisimmin esiintyneet myönteiset argumentit loivat perustansa kaasun ympäristöystävällisyyteen muihin fossiilisiin

---

¹⁷⁷ Valtiopäivät 2007, täysistunnon pöytäkirja 70/2007, osa 6, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2006 Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus 2006 Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2006, keskustelu, 24.10.2007, ed. Heidi Hautala (vihr), (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_70+2007.pdf#search=PTK%2070%2F2007) luettu 13.12.2017.

¹⁷⁸ Espoo-raportti 2009b, 23.

¹⁷⁹ Valtiopäivät 2007, täysistunnon pöytäkirja 51/2007, nro 53, Valtioidenvälinen yhteistyö Itämeren suojelussa, 20.9.2007, min. Ilkka Kanerva (kok), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+51/2007+skt+puh+53>) luettu 13.12.2017.

¹⁸⁰ Esim. Valtiopäivät 2009, täysistunnon pöytäkirja 70/2009, osa 3, Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategia: Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 6. päivänä marraskuuta 2008, palautekeskustelu, 17.6.2009, ed. Tuulikki Ukkola (kok), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+70/2009+ke+p+2>) luettu 26.12.2017.

¹⁸¹ VP 6/2009 VNS, osa II.

energialähteisiin verrattuna, sekä meriliikenteen ja siitä aiheutuvien päästöjen vähentymiseen, mitkä ovat suoraan verrannollisia meriturvallisuuteen. Lisäksi putken suunnitteluvaiheen linjaustarkastelulla katsottiin olevan hyötyä, sillä yhtä laajaa ja tarkkaa Itämeren merenpohjan tutkimusta ei ollut aikaisemmin tehty¹⁸².

Suuri osa positiivisista ympäristöpoliittisista diskurssiargumenteista liittyi maakaasun ympäristöystävällisyyteen verrattuna hiilen ja öljyn käyttöön. Vaikka kaasuputken rakentamisvaiheessa hankkeen nähtiin vaikuttavan Itämereen kielteisesti, ympäristöä raskaasti saastuttavien öljyn ja hiilen käytön väheneminen kaasun kustannuksella nähtiin positiivisena ilmiönä, mikä viittaa suoraan tutkimuksen taustaosiossa mainittuun Eurooppa-neuvoston päätökseen kasvihuonepäästöjen vähentämisestä vuoteen 2020 mennessä.¹⁸³

Jos tämä kaasuputkihanke toteutuu, kun kerta se tuo maakaasua Keski-Eurooppaan, niin se vähentää kivihiilen, ruskohiilen käyttöä energialähteenä ja vähentää kasvihuonekaasujen ja hiilidioksidin syntyä. Tämä on erittäin merkittävä asia.¹⁸⁴

Ympäristöpolitiikan kannalta positiivisena nähtiin myös, että maakaasuputken rakentaminen merenpohjaan on pitkällä aikavälillä ympäristöystävällisempi ratkaisu kuin maapäälle, vaikka sen rakentamisen yhteydessä koituukin enemmän ympäristöhaittoja kuin maanpäällisen. Tällä viitataan laskelmiin, joiden mukaan merenalaiset kaasuputket tuottavat merkittävästi vähemmän hiilidioksidia kuin maalla kulkevat putket. Lisäksi merenalaiseen kaasuputkeen tarvittavien saastuttavien kompressoriasemien määrä on pienempi kuin maanpäällisissä, minkä vuoksi kaasuputken linjaaminen Itämeren alitse Venäjältä Eurooppaan on ympäristöystävällisempi ratkaisu kuin uusien kaasuputkien rakentaminen maitse.¹⁸⁵ Myös ulkoasiainvaliokunnan mietinnössäänkin painottama toteamus merenalaisten putkien ympäristöturvallisuudesta esiintyi muutamaan otteeseen puheenvuoroargumenteissa.¹⁸⁶

Putki on teknologiaa, joka on tunnettu jo kymmeniä vuosia. Putkia kulkee ristiin rastiin kaikkien maailman merien halki, ilman että mitään vakavia onnettomuuksia on sattunut.¹⁸⁷

---

¹⁸² Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Christina Gestrin (r); VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Paula Lehtomäki (kesk).

¹⁸³ YVA 2009, 49–50.

¹⁸⁴ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pentti Tiusanen (vas).

¹⁸⁵ Chyong – Noël – Reiner 2010, 18–19.

¹⁸⁶ YVA 2009, 45; VP 7/2007 UaVM.

¹⁸⁷ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Erkki Tuomioja (sd).

Merkittävimpana myönteisenä ympäristöpoliittisena seikkana – kaasun ympäristöystävällisyyden ohella – puheenvuoroissa nähtiin kaasuputken vaikutus kasvavan laivaliikenteen hillitsemiseen Itämerellä, mikä puolestaan vähentäisi laivaliikenteestä aiheutuvia päästöjä. Tähän liittyvät oleellisesti vuoden 2009 valtioneuvoston selonteon sekä ulkoasiainvaliokunnan lausunnon painottamat toimet Itämeren tilan ja merenkulun turvallisuuden turvaamiseen.¹⁸⁸ Kyseiset argumentit esiintyivät selkeästi sekä kansanedustajien että ministerien puheenvuoroissa, kuten kristillisdemokraattien kansanedustaja Kari Kärkkäisen ja ympäristöministeri Paula Lehtomäen kommentit kertovat.

Kaasuputken hyödyt ovat ilmeiset. Se vähentää tarvetta kuljettaa maakaasua Itämereltä satojen kaasusäiliölaivojen verran – – [kaasuntarpeen lisääntymistä] ei voida turvallisesti ratkaista lisäämällä kaasusäiliölaivojen kuljetuksia.¹⁸⁹

Ja siltä osin, kun pystytään korvaamaan laivaliikennettä, jolla jo itsessään on merkittäviä ympäristövaikutuksia...tietenkin syntyy myöskin positiivisia seurannaisvaikutuksia.¹⁹⁰

4.3. Talous- ja energiapoliittiset argumentit

Suomen valtion talous- ja energiapoliittinen suhtautuminen Nord Stream -hankkeeseen oli lähtökohtaisesti positiivinen, vaikka hankkeella ei ollut suoraa vaikutusta Suomen talouteen. Suoran talousvaikutuksen puuttuminen johti myös siihen, että hanke käsiteltiin Suomessa valtioneuvoston toimesta ympäristökysymyksenä. Ympäristöministeri Paula Lehtomäen pitämä puheenvuoro Itämeren kaasuputkihanke -ajankohtaiskeskustelussa vuodelta 2009 kuvastaa hyvin hallituksen suhtautumista hankkeeseen:

Suomi on tehnyt vuosien ajan myös selväksi sen, että me ymmärrämme ja pidämme tärkeänä sitä, että lisää kaasuputkiyhteyksiä saadaan Keski-Eurooppaan. Tämä on iso eurooppalainen hanke, Keski-Eurooppa tarvitsee lisää kaasua. Se parantaa Euroopan energiaturvallisuutta. Olemme nähneet, mitä vaikeuksia on niiden putkien osalta, joissa on kauttakulkumaita.¹⁹¹

---

¹⁸⁸ VP 6/2009 VNS; VP 10/2009 UaVL.

¹⁸⁹ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kari Kärkkäinen (kd).

¹⁹⁰ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Paula Lehtomäki (kesk).

¹⁹¹ VP 62/2009 ptk, nro 88, pm. Matti Vanhanen (kesk).

Suomen menettely pohjautui pitkälti aktiiviseen osallistumiseen Itämeren alueen energiayhteysuunnitelmaan, sekä energiainfrastruktuurin että siirtoyhteyksien parantamiseen alueella, kuten vuoden 2009 valtioneuvoston selonteon kohdat 69 ja 70 osoittavat¹⁹². Tarkoituksena oli turvata Euroopan energiahuoltovarmuus sekä yhdistää eurooppalaisia energiaverkkoja. Vaikka Suomi hyötyi ainoastaan epäsuorasti Länsi-Euroopan talouskasvusta, talousvaliokunta kuitenkin muistutti lausunnossaan, että energiamarkkinoiden yhteydessä tulee myös ottaa huomioon Suomen kansallinen etu¹⁹³. Valtionneuvoston selvityksestä antamassaan lausunnossa talousvaliokunta piti myös mahdollisena, että toteutuessaan kaasuputki voitaisiin yhdistää Suomen energiaverkoston Venäjän rajan tuntumassa, mikä parantaisi ennestään maakaasun toimitusvarmuutta Suomessa.¹⁹⁴

Talous- ja energiapoliittinen diskurssi oli toiseksi eniten esiintynyt argumentti analysoiduissa puheenvuoroissa esiintyen lähes joka kolmannessa väittämässä. Tilastoista voi myös huomata, että talous- ja energiapoliittiset argumentit keräsivät eniten myönteisiä mainintoja kaikista diskursseista. Positiivisten argumenttien suhde neutraaleihin ja negatiivisiin argumentteihin oli 44/49, joista negatiivisia argumentteja oli ainoastaan 15, mikä tekee talous- ja energiapoliittisesta diskurssista vähiten kritisoidun aspektin eduskunnassa.

Ministerien puheenvuoroista kaasuputken talous- ja energiapoliittisuus sai kahdeksan neutraalia sekä kymmenen myönteistä argumenttia, mitkä käsittivät hieman yli neljänneksen kaikista hallituksen argumenteista. Puheenvuorojen puoluevertailun perusteella voidaan todeta, että talous- ja energiapoliittisen diskurssin kannalta positiivisimmin hankkeen näkivät vasemmistoliitto, keskusta, RKP sekä SDP. Edellä mainituista puolueista keskustan, vasemmistoliiton sekä SDP:n talous- ja energiapoliittisten argumenttien osuus käsitti yli kolmanneksen kaikista puolueiden argumenteista, kun taas RKP:n positiivisten sekä neutraalien arvojen summa käsitti ainoastaan viidenneksen kaikista puheenvuoroissa käytetyistä diskursseista. Kyseisille puolueille yhteistä oli myös se, että heidän edustajien

---

¹⁹² VP 6/2009 VNS, osa II.

¹⁹³ Valtioapäivät 2009, Talousvaliokunnan lausunto 28/2009, Valtioneuvoston selonteko Itämeren haasteista ja Itämeri-politiikasta, 22.10.2009, (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=tavl+28/2009>) luettu 13.12.2017.

¹⁹⁴ Valtioapäivät 2009, Talousvaliokunnan lausunto 25/2009, Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta ”Euroopan unionin Itämeren alueen strategia”, 15.10.2009, (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=tavl+25/2009>) luettu 13.12.2017.

argumenteissa ei ilmennyt yhtään talous- ja energiapoliittisen diskurssin kannalta negatiivista mielipidettä.

Perussuomalaisten talouteen liittyvistä puheenvuoroista kahdessa hanke nähtiin neutraalilta kannalta sekä yhdessä kielteiseltä kannalta. Argumentit käsittivät kolmanneksen kaikista puolueen argumenteista. Perussuomalaisten ohella myös vihreät sekä kristillisdemokraatit suhtautuivat asiaan negatiivispainotteisesti. Kummankaan puolueen puheenvuoroissa ei ilmennyt yhtään myönteistä argumenttia kaasuputken talousvaikutuksista. Sekä vihreiden että kristillisdemokraattien kielteisten ja neutraalien argumenttien osuus jakaantui tasan. Vihreillä talous- ja energiapoliittinen diskurssi esiintyi viidenneksessä kaikista argumenteista, kun taas kristillisdemokraattien vastaava osuus käsitti hieman alle kuudesosan. Kaikista ristiriitaisimmin kaasuputken talous- ja energiapolitiikkaan suhtautunut puolue oli kokoomus. Kokoomuslaisten kansanedustajien käyttämistä argumenteista suurin osa (37%) käsitteli talous- ja energiapoliittista diskurssia. Kokoomuksen edustajien argumentit käsittivät kolmanneksen kaikista hankkeelle annetuista talous- ja energiapoliittisista merkityksistä. Lisäksi kokoomuslaisten vastausten sentimentti vaihteli huomattavasti, negatiivisten argumenttien lukumäärän ollessa 11 ja neutraalien sekä positiivisten argumenttien kerätessä kymmenen mainintaa kumpikin.

Taulukko 3. Kaasuputken talous- ja energiapoliittisten argumenttien jakautuminen puolueiden ja sentimentin mukaan.

Puolue	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
Hallitus	–	8	10	18
Kd	1	1	–	2
Kesk	–	3	7	10
Kok	11	10	10	31
Ps	1	2	–	3
R	–	1	1	2
Sd	–	4	7	11
Vas	–	3	8	11
Vihr	2	2	–	4
Muut*	–	–	1	1
Yhteensä	15	34	44	93

* Kirjallinen kysymys vas, sd, vihr, kesk, kok.

4.3.1. Negatiiviset argumentit

Tarkasteluajanjakson aikana käytetyistä kaasuputkihankkeeseen liittyvistä puheenvuoroista 15:ssä käsiteltiin talous- ja energiapoliittista diskurssia negatiiviseen sävyyn. Negatiivisissa mielipiteissä korostui etenkin huoli Euroopan, sekä pienemmässä määrin Suomen, lisääntyvästä Venäjä-riippuvuudesta energiatoimitusten suhteen¹⁹⁵. Samaan yhteyteen liitettiin usein myös huoli kaasutoimitusten käyttämisestä Venäjän poliittisten tarkoituksien ajamiseksi, millä viitattiin mm. Ukrainassa 2006 puhjenneseen kaasukriisiin, jolloin myös kaasutoimitukset Länsi-Eurooppaan pysähtyivät tilapäisesti¹⁹⁶. Kyseinen kriisi vahingoitti Venäjän imagoa luotettavana energiantarjoajana sekä yhteistyökumppanina, mikä näkyi myös selkeästi eduskunnan puheenvuoroissa.¹⁹⁷

Minä en näe Venäjää niin luotettavana kumppanina tällaisissa kysymyksissä, ja siihen on lukuisia syitä, joita löytyy niin Suomesta kuin Baltiasta, Etelä-Euroopan ja Keski-Euroopan maista. Ei se luottamus Venäjään ole sillä tasolla, että voisimme aivan sinisilmäisesti katsoa näitä kaikkia asioita.¹⁹⁸

Vuosien 2005 ja 2006 vaihteessa Venäjän presidentti Vladimir Putin lanseerasi termin energiasupervalta, mikä viittaa hyvin Venäjän valtaviin energiavarantoihin sekä energian viennin tärkeyteen Venäjän talouden kannalta. Aiheesta kirjoitetun tutkimuksen valossa, pelkoa kaasutoimitusten katkaisemisesta Eurooppaan ja kaasuputken käyttämisestä Venäjän poliittisiin tarkoituksiin kuitenkin hillitsi se, että Venäjä on suuresti riippuvainen etenkin Eurooppaan suuntautuvista energiatoimituksistaan, jolloin kaasuhanojen sulkeminen kääntyisi Venäjää itseään vastaan.¹⁹⁹ Edellä esitetty näkemys ilmeni myös usein eduskunnan

---

¹⁹⁵ Esim. Valtiopäivät 2009, täysistunnon pöytäkirja 6/2009, osa 3, Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009, keskustelu, 11.2.2009, ed. Arja Karhuvaara (kok), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+6/2009+ke+p+1>) luettu 13.12.2017; Valtiopäivät 2009, täysistunnon pöytäkirja 65/2009, osa 4, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2008, 10.6.2009, ed. Tuulikki Ukkola (kok), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+65/2009+ke+p+2>) luettu 13.12.2017.

¹⁹⁶ Esim. VP 65/2009 ptk, osa 3, ed. Timo Heinonen (kok); Valtiopäivät 2008, täysistunnon pöytäkirja 105/2008, osa 3, Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastategia: Valtioneuvoston selonteko 6. Päivänä marraskuuta 2008, keskustelu, 12.11.2008, ed. Pauliina Viitamies, (sd), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+105/2008+ke+p+1>) luettu 13.12.2017.

¹⁹⁷ Ulkoasiainministeriö (2007) Venäjän kyky käyttää energiamahdia, raportit, Suomen Moskovan suurlähetystö, 13.11.2007, (<http://www.formin.finland.fi/public/?contentid=104535&contentlan=1&culture=fi-FI>) luettu 13.12.2017.

¹⁹⁸ VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Timo Heinonen (kok).

¹⁹⁹ Ulkoasiainministeriö 2007.

vastauspuheenvuoroissa Venäjän luotettavuutta epäilleisiin argumentteihin, kuten Vanhasen II hallituksen entinen ulkoasiainministeri Ilkka Kanerva (kok) toteaa:

Kaikkien selvitysten mukaan tänä päivänä tilanne on se, että Venäjä on huomattavasti riippuvaisempi EU:sta, sen eri resursseista, kuin EU Venäjän eri resursseista.²⁰⁰

Kanerva myös korosti samassa puheenvuorossa Suomen ja Neuvostoliiton/Venäjän pitkään toiminutta yhteistyötä talouden ja energiahuollon osalta, sekä vihjasi vuoden 2006 tyylisten kaasukriisien vian olleen Venäjän sijasta kaasun kauttakulkumaissa. Kielteiseksi talous- ja energiapolitiikan kannalta nähtiin myös se, että Suomi ei itse hyötynyt kaasuputkihankkeesta taloudellisesti²⁰¹. Perussuomalaisten kansanedustaja Pirkko Ruohonen-Lerner toi myös esille ajankohtaiskeskustelussa pitämässään puheenvuorossaan kysymyksen hankkeen mahdollisista korvausvaatimuksista: ”täytyykö Suomen auliisti ja korvauksetta sallia Venäjän rakentaa talousvyöhykkeellemme, kuten pääministerimme on jo lupailut Venäjän valtion edustajille. Omia kansallisia etujamme saa ja tulee puolustaa.”²⁰²

Yleisesti ottaen Nord Stream -kaasuputkihanke nähtiin talous- ja energiapolitiittisen diskurssin valossa vaikuttavan positiivisesti Euroopan energiaturvallisuuteen, vaikka myös poikkeavia mielipiteitä tästä esiintyi. Esimerkiksi vihreiden kansanedustaja Pekka Haavisto mainitsi, että talouden kannalta kaasuputki on jakanut Eurooppaa, sillä Baltian maat ja Puola ovat pelänneet jäävänsä eurooppalaisen energiayhteistyön ulkopuolelle. Ulkoasiainministeri Alexander Stubb myönsi edustaja Haavistolle osoitetussa vastauspuheenvuorossaan, että mikäli aiheesta keskustellaan balttien kanssa, niin he näkevät hankkeen kielteisessä valossa.²⁰³

4.3.2. Neutraalit argumentit

Neutraalit talous- ja energiapolitiittiset diskurssit, jotka mainittiin yhteensä 34 puheenvuorossa, käsittelivät kaasuputkihankkeen talous- ja energiapolitiittisia vaikutuksia yleensä yleisellä tasolla. Tällaiseksi laskettiin esimerkiksi toteamukset, joissa kaasuputkella todettiin olevan energiapolitiittisia vaikutuksia, mutta ei otettu suoraa kantaa vaikutuksen

---

²⁰⁰ VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Ilkka Kanerva (kok).

²⁰¹ Esim. Valtiopäivät 2009, täysistunnon pöytäkirja 117/2009, osa 4, Valtioneuvoston tiedonanto Kööpenhaminan ilmastokokouksesta, keskustelu, 2.12.2009, ed. Sanna Perkiö(kok), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+117/2009+ke+p+1>) luettu 14.12.2017; VP 1043/2005 kk, ed. Pentti Tiusanen (vas) et al.

²⁰² VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pirkko Ruohonen-Lerner (ps).

²⁰³ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pekka Haavisto (vihr); VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Alexander Stubb (kok).

luonteeseen. Tästä hyvänä esimerkkinä RKP:n kansanedustaja Elisabeth Nauclérin puheenvuorolainaus vuodelta 2009:

... kommer bebyggandet av gasledningen att ha många konsekvenser både miljömässigt och energipolitiskt.²⁰⁴

Eduskunnan puheenvuoroissa esiintyi myös argumentteja, joissa puhuttiin Itämeren kasvavasta taloudellisesta merkityksestä kaasuputkihankkeen yhteydessä²⁰⁵. Kyseisissä argumenteissa ei ollut positiivista tai negatiivista varausta, minkä vuoksi ne laskettiin neutraalisävyisiksi argumenteiksi. Neutraaleiksi argumenteiksi laskettiin myös kysymykset, joissa tiedusteltiin neutraaliin sävyyn Nord Stream -kaasuputken rakentamisen mahdollisista vaikutuksista Helsinki-Tallinna välille kaavailtuun tunnelihankkeeseen tai talousvyöhykkeelle myöhemmin rakennettaviin sähkö- ja kaasukaapeleihin²⁰⁶.

Perussuomalaisen kansanedustaja Pentti Oinonen nosti myös kahteen otteeseen esille Suomen kauppalaivaston huoltovarmuuden sekä esteettömyyden turvaamisen kaasuputken rakentamisen ja käytön yhteydessä²⁰⁷. Puheenvuoroissa Oinonen myös korosti, ettei vastusta hanketta, minkä vuoksi puheenvuorot on laskettu talous- ja energiapolitiikan kannalta neutraaleiksi argumenteiksi.

Suurimmaksi neutraaliksi talous- ja energiapolitiittiseksi argumentiksi tunnistettiin yleisesti käyty keskustelu Suomen talousvyöhykkeestä, jolle putki lopulta laskettiin.

Talousvyöhykkeestä puhuttaessa argumentit olivat neutraaliluontoisia, ja käsittelivät yleisesti sitä, minkälaisia oikeuksia Suomella oli talousvyöhykkeen hyödyntämisessä, ja kuinka Suomi pystyi rajoittamaan alueen hyödyntämistä Nord Stream -hankkeen kaltaisissa projekteissa.

Elinkeinoministeri Mauri Pekkarinen viittasi talousvyöhykkeen hyödyntämiseen sekä hankkeen lainsäädännöllisiin edellytyksiin kuudessa puheenvuorossa, joissa hän korosti, että ennen valtioneuvoston suostumusta kaasuputken rakentamiseen tullaan selvittämään tarkasti mitä mahdollisia taloudellisia hyödyntämismahdollisuuksia Suomen

---

²⁰⁴ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Elisabeth Nauclér (r).

²⁰⁵ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Jyri Häkämies (kok); Valtioapäivät 2009, täysistunnon pöytäkirja 69/2009, osa 8, Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009, keskustelu, 16.6.2009, ed. Reijo Paajanen (kok),

(<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+69/2009+ke+p+1>) luettu 14.12.2017.

²⁰⁶ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Marjo Matikainen-Kallström (kok); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kimmo Tiilikainen (kesk).

²⁰⁷ Esim. Ibid., ed. Pentti Oinonen (ps).

talousvyöhykkeellä on²⁰⁸. Ministeri Pekkarinen myös painotti useaan otteeseen, että suostumus kaasuputken rakentamisesta tehdään kansainvälisen meriyleissopimuksen pohjalta, jota kansallinen laki talousvyöhykkeestä säätelee²⁰⁹. Tämän mukaan, mikäli kaasuputken rakentamisen ei nähty vaikeuttavan Suomen talousvyöhykkeen hyödyntämistä, ei Suomella ministeri Pekkarisen mukaan ollut oikeuksia evätä kaasuputken rakentamista maan talousvyöhykkeelle, jos ympäristöviranomaiset hyväksyivät hankkeen. Ministeri Pekkarisen sekä muiden ministerien perustelut liittyivät usein hankkeen lainsäädännöllisten edellytysten selostamiseen, sillä niiden monimutkaisuus aiheutti väärinkäsityksiä eduskunnassa mm. valtion suvereenien rajojen määrittämisen suhteen.

Kun kysymys on talousvyöhykkeestä, kellä tahansa tuon sopimuksen [YK:n merioikeusyleissopimus] allekirjoittajalla on oikeus laskea putkia tällaiselle talousvyöhykkeelle...Se ei ole meidän kansallista, suvereenia, valtiollista aluetta.²¹⁰

Hallituksen kannanotot tukeutuivat siis vahvasti hankkeen kansainvälisiin ja kansallisiin lainsäädännöllisiin edellytyksiin, joita tutkielman kolmannessa luvussa on yksityiskohtaisesti tarkasteltu. Hallituksen jäsenten omaksuma oikeusvaltio-asetenne vaikuttaakin validilta, sillä, kuten esimerkiksi Antti Ignatius korostaa pro gradu -tutkielmansa johtopäätöksissä, tulee putken rakentaminen sallia, mikäli merkittävää taloudellista menetystä sen ohella ei tapahdu, minkä jälkeen lupaprosessin sallimisessa on kyse vain ehdoista.²¹¹

Keskustelu kaasuputkihankkeesta sekä sen lainsäädännöllisistä edellytyksistä poiki myös lakialoitteen Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 6§:n muuttamisesta. Kokoomuksen kansanedustaja Sanna Perkiön tekemässä lakialoitteessa ehdotettiin muutosta Suomen talousvyöhykelakiin, jonka perusteella ”valtioneuvosto voi edellyttää taloudellisia korvauksia hakijalta, joka anoo valtioneuvostolta suostumusta Suomen talousvyöhykkeen taloudelliseen hyödyntämiseen”²¹². Lakialoitteesta käytiin myös lyhyt lähetekeskustelu

---

²⁰⁸ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Mauri Pekkarinen (kesk).

²⁰⁹ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Mauri Pekkarinen (kok).

²¹⁰ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Mauri Pekkarinen (kok).

²¹¹ Ignatius 2008, 16, 65.

²¹² Valtioapäivät 2009, LA 83/2009, Laki Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 6 §:n muuttamisesta, 28.9.2009, ed. Sanna Perkiö (kok),

(https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Documents/la_83+2009.pdf) luettu 27.12.2017.

Itämeren kaasuputkihankkeen -ajankohtaiskeskustelun jälkeen lokakuussa vuonna 2009²¹³. Lakiehdotus kuitenkin jäi hyväksymättä ja katsottiin rauenneeksi.²¹⁴

4.3.3. Positiiviset argumentit

Kaasuputken myönteisiä talous- ja energiapoliittisia vaikutuksia kuvattiin 44 eri puheenvuorossa. Talous- ja energiapoliittista diskurssia positiiviselta kannalta käsitelleistä argumenteista voidaan nostaa esille yksi puheenvuoroja dominoinut teema, jonka mukaan Euroopan energiaturvallisuuden takaamisella nähtiin myönteisiä vaikutuksia Euroopan lisäksi myös Suomelle. Näiden väittämien mukaan Suomen katsottiin hyötyvän kaasuputkesta epäsuoralla tavalla, Euroopan markkinoiden ja energian saatavuuden hyvinvoinnin sekä toimivuuden kautta, vaikka suoranainen vaikutus jäi uupumaan.

On erittäin tärkeä asia keskeiselle Euroopalle, miten keskeisen Euroopan energia turvataan. Tämä on tärkeä muun muassa Saksalle, joka on meidän tärkeä vientikumppanimme. Tässä suhteessa tässä on kysymys Suomesta myös koko ajan, vaikka putki ei sillä tavoin meille kuulukaan.²¹⁵

Kaasuputken talous- ja energiapoliittiseen ulottuvuuteen suhtauduttiin eduskunnan puheenvuoroissa realistisesti, sillä, kuten tutkielman taustaosiossa todettiin, Euroopan energiantarpeen katsottiin kasvavan tulevaisuudessa samanaikaisesti siirryttäessä kohti ympäristöystävällisempiä energiaratkaisuja. Maakaasu puolestaan nähtiin selvästi ympäristöystävällisempänä ratkaisuna mm. kivihiiheen verrattuna. Venäjän ja EU:n keskinäisen riippuvuuden katsottiin myös kasvavan vahvasti etenkin Itämeren alueella energiayhteistyön kautta, mihin myös Suomi pyrki aktiivisesti vaikuttamaan. Puheenvuoroissa esiintynyt positiivisuus korreloi vahvasti valtiontason virallisten selonteojen sekä lausuntojen kanssa, mistä voidaan todeta näiden suurella todennäköisyydellä vaikuttaneen puheenvuoroja käyttäneiden kansanedustajien mielipiteisiin.²¹⁶

---

²¹³ Valtiopäivät 2009, täysistunnon pöytäkirja 89/2009, osa 9, Laki Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 6 §:n muuttamisesta, keskustelu, 8.10.2009, ed. Sanna Perkiö (kok), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+89/2009+ke+p+6#PVUORO3>) luettu 14.12.2017.

²¹⁴ VP 83/2009 LA, käsittelytiedot, päätökset.

²¹⁵ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Jouko Skinnari (sd).

²¹⁶ Esim. VP 70/2007 ptk, osa 6, ed. Eero Heinäluoma (sd); VP 62/2009 ptk, nro 88, ed. Esko-Juhani Tennilä (vas).

Osassa myönteisissä argumenteissa myös korostettiin, että kyseessä ei ollut pelkästään venäläinen hanke, vaan kansainvälisen, pääosin venäläis-saksalaisen, yrityksen hanke²¹⁷. Eduskunnan puheenvuoroissa heräsi lisäksi vastakysymyksiä Venäjän luotettavuuden kyseenalaistaneisiin argumentteihin, joissa kysyttiin olisiko sitoutuminen johonkin muuhun maahan, kuten Irakiin tai Iraniin, parempi vaihtoehto Euroopan energiavarmuuden kannalta²¹⁸. Taloudelliselta kannalta hanke nähtiin pitkälti *eurooppalaisena* hankkeena, millä viitattiin usein sen positiivisiin vaikutuksiin Euroopan energian tarpeeseen suhteen. Keski-Euroopan nähtiin myös hyötyvän kauttakulkumaiden kiertävästä kaasureitistä, jolloin kaasun toimitusvarmuuden katsottiin kasvavan uusien kaasutoimitusreittien avulla²¹⁹.

Todellakin tämä kaasuputkihanke on kannatettava. Saksa tarvitsee kaasua. Se on sulkemassa ydinvoimaloitaan. Sen pitää päästä ilmastotavoitteisiinsa. Monelta kannalta Saksa tarvitsee kaasua, Venäjä tarvitsee kaasulleen asiakkaita. Nähdäkseni tämä hanke myös vakauttaa Venäjän ja Euroopan välisiä suhteita, kun syntyy tällaisia suuria taloudellisia riippuvuuksia...²²⁰

Myönteisissä talous- ja energiapoliittisissa argumenteissa viitattiin myös Suomen ja Venäjän pitkään jatkuneisiin hyviin energiasuhteisiin, minkä vuoksi hankkeella nähtiin ainoastaan positiivisia vaikutuksia talouden kannalta²²¹. Kaasuputkihankkeen talous- ja energiapoliittinen luonne korostuu myös sosiaalidemokraattien kansanedustaja Erkki Tuomiojan puheenvuorossa vuodelta 2009, missä hän kertoo tutustuneensa hankkeeseen ensimmäisen kerran kymmenen vuotta aiemmin ollessa kauppa- ja teollisuusministerinä, jolloin Suomesta Itämeren ali Saksaan kaavailtu hanke nähtiin nimenomaan talouskysymyksenä, kaatuen lopulta Suomen riittämättömään lisäkysyntään ja Ruotsin vetäytymiseen hankkeesta²²². Lisäksi kolmessa puheenvuorossa korostettiin, että myös Suomi on hyötynyt hankkeesta taloudellisesti työllisyyden lisääntymisen kautta rakennusvaiheen aikana²²³.

---

²¹⁷ VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Petteri Orpo (kok).

²¹⁸ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Mauri Pekkarinen (kesk).

²¹⁹ VP 62/2009 ptk, nro 88, pm. Matti Vanhanen (kesk).

²²⁰ VP 89/2009 ptk, osa 9, ed. Sanna Perkiö (kok).

²²¹ Esim. VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Pentti Tiusanen (vas).

²²² VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Erkki Tuomioja (sd).

²²³ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kari Uotila (vas); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Matti Saarinen (sd).

4.4. Ulko- ja turvallisuuspoliittiset argumentit

Täällä on viitattu Molotov-Ribbentrop -sopimukseen. Se [kaasuputki] on täsmälleen sen antiteesi. Molotov-Ribbentrop -sopimus jakoi Eurooppaa. Tämä yhdistää Eurooppaa.²²⁴

Taloustaloudellisen yhteistyön lisäksi Suomen valtion ylimmät toimielimet painottivat, että Suomen tuli pyrkiä omalta osaltaan aktiivisesti edistämään Itämeren alueen turvallisuusyhteistyötä, mihin kaasuputken katsottiin vaikuttavan positiivisesti²²⁵. Talous- ja energiapolitiikan sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan välillä on usein nähty keskinäistä korrelaatiota, mistä myös EU:n perustaminen liittämällä Saksa ja Ranska taloudellisesti toisiinsa maiden välisen rauhan takaamiseksi kertoo²²⁶. Nord Stream -kaasuputkihankkeen nähtiin vaikuttavan samalla tavalla EU:n ja Venäjän suhteisiin. Itämeren kasvava merkitys kuljetusväylänä heijastui myös Suomen turvallisuus- sekä ulkopoliittikkaan, sillä Itämeri on nähty Suomelle elintärkeänä liikenneväylänä talouden sekä puolustuspolitiikan kannalta²²⁷. Ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa vuodelta 2009 Itämeren kaasuputkella nähtiin olevan ainoastaan positiivisia vaikutuksia maan ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan Itämeren valtioita yhdistävänä, eikä erottavana tekijänä.²²⁸

Alaluvun aloittava sosiaalidemokraatti Kimmo Kiljusen puheenvuorositaatti kuvastaa hyvin eduskunnan puheenvuorojen ulko- ja turvallisuuspoliittisten argumenttien hajaantuneisuutta. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka oli tilastojen mukaan vähiten kaasuputkihankkeeseen liitetty diskurssi, esiintyen vain hieman yli neljänneksessä puheenvuoroista. Kaikki diskurssit huomioon ottaen, voidaan myös todeta, että ulko- ja turvallisuuspoliittinen diskurssi oli kaikista kiistellyin. Hieman yli kolmasosa 74:stä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevistä argumenteista oli negatiivisia, saman verran neutraaleja ja yhteensä 20:ssä argumentissa hanke nähtiin positiivisena.

---

²²⁴ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kimmo Kiljunen (sd).

²²⁵ Valtioapäivät 2009, Puolustusvaliokunnan lausunto 4/2009, Valtioneuvoston selonteko Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2009, 15.5.2009, (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=puvl+4/2009>) luettu 14.12.2017.

²²⁶ Cini Michelle – Bonnagan, Nieves Perez-Solorzano (2010) European Union Politics. Oxford University Press, 3 painos, 2–3.

²²⁷ VP 7/2007 UaVM.

²²⁸ VP 10/2009 UaVL.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisten näkemysten jakautuminen ilmenee selkeästi myös puoluevertailun perusteella. Ministerien puheenvuoroissa diskurssi sai yhteensä 13 mainintaa, joista neljä oli positiivista, kahdeksan neutraalia sekä yksi negatiivinen. Puolueista positiivisimmin kaasuputken ulko- ja turvallisuuspoliittisiin vaikutuksiin suhtautuivat keskusta, SDP sekä vasemmistoliitto. SDP:n viidestä argumentista neljä käsitteli hankkeen ulko- ja turvallisuuspoliittisia vaikutuksia myönteiseltä kannalta, ja yhdessä mainittiin myös sen kielteisistä vaikutuksista. Keskustan ja vasemmistoliiton argumenteissa ilmeni positiivisten näkemysten lisäksi neutraaleja argumentteja – ensiksi mainitulla yksi ja jälkimmäisellä kaksi. Keskustalla ulko- ja turvallisuuspoliittiset argumentit kattoivat neljäsosan puolueen kaikista argumenteista, kun taas sosiaalidemokraateilla ja vasemmistoliitolla ainoastaan kuudesosan.

Vihreiden, RKP:n, kristillisdemokraattien sekä perussuomalaisten ulko- ja turvallisuuspoliittisissa argumenteissa ei ollut lainkaan myönteisiä näkemyksiä, vaan ne käsitelivät kaasuputkea ainoastaan negatiiviselta sekä neutraalilta kannalta, käsitellen keskimäärin noin kolmanneksen kaikista puolueiden argumenteista. Kokoomuksen kansanedustajien 50:ssä puheenvuorossa annetuista 84:stä argumentista, ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsiteltiin yhteensä 29 puheenvuorossa. Näistä ainoastaan neljä käsitteli kyseisen diskurssin positiivisia vaikutuksia, kun taas neutraalien mielipiteiden lukumäärä oli seitsemän, ja negatiivisten peräti 17. Tilastojen perusteella voi todeta, että ulko- ja turvallisuuspoliittisen diskurssin kannalta kokoomus oli jälleen kaikista jakautunein puolue tarkasteluajanjakson aikana.

Taulukko 3. Kaasuputken talous- ja energiapolitiittisten argumenttien jakautuminen puolueiden ja sentimentin mukaan.

Puolue	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
Hallitus	1	8	4	13
Kd	2	2	–	4
Kesk	–	1	5	6
Kok	17	8	4	29
Ps	2	2	–	4
R	2	1	–	3
Sd	1	–	4	5
Vas	–	2	3	5
Vihr	2	3	–	5
Yhteensä	27	27	20	74

4.4.1. Negatiiviset argumentit

Ulko- ja talouspolitiikan diskurssista negatiivisluontoiset sekä neutraalit argumentit olivat yleisimmin esiintyneitä perusteluja. Negatiivisten argumenttien kirjo oli erittäin värikäs, käsittäen vertauksia Molotov-Ribbentrop -sopimuksesta aina ehdotuksiin kaasuputken turvaamisesta Venäjän ja Naton yhteisvoimin. Negatiivisista argumenteista on kuitenkin helposti muodostettavissa yleisiä puheenvuoroissa käsiteltyjä teemoja, jotka liittyivät pääosin skeptisyyteen Venäjän luotettavuutta kohtaan, Venäjän laivaston toimii kaasuputken suojaamiseksi sekä siitä aiheutuvaan kansalliseen uhkaan Suomelle. Valtioneuvoston Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta vuonna 2009 tekemän selonteon mukaan Itämeren kuljetusreittien turvaaminen kuului Venäjän strategiaan intresseihin Suomen lähialueilla. Selonteossa myös korostettiin, että kaasuputken myötä Suomenlahden pohjukan strateginen merkitys tulee kasvamaan. Puolustusvaliokunta kuitenkin huomautti lausunnossaan Venäjän vahvasta intressistä pitää Itämeri toimivana ja avoimena, minkä katsottiin vähentävän huomattavasti aseellisen konfliktin uhkaa Itämerellä.²²⁹

Kaasuputki tulee kulkemaan Suomen talousvyöhykkeellä aluevesirajamme läheisyydessä, ja putken suojaamisesta vastaa Venäjän Itämeren laivasto²³⁰

Valtioneuvoston selonteosta sekä puolustusvaliokunnan lausunnosta huolimatta moni kansanedustaja ilmaisi puheenvuorossaan huolensa Venäjän kasvavaan sotilaalliseen aktiivisuuteen Itämeren alueella, sekä sen tuottamaan uhkaan kansalliselle turvallisuudelle. Näissä puheenvuoroissa korostettiin Venäjän mahdollisuuksia nostaa sotilaallista läsnäoloaan kaasuputken lähistöllä esimerkiksi terroristiuhan ilmetessä, jolloin se saattaisi vaatia jopa operationaalista tukikohtaa Suomen alueelta, tai operoida Suomen aluevesillä putken turvaamisen verukkeella²³¹.

Jos joku kriisi tulee, silloin tulevat nämä venäläiset sota-alukset meidän talous- ja vesialueellemme, siis nimenomaan Suomen talous- ja vesialueella on venäläisiä aluksia

---

²²⁹ Valtiopäivät 2009, Valtioneuvoston selonteko 1/2009, Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009, 6.2.2009, (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_1+2009.pdf#search=VNS%201%2F2009) luettu 14.12.2017; VP 4/2009 PuVL.

²³⁰ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pirjo Ruohonen-Lerner (ps).

²³¹ Esim. VP 6/2009 ptk, osa 3, ed. Tuulikki Ukkola (kok); VP 89/2009 ptk, osa 9, ed. Arja Karhuvaara (kok).

samaan aikaan, kun Suomen puolustuksen kuuntelujärjestelmä on lähes lamautettu ja koko eteläisen Suomen rannikko avoinna minkälaisille sotaharjoituksille tahansa.²³²

Näille negatiivisille argumenteille yhteistä oli myös asiantuntijoiden mielipiteisiin tukeutuminen, muiden maiden esimerkkien esilletuominen, sekä Suomen tilanteen peilaaminen näihin.

Sen sijaan kaikki muut Itämeren valtiot pitivät sitä turvallisuuspoliittisena riskinä ja turvallisuuspoliittisena asiana.²³³

Myös suomalaiset asiantuntijat ovat puhuneet kaasuputkesta turvallisuuskysymyksenä, jopa sotilaallisena uhkana.²³⁴

Osa puheenvuoroista myös viittasi ulko- ja turvallisuuspoliittisen uhkakuvan olevan validi keskustelunaihe sekä mahdollinen uhka kansalliselle turvallisuudelle, sillä Venäjä oli itse tuonut julki putken sotilaallisen valvonnan²³⁵. RKP:n edustajien suunnasta negatiivisena vaikutuksena nähtiin myös Ahvenanmaan turvallisuuden takaaminen, sillä kaasuputkesta aiheutuva terrorismi- sekä sabotaasiuhka on olemassa²³⁶.

Hallituksen vastaukset näihin negatiivisiin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin mielipiteisiin painottivat diskurssin neutraaleja sekä positiivisia puolia, joten niitä tarkastellaan tarkemmin analyysin seuraavissa osioissa. Hallituksen puheenvuoroista ainoastaan ulkoasiainministeri Alexander Stubb esitti ulko- ja turvallisuuspoliittisen diskurssin kannalta negatiivisen kannanoton myöntäessään, että kaasuputki on jakanut Eurooppaa ja Euroopan unionia²³⁷. Ministeri Stubb kuitenkin toivoi samassa puheenvuorossa, että tapahtunutta voidaan käyttää hyväksi tulevaisuudessa rakentaessa yhtenäisempää eurooppalaista energiapolitiikkaa.

Ministeri Stubbin lisäksi myös kansanedustajien argumenteissa korostui se, että kaasuputki on jakanut Eurooppaa sekä EU:ta²³⁸. Tämän yhteydessä puheenvuoroissa korostui myös

---

²³² VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Tuulikki Ukkola (kok).

²³³ Ibid.

²³⁴ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kari Kärkkäinen (kd).

²³⁵ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pekka Haavisto (vihr).

²³⁶ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Elisabeth Naclér (r).

²³⁷ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Alexander Stubb (kok).

²³⁸ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Tuulikki Ukkola (kok).

näkemyks, jonka mukaan energiapolitiikka on samalla turvallisuuspolitiikkaa, ja tulisi huomioida sellaisena²³⁹. Kaasuputken nähtiin pönkittävän Venäjän suurvalta-asemaa ja energiariippuvuutta, millä puolestaan nähtiin kielteisiä turvallisuuspoliittisia vaikutuksia Itämeren alueelle sekä Suomelle²⁴⁰. Kielteisten ulko- ja turvallisuuspoliittisten argumenttien tukena korostettiin mm. Venäjän ja Ukrainan välisiä kaasukiistoja sekä Venäjän energia-aseteisiä²⁴¹.

4.4.2. Neutraalit argumentit

Kaasuputken ulko- ja turvallisuuspoliittinen ulottuvuus nähtiin neutraalilta kannalta yhteensä 27 puheenvuorossa. Neutraaleiksi ulko- ja turvallisuuspoliittisiksi diskursseiksi määriteltiin esimerkiksi turvallisuuspolitiikkaa yleiseltä kannalta käsittelevät väittämät, joita esiintyi etenkin ministerien puheenvuoroissa, sekä toteamukset ulko- tai turvallisuuspoliittisen diskurssin olemassaolosta hankkeeseen liittyen²⁴². Suurin osa diskurssiin liitetystä neutraaleista väittämistä oli tämänkaltaisia yleisluontoisia toteamuksia.

Kyse on ympäristön lisäksi turvallisuuskysymyksestä, energiakysymyksestä ja taloudellisesta kysymyksestä, ja nämä nivoutuvat hyvin vahvasti yhteen.²⁴³

Hallitukselle tyypillisiä neutraaleja kannanottoja kuvastaa hyvin puolustusministeri Seppo Kääriäisen toteamus, että puolustusministeriö sekä Puolustusvoimat seuraavat tarkoin Ruotsissa, sekä muualla käytävää ulko- ja turvallisuuspoliittista keskustelua, sillä se on aluevalvontaviranomainen Suomessa.²⁴⁴ Kaasuputkihankkeen turvallisuuspoliittisesta merkityksestä tehdyt arvioinnit myös päättyivät neutraalilta kannalta korostamaan Itämeren taloudellisen sekä strategisen merkityksen kasvua.

---

²³⁹ Esim. VP 65/2009, osa 3, ed. Bjarne Kallis (kd).

²⁴⁰ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Tuulikki Ukkola (kok); VP 65/2009, osa 4, ed. Timo Heinonen (kok).

²⁴¹ Esim. VP 105/2008 ptk, osa 3, ed. Pauliina Viitamies (sd); VP 65/2009, osa 4, ed. Timo Heinonen (kok).

²⁴² Esim. Valtioapäivät 2009, täysistunnon pöytäkirja 78/2009, nro 119, Eduskunnan tiedonsaanti Itämeren kaasuputkihankkeesta, 17.9.2009, ed. Päivi Räsänen (kd),

(<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+78/2009+skt+puh+119>) luettu 28.12.2017.

²⁴³ VP 65/2009 ptk, osa 3, ed. Timo Heinonen (kok).

²⁴⁴ Valtioapäivät 2006, täysistunnon pöytäkirja 133/2006, nro 187, Venäjän ja Saksan välisen kaasuputken ympäristövaikutukset, 14.12.2006, min. Seppo Kääriäinen (kesk),

(<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+133/2006+skt+puh+187>) luettu 14.12.2017.

Neutraalien ulko- ja turvallisuuspoliittisten diskurssien joukossa ilmeni myös muutamia hieman negatiivissävytteisiä argumentteja, mutta niiden neutraalin ilmaisumuodon vuoksi ne luokiteltiin neutraaliin luokkaan.

Meidän tulisi pohtia todella vakavasti, millaisia seurauksia voi olla siitä, että venäläisten valvontaliikenne Itämerellä kaasuputken rakentamisen seurauksena kasvaa vedessä ja veden päällä.²⁴⁵

Putken aiheuttama terroriuhan mahdollisuus näkyi myös neutraalina ulko- ja turvallisuuspoliittisena argumenttina, kuten vihreiden käy ilmi kansanedustaja Heidi Hautalan helmikuussa 2007 suullisella kyselytunnilla hallitukselle esittämästä kysymyksestä, käydäänkö putken alttiudesta kansainvälisille terrorihyökkäyksille keskustelua EU-maiden tai Venäjän kanssa²⁴⁶. Hankkeen ulko- ja turvallisuuspoliittisesta luonteesta esitetyt kysymykset, joissa ei suoraan otettu sävyllisesti kantaa hankkeen puolesta tai vastaan, määriteltiin Hautalan esimerkkiargumentin mukaisesti neutraaleiksi. Turvallisuuspolitiikan olemassaoloa korostavissa argumenteissa myös kritisoitiin hallituksen piiloutumista kaasuputkihankkeen juridiikan taakse²⁴⁷.

Turvallisuuspoliittinen diskurssi mainittiin myös noin kymmenessä eduskunnan puheenvuorossa ns. ohimennen muiden diskurssien perusteluihin keskittyen. Kyseisen tyyllisiä argumentteja ei kuitenkaan otettu huomioon ulko- ja turvallisuuspoliittisten argumenttien tilastoinnissa, sillä niissä ei katsottu olevan määrittelyyn vaadittavaa latausta, ei edes neutraalin luonteen kannalta. Kyseisen tyyllisiä vastauksia esiintyi etenkin hallituksen edustajien puheenvuoroissa, ja ne olivat yleisesti vastauksia ulko- ja turvallisuuspoliittisesta diskurssista esitettyihin väitteisiin, kuten ulkoasiainministeri Alexander Stubb ilmaisee puheenvuorossaan:

Yksiselitteinen vastaus: meille tämä kaasuputki ei ole ulko- ja turvallisuuspoliittinen kysymys... Energiakuljetusten turvaamiseksi Venäjä on jo tässä vaiheessa nostanut

---

²⁴⁵ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pirjo Ruohonen-Lerner (ps).

²⁴⁶ Valtioapäivät 2006, täysistunnon pöytäkirja 160/2006, nro 210, Venäjän viimeaikaiset kehityspiirteet, 15.2.2007, ed. Heidi Hautala (vühr), (<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+160/2006+skt+puh+210>) luettu 27.12.2017.

²⁴⁷ Esim. VP 78/2009 ptk, nro 119, ed. Päivi Räsänen (kd).

sotilaallista läsnäoloaan Itämerellä. Se ei liity tähän kaasuputkeen millään tavalla.²⁴⁸

4.4.3. Positiiviset argumentit

Myönteisiä ulko- ja turvallisuuspoliittisia argumentteja esitettiin yhteensä 20 eri puheenvuorossa. Positiivisista ulko- ja turvallisuuspoliittisista argumenteista voi helposti löytää yhden puheenvuoroja yhdistäneen teeman – Euroopan unionin ja Venäjän integraation syventämisen kaasuputkihankkeen avulla. Näissä argumenteissa syvenevän integraation katsottiin vakauttavan EU:n ja Venäjän välisiä suhteita, minkä puolestaan nähtiin vähentävän konfliktin riskiä. Oleellisena osana tätä oli yhteistyön kehittäminen, minkä yhtenä osa-alueena oli talous- sekä energiapolitiikka. Puheenvuoroissa integraatio-termillä kuitenkin usein viitattiin taloudellisen integraation sijasta, integraatioon maita yhteen sitovana elementtinä turvallisuuspolitiikan kannalta.²⁴⁹

Täytyy nähdä tämän [kaasuputken] edistävä vaikutus eurooppalaisen turvallisuuden osalta, se on tärkeä kumppanuushanke ja yhteistyöhanke siis Venäjän ja Euroopan välillä.²⁵⁰

Kaasuputkihankkeen positiivisissa ulko- ja turvallisuuspoliittisissa argumenteissa painotettiin vahvasti, että kyseessä ei ollut sotilaspoliittinen tai sotilaallinen kysymys, vaan ainoastaan konfliktin mahdollisuutta pienentävä turvallisuuspoliittinen hanke, Euroopan rauhaa edistävä hanke.²⁵¹

Tässä on niin paljon positiivisia latauksia, että eihän tämä voi konfliktia aiheuttaa. Pikemminkin se toimii päinvastoin.²⁵²

Hallituksen edustajien puheenvuorot käsittelivät myös hankkeen positiivisia ulko- ja turvallisuuspoliittisia vaikutuksia samassa valossa. Vanhasen II hallituksen puolustusministeri Kari Häkämiehen mukaan Suomen puolustushallinto katsoi, ettei minkään Itämeren alueen valtion intresseissä ole sotilaallisen voiman lisääminen kaasuputken verukkeella, minkä vuoksi suhtautuminen kaasuputkihankkeeseen nähtiin

---

²⁴⁸ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Alexander Stubb (kok).

²⁴⁹ Esim. VP 62/2009 ptk, nro 88, ed. Esko-Juhani Tennilä (vas); VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Jyri Häkämies (kok).

²⁵⁰ VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Petteri Orpo (kok).

²⁵¹ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Timo Kaunisto (kesk); VP 69/2009 ptk, osa 8, ed. Juha Korkeaoja (kesk).

²⁵² VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Matti Saarinen (sd).

positiivisena²⁵³. Samaisen hallituksen ulkoasiainministerin Alexander Stubbin vastauksesta kaasuputken ulko- ja turvallisuuspoliittisten riskien käsittelyn toissijaisuuteen Suomen poliittisessa keskustelussa kuvastuu myös hyvin hallituksen suhtautuminen hankkeeseen:

Jos keskustelemme balttien kanssa, niin he näkevät sen huonona turvallisuuspoliittisena hankkeena. Jos keskustelee jonkun toisen kanssa, niin hän näkee sen hyvänä.²⁵⁴

Kaasuputken myönteisenä ulko- ja turvallisuuspoliittisena vaikutuksena nähtiin myös vakauden lisääntyminen Itämeren piirissä, mihin EU:n ja Venäjän välisen keskinäisriippuvuuden kasvulla katsottiin olevan merkittävä vaikutus²⁵⁵. Itämeren kaasuputkihankkeesta lokakuussa 2009 käyty ajankohtaiskeskustelu osoittautui myös ilmeisen hyödylliseksi, sillä sosiaalidemokraatti Sirpa Paatero nosti esille puheenvuorossaan, että ”olen vahvistanut mielipidettäni, että tämä on turvallisuuden ja ilmaston kannalta mitä parhain ratkaisu — kiitos sen keskustelun”²⁵⁶. Puheenvuoro viittaa aiemmissa puheenvuoroissa käytyyn keskusteluun hankkeen ulko- ja turvallisuuspoliittisista vaikutuksista. Myönteiset näkemykset hankkeen ulko- ja turvallisuuspoliittisista vaikutuksista saivat hyvin vastakaikua ministerien lisäksi myös kansanedustajien taholta puolueen hallitus-oppositiosidonnaisuudesta riippumatta.

4.5. Kaasuputkelle annetut merkitykset hallituksessa ja eri puolueissa

Eduskunnan puheenvuorojen diskurssikohtaisen analyysin perusteella voi sanoa, että kaasuputkihankkeesta herätti hyvinkin erilaisia ja -sävyisiä näkemyksiä kaasuputkihankkeesta yli puoluerajojen. Ympäristöpoliittisen diskurssin määrällinen dominointi ei ollut ihme, sillä hanke tuli eduskunnan käsittelyyn nimenomaan sen vuoksi, että hallitus näki hankkeen ainoastaan ympäristökysymyksenä Suomelle, mikä herätti huolta hankkeen muiden aspektien ”unohtamisesta”, joita pyrittiin tuomaan keskusteluissa esiin. Lisäksi herkkään Itämereen laskettavan kaasuputkirakennelman itseisarvona oli, että hankkeesta koituu kielteisiä ympäristövaikutuksia, mikä vaikutti negatiivisten ympäristöpoliittisten argumenttien kvantiteettiin.

---

²⁵³ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Kari Häkämies (kok).

²⁵⁴ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Alexander Stubb (kok).

²⁵⁵ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Reijo Kallio (sd); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Juha Korkeaoja (kesk).

²⁵⁶ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Sirpa Paatero (sd).

Mielenkiintoista oli kuitenkin huomata, että hankkeen talous- ja energiapolitiittisissa sekä ulko- ja turvallisuuspolitiittisissa argumenteissa oli suuria eroja argumenttien sisällön sekä sentimentin suhteen eri puolueiden välillä. Erityisen mielenkiintoista oli myös se, ettei suhtautuminen kaasuputkihankkeeseen ollut suoraan verrannollista puolueen hallitus-oppositioaseman kannalta. Tällä tarkoitan sitä, että myös hallituspuolueiden edustajat nostivat esille hankkeen kielteisiä puolia myös muiden kuin ympäristöpoliittisten argumenttien kautta. Esimerkiksi Vanhasen II hallituksessa toisena suurena puolueena olleen kokoomuksen kansanedustajien argumentointi kaasuputkeen liittyen oli hajanaista ja hyvinkin kielteistä, kun taas oppositiota kyseisessä hallituksessa edustaneen SDP:n suhtautuminen hankkeeseen oli positiivispainotteista.

Puoluepolitiittisesta vertailusta on mielenkiintoista huomata, että Vanhasen I hallituksen hallituspuolueissa keskustassa, SDP:ssä sekä RKP:ssä hankkeeseen suhtauduttiin positiivisemmin kuin Vanhasen II hallituksen ”uusissa” puolueissa kokoomuksessa sekä vihreissä. Vanhasen I hallituksen aikana kaasuputkihanketta kommentoitiin ainoastaan kymmenessä puheenvuorossa, joista viisi oli ministerien vastauksia heille esitettyihin kysymyksiin. Suurin osa kaasuputkihankkeeseen liittyvistä puheenvuoroista (167 kpl) pidettiin Vanhasen II hallituksen aikana, tutkielman aikarajauksen puitteissa. Kaiken kaikkiaan 177 kaasuputkea käsitelleestä puheenvuorosta 83 tuli hallituspuolueiden edustajilta, 50 oppositiopuolueiden edustajilta sekä 43 ministereiltä. Näiden lisäksi julkaistiin yksi kirjallinen kysymys, jonka allekirjoittajana oli sekä hallitus- että oppositiopuolueiden jäseniä²⁵⁷.

Tässä alaluvussa tarkastellaan lyhyesti hallituksen sekä eri puolueiden suhtautumista hankkeeseen, ja kootaan yhteen yleisiä puolueiden edustajien kaasuputkelle antamia merkityksiä. Ministerien puheenvuoroissa esittämiä argumentteja tarkastellaan omana ryhmänä. Osiossa pureudutaan myös vahvasti analyysin tulosten kvantifiointiin. Tilastojen avulla päästään myös käsiksi puolueiden kansanedustajien argumentointifrekvenssiin, mikä tuo lisäarvoa puoluepolitiittiselle tarkastelulle, sillä etenkin pienien puolueiden kohdalla, yksittäisten kansanedustajien mielipiteet vaikuttavat suuresti yleistettyyn puoluenäkökulmaan. Oletuksena kuitenkin on, että kansanedustajien julkituomat argumentit kuvastavat puolueen näkemyksiä hankkeeseen liittyen, sillä kaikki puolueen edustajien esittämät argumentit huomioidaan.

---

²⁵⁷ VP 1043/2005 kk, ed. Pentti Tiisanen (vas) et al.

4.5.1. Hallitus

Hallituksen edustajat mainitsivat tai viittasivat kaasuputkihankkeeseen yhteensä 43 puheenvuorossa, joissa hankkeesta esitettiin yhteensä 68 argumenttia. Vanhasen hallitusten (I & II) päähallituspuolue keskustan ministerit mainitsivat hankkeen yhteensä 29 puheenvuorossa, kokoomuksen ministerit 11 ja RKP:n ministerit kolmessa puheenvuorossa. Ministereistä eniten puheenvuoroja piti kauppa- ja teollisuusministerinä sekä elinkeinoministerinä toiminut keskustan Mauri Pekkarinen, joka viittasi hankkeeseen 11 puheenvuorossa. Ympäristöministerin vakanssissa toimineet RKP:n Jan-Erik Enestam ja Stefan Wallin sekä keskustan Paula Lehtomäki pitivät yhteensä 14 kaasuputkihankkeeseen liittyvää puheenvuoroa, joista viimeksi mainittu oli äänessä yhdeksän kertaa. Näiden lisäksi kokoomuksen ulkoasiainministerit Ilkka Kanerva sekä hänen pestiään jatkanut Alexander Stubb mainitsivat hankkeen seitsemässä puheenvuorossa. Pääministeri Matti Vanhanen kommentoi hanketta viidessä, sekä puolustusministerit Seppo Kääriäinen (kesk) ja Jyri Häkämies (kok) neljässä puheenvuorossa. Hallituksen virallinen näkemys kaasuputkihankkeesta ympäristöpoliittisena taloudellisena hankkeena, joka on Suomelle ainoastaan ympäristökysymys, näkyy selkeästi ympäristö- sekä elinkeinoministerivakanssien kvantiteeteissa.

Taulukko 4. Kaasuputkiargumenttien jakautuminen ministerien puheenvuoroissa.

Diskurssi	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
YP	34	–	3	37
T&E	–	8	10	18
U&T	1	8	4	13
Yhteensä	35	16	17	68

Ministerien argumenttijakaumasta erottuu hyvin se, kuinka hallitus näki kaasuputkihankkeen nimenomaan ympäristökysymyksenä. Ympäristöpoliittinen diskurssi esiintyi yli puolissa käytetyistä argumenteista, ja ainoastaan kuudessa hallituksen puheenvuorossa ei viitattu hankkeen ympäristöpoliittisiin vaikutuksiin. Suurin osa ministerien ympäristöpoliittisista argumenteista liittyi hallituksen ympäristökysymysnäkömyksen perusteluihin sekä hankkeen lainsäädännöllisten edellytysten selostamiseen näkömyksen oikeuttajana²⁵⁸. Ministerien puheenvuorot olivat usein vastauksia kansanedustajien esittämiin kysymyksiin vakanssinsa edellyttämällä tavalla. Hallituksen

²⁵⁸ Esim. VP 62/2009 ptk, nro 88, pm. Matti Vanhanen (kesk); VP 70/2007, osa 6, min. Kimmo Tiilikainen (kesk).

myönteisistä ympäristöpoliittisista argumenteista kaksi liittyi laivaliikenteen vähentymiseen Itämerellä²⁵⁹ sekä yksi Itämeren pohjan tarkkaan kartoitukseen YVA-prosessin myötä²⁶⁰.

Talous- ja energiapoliittinen diskurssi näkyi yhteensä 18:ssa ministerien puheenvuoroissa. Teemaan liittyviä neutraaleja argumentteja oli kahdeksan sekä myönteisiä yhteensä kymmenen. Neutraalit talous- ja energiapoliittisen argumentit liittyivät pääsääntöisesti puheenvuoroihin talousvyöhykkeestä ja sen hyödyntämisestä, joiden yhteydessä etenkin ministeri Pekkarinen selosti talousvyöhykkeen lainsäädäntöä²⁶¹. Diskurssi näkyi myös neutraalina yleisissä hankkeen taloudellista luonnetta käsittelevistä puheenvuoroissa²⁶². Myönteisissä talous- ja energiapoliittisissa puheenvuoroissa ministerit argumentoivat kaasuputken vastaavan Euroopan kasvavaan maakaasukyntyä sekä lisäävän Euroopan energiaturvallisuutta, EU:n kaasumarkkinoiden kehittämistä sekä Venäjän ja EU:n välistä yhteistyötä sitoen alueet taloudellisesti toisiinsa²⁶³.

Ministerien puheenvuoroissa hankkeen ulko- ja turvallisuuspoliittiset argumentit saivat vähiten painoarvoa, sillä ne mainittiin ainoastaan 13 puheenvuorossa. Myönteiseltä kannalta diskurssi nähtiin neljässä sekä neutraalina kahdeksassa puheenvuorossa. Ulkoasianministeri Alexander Stubbin toteamus, että kaasuputki on jakanut Eurooppaa ja EU:ta, oli ainoa hallituksen puheenvuoro, jossa hankkeella nähtiin myös kielteisiä ulko- ja turvallisuuspoliittisia vaikutuksia²⁶⁴. Neutraalit diskurssiin liittyvät maininnat tuli puheenvuoroista, joissa hankkeella todettiin olevan myös ulko- ja turvallisuuspoliittinen ulottuvuus. Puheenvuoroissa kuitenkin korostettiin, että tehtyjen selvitysten ja lausuntojen mukaan hanketta ei nähdä diskurssin kannalta kielteisessä valossa²⁶⁵. Positiiviset argumentit liittyivät Venäjän integroimiseen länteen hankkeen avulla²⁶⁶.

Hallituksen tukeutuminen hankkeen lainsäädännöllisiin edellytyksiin tulee hyvin ilmi ministerien pitämistä puheenvuoroista. Hankkeen lainsäädännölliset edellytykset, oikeudelliset perusteet sekä oikeusvaltio-teesi näkyivät yhteensä 19:ssa ministerien pitämässä

---

²⁵⁹ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Paula Lehtomäki (kesk); VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Mauri Pekkarinen (kesk).

²⁶⁰ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Paula Lehtomäki (kesk).

²⁶¹ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Mauri Pekkarinen (kesk).

²⁶² VP 133/2006 ptk, nro 187, min. Seppo Kääriäinen (kesk).

²⁶³ Esim. VP 62/2009 ptk, nro 88, pm. Matti Vanhanen (kesk); VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Jyri Häkämies (kok).

²⁶⁴ VP 89/2009 ptk, osa 3, min. Alexander Stubb (kok).

²⁶⁵ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, pm. Matti Vanhanen (kesk).

²⁶⁶ Esim. VP 24/2008 ptk, nro 41, min. Paavo Väyrynen (kesk).

puheenvuoroissa. Puheenvuorot liittyivät etenkin koplausta, talousvyöhykettä sekä Venäjän sotilaallisen läsnäolon lisääntymistä Suomen vesialueilla käsitelleisiin puheenvuoroihin.

4.5.2. Suomen Kristillisdemokraatit

Kristillisdemokraattien kansanedustajat argumentoivat kaasuputkihankkeesta yhteensä kahdeksassa puheenvuorossa, joissa kaasuputkelle annettiin yhteensä 13 merkitystä.

Puolueen kannassa korostuu selkeästi Päivi Räsänen mielipiteet, sillä Räsänen puheenvuorot kattoivat puolet kaikista puolueen puheenvuoroista. Muita puolueen argumentoijia olivat Sari Palm, joka piti kaksi puheenvuoroa, sekä Kari Kärkkäinen ja Bjarne Kallis.

Taulukko 5. Kaasuputkiargumenttien jakautuminen kristillisdemokraattien puheenvuoroissa.

Diskurssi	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
YP	6	–	1	7
T&E	1	1	–	2
U&T	2	2	–	4
Yhteensä	9	3	1	13

Kristillisdemokraateissa hanke nähtiin ensisijaisesti negatiivisena ympäristöpoliittisena kysymyksenä. Ainoastaan yhdessä puheenvuorossa hankkeelle ei annettu ympäristöpoliittista merkitystä. Hankkeen kielteisiä ympäristövaikutuksia käsiteltiin kuudessa puheenvuorossa, joista kolmessa ehdotettiin hankkeen koplaamista joko Itämeren suojeleluun²⁶⁷, Venäjän Espoo-sopimuksen ratifiointiin²⁶⁸ tai ympäristörahojen perustamiseen mahdollisten onnettomuuksien sattumisen varalta²⁶⁹. Kansanedustaja Kari Kärkkäinen toi esille kaasuputken ajankohtaiskeskustelussa vuonna 2009, että kaasuputken ympäristöpoliittiset hyödyt ovat ilmeiset Euroopan kasvavan kaasuntarpeen sekä Itämeren laivaliikenteen aisoissa pitämisen vuoksi²⁷⁰.

Talous- ja energiapolitiittinen diskurssi esiintyi kahdessa kristillisdemokraattien puheenvuorossa. Kari Kärkkäinen kritisoi ajankohtaiskeskustelussa hankkeen lisäävän EU:n energiariippuvuutta Venäjästä vihjaten mahdollisiin kaasukriiseihin, kun taas Päivi Räsänen puolestaan tiedusteli vuonna 2008 Venäjän kanssa käytävien puutullineuvottelujen

²⁶⁷ VP 62/2009, nro 88, ed. Päivi Räsänen (kd).

²⁶⁸ VP 78/2009, nro 119, ed. Päivi Räsänen (kd).

²⁶⁹ VP 89/2009, osa 3, ed. Sari Palm (kd).

²⁷⁰ Ibid., ed. Kari Kärkkäinen (kd).

kytkemistä kaasuputkihankkeeseen²⁷¹. Kristillisdemokraatit eivät nähneet hankkeessa myönteisiä ulko- ja turvallisuuspoliittisia vaikutuksia. Kahdessa argumentissa korostettiin, että hankkeella on ulko- ja turvallisuuspoliittisia vaikutuksia, ottamatta kuitenkaan sävyllisesti kantaa vaikutusten luonteeseen²⁷². Lisäksi kahdessa puheenvuorossa hankkeen ulko- ja turvallisuuspoliittinen diskurssi nähtiin kielteisessä valossa. Kielteisissä argumenteissa viitattiin kaasutoimituskatkojen mahdollisuuden turvallisuuspoliittisena uhkana sekä hankkeen muissa maissa saamaan kritiikkiin ja Suomalaisten asiantuntijoiden povaamaan mahdolliseen sotilaalliseen uhkaan²⁷³.

4.5.3. Suomen Keskusta

Tutkielman tarkasteluajankohdan päähallituspuolue keskustan kansanedustajat käsitelivät kaasuputkihanketta 16 puheenvuorossa. Näissä puheenvuoroissa hankkeelle annettiin yhteensä 24 merkitystä. Keskustan kansanedustajista eniten puheenvuoroja käytti Juha Korkea-osa (5) ennen Timo Kaunistoa (4) ja Kimmo Tiilikasta, joka kommentoi hanketta kolme kertaa kansanedustajana.

Taulukko 6. Kaasuputkiargumenttien jakautuminen keskustan puheenvuoroissa.

Diskurssi	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
YP	6	–	2	8
T&E	–	3	7	10
U&T	–	1	5	6
Yhteensä	6	4	14	24

Keskustan kansanedustajat antoivat argumenteissaan eniten painoarvoa hankkeen talous- ja energiapolitiittiselle diskurssille, mihin liittyvissä puheenvuoroissa seitsemässä diskurssi nähtiin myönteisenä ja kolmessa neutraalina. Puolueen yleinen suhtautuminen hankkeeseen oli myös hyvin positiivista, sillä 14 argumentissa hankkeella nähtiin myönteisiä vaikutuksia. Keskustan ainoat negatiiviset argumentit liittyivät hankkeen ympäristövaikutuksiin. Näissä puheenvuoroissa hankkeen ympäristövaikutukset miellettiin ikään kuin itsestäänselvyyksiksi Itämereen rakennettavalle kaasuputkelle²⁷⁴. Hankkeen myönteiset ympäristöpoliittiset vaikutukset nostettiin esille myös kahdessa puheenvuorossa. Edustaja Timo Kaunisto

²⁷¹ Ibid.; VP 24/2008 ptk, nro 41, ed. Päivi Räsänen (kd).

²⁷² VP 78/2009 ptk, nro 119, ed. Päivi Räsänen (kd).

²⁷³ VP 65/2009 ptk, osa 3, ed. Bjarne Kallis (kd); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kari Kärkkäinen (kd).

²⁷⁴ Esim. VP 51/2007 ptk, nro 55, ed. Markku Laukkanen (kesk); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kimmo Tiilikainen (kesk).

korosti kaasuputkihankkeen tarvetta biokaasun lisäämiseksi liikennepolttoaineissa, ja Hannes Manninen nosti esille merenalaisen putken myönteiset vaikutukset maanpäälliseen putkeen sekä tankkereiden määrän kasvuun verrattuna²⁷⁵.

Puolueen talous- ja energiapolitiikkaa sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsitelleissä argumenteissa hanke nähtiin ainoastaan neutraalilta tai positiiviselta kannalta. Kolmessa puheenvuorossa viitattiin hankkeen talous- ja energiapoliittisen ulottuvuuden olemassaoloon neutraalilta kannalta²⁷⁶. Talous- ja energiapoliittinen diskurssi nähtiin myönteiseltä kannalta seitsemässä puheenvuorossa, joissa korostuivat hankkeen vastaus Euroopan kaasunkysynnän kasvuun ja Venäjän kaasuviennin myyntitavoitteisiin, sekä hankkeen myönteiset vaikutukset eurooppalaisia ja Itämeren yhdistävällä sekä taloutta elvyttävällä tavalla²⁷⁷. Juha Korkea-aho mainitsi hankkeen ulko- ja turvallisuuspoliittisen diskurssin neutraaliin sävyyn hankkeen ajankohtaiskeskustelussa pitämässään puheenvuorossa²⁷⁸. Keskustan muut hankkeen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvät argumentit olivat myönteisiä. Puheenvuoroissa korostettiin, että hankkeella on myönteisiä turvallisuuspoliittisia vaikutuksia Euroopan integraation sekä Venäjän ja EU:n välisen keskinäisriippuvuuden kasvamisen kannalta, mikä sitoo alueita yhteen ja vähentää konfliktin uhkaa²⁷⁹. Edustaja Kyösti Karjula myös korosti ajankohtaiskeskustelussa, että ”tämän erittäin merkittävän hankkeen toteuttaminen on parhaimmillaan jopa rauhanprojekti”²⁸⁰. Kolme keskustan viidestä myönteisestä ulko- ja turvallisuuspoliittisesta argumentista tuli Juha Korkea-ahon puheenvuoroista.

4.5.4. Kansallinen Kokoomus

Kokoomuksen kansanedustajat pitivät eniten kaasuputkeen liittyviä puheenvuoroja eduskunnassa – yhteensä 50 kappaletta. Näissä 50 puheenvuorossa kaasuputkelle annettiin yhteensä 84 merkitystä. Kokoomus oli myös tarkasteluajanjakson hajanaisin puolue mielipiteiden suhteen, sillä argumentit jakautuivat verrattain tasaisesti eri diskurssien kesken, vaikka niihin suhtautumisessa oli suuriakin eroja. Tiettyjen kokoomuksen kansanedustajien aktiivisuus näkyi myös selkeästi puolueen argumenteissa. Kansanedustaja

---

²⁷⁵ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Hannes Manninen (kesk); VP 21/2010 ptk, osa 1, ed. Timo Kaunisto (kesk).

²⁷⁶ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kimmo Tiilikainen (kesk); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Juha Korkea-aho (kesk).

²⁷⁷ Esim. Ibid., ed. Timo Kaunisto (kesk); VP 69/2009 ptk, osa 8, ed. Eero Reijonen (kesk).

²⁷⁸ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Juha Korkea-aho (kesk).

²⁷⁹ Esim. VP 69/2009 ptk, osa 8, ed. Juha Korkea-aho (kesk); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Timo Kaunisto (kesk).

²⁸⁰ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kyösti Karjula (kesk).

Tuulikki Ukkola oli selkeästi tarkasteluajanjakson aktiivisin kommentoija 12 puheenvuorolla ennen edustaja Sanna Perkiötä ja kuutta puheenvuoroa. Muita aktiivisia kaasuputkikeskusteluun osallistuneita kansanedustajia olivat Pertti Salolainen (5), Arja Karhuvaara (4) sekä Marjo Matikainen-Kallström ja entinen ulkoasiainministeri Ilkka Kanerva, kumpikin kolmella puheenvuorolla.

Taulukko 7. Kaasuputkiargumenttien jakautuminen kokoomuksen puheenvuoroissa.

Diskurssi	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
YP	24	–	–	24
T&E	11	10	10	31
U&T	17	8	4	29
Yhteensä	52	18	14	84

Kaasuputkihanke näkyi hyvin negatiivisessa valossa kokoomuksen kansanedustajien argumenteissa. Kokoomuslaisten puheenvuoroissa esiintyi yhteensä 52 hanketta negatiivisesti tulkitsevaa argumenttia, mikä kattoi yli kolme viidesosaa kaikista puolueen argumenteista. Hankkeen talous- ja energiapoliittinen diskurssi oli suosituin kokoomuslaisten puheenvuoroissa esiintynyt teema, ennen ulko- ja turvallisuuspoliittisia argumentteja. Hankkeen ympäristöpoliittisuus oli vähiten kokoomuksen puheenvuoroissa esiintynyt argumentti, mutta samalla se oli ainoa, josta ilmaistiin pelkästään negatiivisia mielipiteitä. Kokoomuksen ympäristöpoliittisissa argumenteissa kiinnitettiin huomiota hankkeen rakennustöistä aiheutuviin haittoihin esimerkiksi merimiinoja raivatessa, sekä muutamassa puheenvuorossa ehdotettiin hankkeen koplaamista Itämeren suojeletavoihteisiin²⁸¹. Suurimmassa osassa puheenvuoroista todettiin, että hankkeella on selkeästi ympäristövaikutuksia, mutta näiden tarkemman perustelun sijaan puheenvuoroissa keskityttiin korostamaan hankkeen muita vaikutuksia²⁸².

Kokoomuksen talous- ja energiapoliittisten argumenttien sävy jakautui tasaisesti eri sentimenttien kesken, käsittäen yhteensä 31 puheenvuoroa. Diskurssin kannalta kielteisenä nähtiin pääsääntöisesti EU:n ja Euroopan kasvava energiariippuvuus epäluotettavaksi mielletystä Venäjästä²⁸³. Neutraalit talous- ja energiapoliittiset maininnat tulivat puolestaan puheenvuoroista, joissa käsiteltiin talousvyöhykkeen hyödyntämistä ja talousvyöhykelakia

²⁸¹ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Arja Karhuvaara (kok); VP 8/2008 ptk, nro 9, ed. Petteri Orpo (kok).

²⁸² Esim. VP 70/2007 ptk, osa 6, ed. Tuulikki Ukkola (kok); VP 6/2009 ptk, osa 3, ed. Arja Karhuvaara (kok).

²⁸³ Esim. VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Timo Heinonen (kok); VP 69/2009 ptk, osa 8, ed. Arja Karhuvaara (kok).

sekä hankkeen yleistä taloudellista ulottuvuutta²⁸⁴. Edustaja Marjo Matikainen-Kallström myös tiedusteli kahteen otteeseen hallitukselta, vaikuttaako kaasuputkihanke kaavailtuun Helsinki-Tallinna -tunnelihankkeeseen²⁸⁵. Kokoomuksen myönteisissä talous- ja energiapoliittisissa puheenvuoroissa korostuivat argumentit, joiden mukaan hanke miellettiin EU:n energiastrategian sekä kaasuntarpeen kannalta järkeväksi projektiksi, joka samalla vahvistaa Euroopan energiaturvallisuutta²⁸⁶. Lisäksi Venäjän taloudellinen kasvu hankkeen seurauksena nähtiin myös positiivisena asiana²⁸⁷.

Hankkeen ulko- ja turvallisuuspoliittiset vaikutukset nähtiin kokoomuksessa pääosin kielteiseltä kannalta, vaikka diskurssille annettiin myös neutraaleja sekä myönteisiä merkityksiä. Yhteensä 17 puheenvuorossa viitattiin diskurssin kielteisiin vaikutuksiin. Suurimpina ulko- ja turvallisuuspoliittisina huolina hankkeessa nähtiin se, että kaasuputki mahdollistaa Venäjän sotilaallisen aktiivisuuden lisääntymisen Itämerellä sekä putken turvaamisen erilaisin verukkein sota-aluksilla²⁸⁸. Useassa puheenvuorossa myös todettiin, että hankkeessa on selkeästi kyse turvallisuuspoliittisesta uhasta, mitä mm. muut Itämeren valtiot sekä asiantuntijat ovat korostaneet²⁸⁹. Huomattavaa myös on, että kokoomuksen 17:sta kielteisestä ulko- ja turvallisuuspoliittisesta argumentista peräti kymmenen tuli Tuulikki Ukkolan puheenvuoroista sekä kolme Arja Karhuvaaralta. Neutraaleissa ulko- ja turvallisuuspoliittisissa argumenteissa tiedostettiin turvallisuuspoliittisen aspektin olemassaolo hankkeeseen liittyen, mutta ei otettu kantaa sen luonteeseen²⁹⁰. Hankkeen myös katsottiin neljässä argumentissa syventävän Venäjän ja Euroopan välistä integraatiota myönteisesti ulko- ja turvallisuuspoliittiselta kannalta²⁹¹.

4.5.5. Perussuomalaiset

Kaasuputkihankeeseen viitattiin yhteensä viidessä perussuomalaisten kansanedustajien puheenvuorossa, joissa hankkeelle annettiin yhteensä yhdeksän merkitystä.

Perussuomalaisten kansanedustajista Pentti Oinonen viittasi hankkeeseen kolmessa puheenvuorossa ja Pirkko Ruohonen-Lernen kahdessa puheenvuorossa.

---

²⁸⁴ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 9, ed. Sanna Perkiö (kok); VP 69/2009 ptk, osa 8, ed. Tuulikki Ukkola (kok).

²⁸⁵ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Marjo Matikainen-Kallström (kok); VP 852/2009 kk, ed. Marjo Matikainen-Kallström (kok).

²⁸⁶ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 9, ed. Sanna Perkiö (kok); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pertti Salolainen (kok).

²⁸⁷ VP 69/2009 ptk, osa 8, ed. Reijo Paajanen (kok).

²⁸⁸ Esim. VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Tuulikki Ukkola (kok); VP 6/2009 ptk, osa 3, ed. Arja Karhuvaara (kok).

²⁸⁹ Esim. VP 6/2009 ptk, osa 3, ed. Tuulikki Ukkola (kok); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Marja Tiura (kok).

²⁹⁰ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Eero Akaan-Penttilä (kok); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Olli Nepponen (kok).

²⁹¹ Esim. VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Ilkka Kanerva (kok); VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Petteri Orpo (kok).

Taulukko 8. Kaasuputkiargumenttien jakautuminen perussuomalaisten puheenvuoroissa.

Diskurssi	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
YP	2	–	–	2
T&E	1	2	–	3
U&T	2	2	–	4
Yhteensä	5	4	0	9

Perussuomalaisten suhtautumisessa kaasuputkeen on merkittävää, että hankkeesta ei lausuttu ainuttakaan positiivista argumenttia. Hanke nähtiin hyvin negatiivispainotteisesti, ja eniten painoarvoa sai hankkeen ulko- ja turvallisuuspoliittiset vaikutukset. Hankkeen kielteiset ympäristöpoliittiset vaikutukset mainittiin kahdessa edustaja Ruohonen-Lernerin puheenvuorossa kaasuputkihankkeen ajankohtaiskeskustelussa. Toisessa puheenvuoroista todettiin, että hankkeella on ympäristöpoliittisia vaikutuksia, kun taas toisessa korostettiin rakentamisvaiheen suuria ympäristöriskejä²⁹².

Perussuomalaisten talous- ja energiapolitiittisista argumenteista yhdessä hanke nähtiin negatiiviselta kannalta ja kahdessa neutraalilta kannalta. Edustaja Pirkko Ruohonen-Lerner kysyi toisessa ajankohtaiskeskustelussa esittämässään puheenvuorossa kriittiseen sävyyn hallitukselta, täytyykö Suomen korvauksetta sallia Venäjän rakentaa kaasuputken Suomen talousvyöhykkeelle²⁹³. Diskurssin kannalta neutraalit maininnat tulivat kansanedustaja Pentti Oinosen hallitukselle esittämistä tiedusteluista kaasuputkihankkeen vaikutuksista Suomen kauppalaivaston esteettömyyteen ja Suomen huoltovarmuuteen liittyen²⁹⁴. Sekä edustaja Ruohonen-Lernerin, että edustaja Oinosen argumenteissa hankkeella nähtiin neutraaleja ja kielteisiä ulko- ja turvallisuuspoliittisia vaikutuksia. Molemmat kansanedustajista korostivat kaasuputken ajankohtaiskeskustelussa esittämässään puheenvuoroissa, että hankkeella on yleisiä turvallisuuspoliittisia vaikutuksia ja, että kaasuputkihankkeen seurauksena Venäjän Itämeren laivaston aktiivisuus lisääntyy Itämerellä kaasuputken suojaamisen ja tarkkailun vuoksi²⁹⁵.

²⁹² VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pirkko Ruohonen-Lerner (ps).

²⁹³ Ibid.

²⁹⁴ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pentti Oinonen (ps); VP 21/2010 ptk, osa 1, ed. Pentti Oinonen (ps).

²⁹⁵ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pentti Oinonen (ps); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pirkko Ruohonen-Lerner (ps).

4.5.6. Suomen ruotsalainen kansanpuolue

RKP:n edustajat käsittelivät kaasuputkihanketta seitsemässä puheenvuorossa, joissa sille annettiin yhteensä kymmenen merkitystä. Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen puheenvuorot tulivat niin ikään ainoastaan kahdelta kansanedustajalta – Christina Gestriniltä (5) sekä Elisabeth Nauc lerilta (2).

Taulukko 9. Kaasuputkiargumenttien jakautuminen RKP:n puheenvuoroissa.

Diskurssi	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
YP	3	–	2	5
T&E	–	1	1	2
U&T	2	1	–	3
Yhteensä	5	2	3	10

Vanhasen ensimmäisessä sekä toisessa hallituksessa hallituspuolueena olleen RKP:n argumenteissa näkyi vahvasti hankkeen ympäristöpoliittinen luonne, jota käsiteltiin viidessä puolueen puheenvuorossa. Kielteiset ympäristöpoliittiset argumentit liittyivät hankkeen ympäristövaikutusten olemassaolon tiedostamiseen, joiksi myös tiedustelut ympäristövaikutusten arviointimenettelystä katsottiin²⁹⁶. Myönteiseksi ympäristön kannalta Christina Gestrin katsoi maakaasun ympäristöystävällisyyden sekä sen, että kaasuputkihankke vähentää Itämeren tankkeriliikennettä²⁹⁷.

Talous- ja energiapolitiikan kannalta edustaja Elisabeth Nauc ler mainitsi, että kaasuputken rakentamisella tulee olemaan myös energiapoliittisia vaikutuksia, ottamatta kuitenkaan kantaa sen luonteeseen²⁹⁸. Edustaja Gestrin puolestaan korosti kaasuputkihankkeen ajankohtaiskeskustelussa, että hanke on kieltämättä tärke  Euroopan energian huoltovarmuuden kannalta²⁹⁹. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka oli ainut diskurssi, jolle RKP:ss  ei annettu positiivista merkityst . Christina Gestrin ilmaisi vuonna 2006 huolensa kaasuputken k ytt n soti-laallisen tiedustelun v lineen , viitaten Ruotsissa esiin nousseeseen kohuun, ja Elisabeth Nauc ler nosti esille kaasuputken ajankohtaiskeskustelussa kaasuputkesta mahdollisesti aiheutuvan terroristi- ja sabotaasiuhan, mist  oli aiemmin samaisessa keskustelussa esitt nyt neutraalin kysymyksen³⁰⁰.

²⁹⁶ VP 8/2008 ptk, nro 9, ed. Christina Gestrin (r); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Elisabeth Nauc ler (r).

²⁹⁷ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Christina Gestrin (r).

²⁹⁸ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Elisabeth Nauc ler (r).

²⁹⁹ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Christina Gestrin (r).

³⁰⁰ VP 133/2006 ptk, nro 187, ed. Christina Gestrin (r); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Elisabeth Nauc ler (r).

4.5.7. Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue

Vanhasen ensimmäisessä hallituksessa olleen SDP:n kansanedustajat mainitsivat kaasuputkihankkeen yhteensä 15 puheenvuorossa. Näissä puheenvuoroissa hankkeelle annettiin yhteensä 30 merkitystä. Kansanedustajat Eero Heinäluoma sekä Kimmo Kiljunen pitivät molemmat kolme hankkeeseen liittyvää puheenvuoroa. Heidän lisäksi myös Jouko Skinnari ja Erkki Tuomioja mainitsivat hankkeen kahdessa puheenvuorossa.

Taulukko 10. Kaasuputkiargumenttien jakautuminen SDP:n puheenvuoroissa.

Diskurssi	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
YP	9	–	5	14
T&E	–	4	7	11
U&T	1	–	4	5
Yhteensä	10	4	16	30

SDP:ssä kaasuputkihankkeeseen nähtiin pääsääntöisesti ympäristöpolitiikan kannalta, ja hankkeen argumenttien sentimentti oli myös positiivispainotteinen. Yhteensä yhdeksässä SDP:n puheenvuorossa viitattiin hankkeen kielteisiin ympäristövaikutuksiin. Argumenteissa hankkeen ympäristövaikutukset oli mielletty ikään olennaiseksi osaksi vastaavantyyppistä hanketta, eikä niille annettu muita tarkempia perusteita³⁰¹. Hankkeen myönteiset ympäristövaikutukset nousivat esille viidessä SDP:n kansanedustajan puheenvuorossa. Näissä argumenteissa korostuivat sekä hankkeen ympäristöystävällinen luonne, että meriturvallisuuden lisääntyminen laivaliikennettä hillitsemällä.³⁰²

Talous- ja energiapolitiikan kannalta kaasuputkihankkeeseen nähtiin SDP:ssä hyvin myönteisesti. Neljässä SDP:n puheenvuorossa viitattiin diskurssiin olemassaoloon kaasuputkihankkeessa hyvin neutraalilta kannalta³⁰³. Yhteensä seitsemässä SDP:n puheenvuorossa hankkeella nähtiin myönteisiä vaikutuksia talous- ja energiapolitiikan kannalta. SDP:n kansanedustajat näkivät hankkeen myönteiseltä kannalta kolmen eri aspektin kautta: kaasuputken katsottiin lisäävän Euroopan ja EU:n energiavarmuutta, hankkeen rakennusvaiheen todettiin lisäävän työllisyyttä Suomessa ja hankkeen alkuperäisen luonteen, jossa kaasuputkea kaavailtiin

³⁰¹ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Jouko Skinnari (sd); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Eero Heinäluoma (sd).

³⁰² Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Reijo Kallio (sd); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kimmo Kiljunen (sd).

³⁰³ Esim. Ibid., ed. Krista Kiuru (sd); Ibid., ed. Erkki Tuomioja (sd).

Suomesta Saksaan, katsottiin kertovan riittävästi hankkeen myönteisestä taloudellisesta luonteesta³⁰⁴.

Hankkeen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen diskurssiin viitattiin vähiten SDP:n puheenvuoroissa. Kansanedustaja Pauliina Viitamiehen argumentti Venäjän energia-aseen käytöstä oli ainoa SDP:n kielteinen hankkeeseen liitetty ulko- ja turvallisuuspoliittinen argumentti³⁰⁵. Kolme SDP:n myönteisestä ulko- ja turvallisuuspoliittisesta argumentista liittyi siihen, että kaasuputkihanke lisää Itämeren vakautta sekä vähentää konfliktin vaaraa³⁰⁶. Kansanedustaja Sirpa Paatero myös argumentoi eduskunnan kaasuputkesta käymän ajankohtaiskeskustelun loppupuolella, että kaasuputkihanke on turvallisuuden kannalta mitä parhain ratkaisu³⁰⁷.

4.5.8. Vasemmistoliitto

Vasemmistoliiton asemoituminen kaasuputkihankkeeseen oli hyvin samantyylistä kuin sosiaalidemokraateilla. Puolueen kansanedustajat pitivät yhteensä 19 hankkeeseen liittyvää puheenvuoroa, joissa hankkeelle annettiin yhteensä 30 merkitystä. Vasemmistoliiton argumenteissa korostui selkeästi kansanedustaja Pentti Tiusasen mielipide, sillä hän käsitteli hanketta yhteensä 11 puheenvuorossa. Tiusasen lisäksi myös edustajat Jaakko Laakso sekä Esko-Juhani Tennilä kunnostautuivat puheenvuoroaktiivisuudessa, käyttäen kummatkin kolme puheenvuoroa.

Taulukko 11. Kaasuputkiargumenttien jakautuminen vasemmistoliiton puheenvuoroissa.

Diskurssi	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
YP	10	–	4	14
T&E	–	3	8	11
U&T	–	2	3	5
Yhteensä	10	5	15	30

Vasemmistoliiton kansanedustajien puheenvuoroissa annettiin eniten painoarvoa hankkeen ympäristöpoliittiselle diskurssille. Vaikka hanke nähtiin vasemmistoliitossa pääsääntöisesti kielteisenä ympäristöpoliittisena kysymyksenä, oli hankkeen diskurssien sentimentti

³⁰⁴ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Jouko Skinnari (sd); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Matti Saarinen (sd); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Erkki Tuomioja (sd).

³⁰⁵ VP 105/2008 ptk, osa 3, ed. Pauliina Viitamiel (sd).

³⁰⁶ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Matti Saarinen (sd); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kimmo Kiljunen (sd).

³⁰⁷ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Sirpa Paatero (sd).

kuitenkin kokonaisarvoltaan positiivinen. Kaikki hankkeen kielteiset argumentit liittyivät hankkeen ympäristövaikutuksiin. Kielteisissä ympäristöargumenteissa korostuivat mm. kaasuputken rakennustöistä aiheutuva sedimenttien liikkeellelähtö ja räjäytystyöt sekä hankkeen vaikutus kalastukseen ja Kalbådagrundin suojelualueeseen³⁰⁸. Näiden lisäksi argumenteissa mainittiin hankkeen ympäristövaikutuksista niitä kuitenkin tarkemmin perustelematta³⁰⁹. Neljässä puheenvuorossa kaasuputkihankkeella nähtiin myös myönteisiä ympäristöpoliittisia vaikutuksia, jotka liittyivät kaikki maakaasun ympäristöystävällisyyteen kivihiihen ja ydinvoiman korvaajana³¹⁰.

Vasemmistoliitossa ei annettu ainuttakaan kielteistä merkitystä hankkeen talous- ja energiapoliittisille eikä ulko- ja turvallisuuspoliittisille diskursseille. Hankkeen talous- ja energiapoliittiset vaikutukset mainittiin neutraalilta kannalta argumenteissa, jotka liittyivät Suomen talousvyöhykkeen hyödyntämiseen sekä idän ja lännen välisen yhteistyöhön olemassaolon tunnustamiseen hankkeen osalta³¹¹. Suurin osa vasemmistoliiton positiivisista talous- ja energiapoliittisista argumenteista liittyi EU:n ja Venäjän taloudellisen yhteistyön lisäämiseen, mistä koituu molemminpuolista hyötyä³¹². Tämän lisäksi hankkeella mainittiin olevan myönteisiä työllisyysvaikutuksia Suomeen rakennusvaiheessa, Venäjä katsottiin luotettavaksi energiatoimittajaksi Suomen kokemuksen perusteella sekä kaasuputken merkittävyys energiahankkeena sai korostuksen puheenvuoroissa³¹³. Kaasuputken ulko- ja turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden olemassaolosta mainittiin kahdessa neutraalissa vasemmistoliiton puheenvuorossa³¹⁴. Vasemmistoliiton kolme myönteistä ulko- ja turvallisuuspoliittista puheenvuoroa liittyivät kaikki Venäjän ja Euroopan integraation syventämiseen, minkä katsottiin lisäävän turvallisuutta³¹⁵.

4.5.9. Vihreä liitto

Nord Stream -kaasuputkihanke mainittiin yhteensä 13 vihreiden kansanedustajien puheenvuorossa, joissa hankkeelle annettiin yhteensä 20 merkitystä. Kansanedustaja Heidi Hautala oli vihreiden aktiivisin argumentoija viidellä puheenvuorollaan Hautalan lisäksi

---

³⁰⁸ Esim. VP 65/2009 ptk, osa 3, ed. Pentti Tiusanen (vas); VP 21/2010 ptk, osa 1, ed. Pentti Tiusanen (vas).

³⁰⁹ Esim. VP 65/2009 ptk, osa 3, ed. Jaakko Laakso (vas); VP 62/2009, nro 88, ed. Esko-Juhani Tennilä (vas).

³¹⁰ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Annika Lapintie (vas); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Esko-Juhani Tennilä (vas).

³¹¹ Esim. Ibid., ed. Esko-Juhani Tennilä (vas); VP 89/2009 ptk, osa 9, ed. Pentti Tiusanen (vas).

³¹² Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Annika Lapintie (vas); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Jaakko Laakso (vas).

³¹³ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pentti Tiusanen (vas); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Kari Uotila (vas).

³¹⁴ VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Jaakko Laakso (vas); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Esko-Juhani Tennilä (vas).

³¹⁵ Esim. VP 62/2009 ptk, nro 88, ed. Esko-Juhani Tennilä (vas); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Annika Lapintie (vas).

myös edustajat Pekka Haavisto (4) ja Erkki Pulliainen (3) ottivat aktiivisesti osaa kaasuputkihankkeeskusteluun. Kansanedustaja Johanna Karimäki myös kommentoi hanketta yhdessä puheenvuorossaan.

Taulukko 12. Kaasuputkiargumenttien jakautuminen vihreiden puheenvuoroissa.

Diskurssi	Negatiivinen	Neutraali	Positiivinen	Yhteensä
YP	11	–	–	11
T&E	2	2	–	4
U&T	2	3	–	5
Yhteensä	15	5	0	20

Perussuomalaisten ohella vihreät oli ainoa puolue, jonka kansanedustajat eivät antaneet kaasuputkihankkeelle ainuttakaan myönteistä merkitystä. Vanhasen toisessa hallituksessa toimineessa vihreissä kaasuputkihankkeeseen nähtiin pitkälti negatiivisena ympäristökysymyksenä. Vihreät oli myös kaikista negatiivisimmin kaasuputkihankkeeseen suhtautunut puolue, ja sen kielteiset argumentit kattoivat kolme neljättä kaikista puolueen argumenteista. Kielteisissä ympäristöpoliittisissa argumenteissa korostui rakennustöistä aiheutuva merenpohjan muokkaus, siitä liikkeelle lähtevät merenpohjan sedimentit sekä etenkin se, että Venäjä ei ollut ratifioinut Espoon sopimusta³¹⁶. Kansanedustaja Heidi Hautala tivasi hallitukselta neljään otteeseen kantaa siihen, kuinka Venäjä saadaan ratifioimaan Espoo-sopimus³¹⁷. Huoli heräsi myös hankkeen yleisistä kielteisistä ympäristövaikutuksista³¹⁸.

Vihreiden kansanedustajat Pekka Haavisto sekä Heidi Hautala antoivat molemmat hankkeen talous- ja energiapolitiiselle diskurssille sekä neutraalin että kielteisen arvon. Vuonna 2006 edustaja Hautala katsoi hankkeen lisänneen energian läsnäoloa Itämerellä, kun taas vuonna 2009 viittasi siihen, että EU ja Suomi joutuvat Venäjän kaasukiistojen maksumiehiksi³¹⁹. Edustaja Pekka Haavisto puolestaan mainitsi Itämeren kaasuputkihankkeen ajankohtaiskeskustelussa, että kaasuputki toimii energiaratkaisuna, myöhemmin nostaen esille myös Baltian ja Puolan energiaturvallisuushuolet hankkeen suhteen³²⁰.

³¹⁶ Esim. VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Erkki Pulliainen (vihr); VP 65/2009 ptk, osa 3, ed. Johanna Karimäki (vihr).

³¹⁷ Esim. VP 144/2006 ptk, nro 187, ed. Heidi Hautala (vihr); VP 70/2007 ptk, osa 6, ed. Heidi Hautala (vihr).

³¹⁸ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pekka Haavisto (vihr).

³¹⁹ VP 160/2006 ptk, nro 210, ed. Heidi Hautala (vihr); VP 65/2009 ptk, osa 4, ed. Heidi Hautala (vihr).

³²⁰ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pekka Haavisto (vihr).

Ulko- ja turvallisuuspoliittinen diskurssi esiintyi yhteensä viidessä vihreiden kansanedustajien puheenvuorossa. Diskurssia neutraalilta kannalta tarkasteltiin kolmessa puheenvuorossa, joissa edustaja Haavisto korosti hankkeen turvallisuusvaikutuksista puhumisen tärkeyttä, edustaja Pulliainen piti mielenkiintoisena Putinin toteamusta putken turvaamisesta laivaston avulla sekä edustaja Hautala esitti hallitukselle kysymyksen, keskustellaanko kaasuputken terroriuhkäsalltiudesta Venäjän tai EU:n kanssa³²¹. Kielteisenä ulko- ja turvallisuuspoliittisena diskurssina kaasuputkihanke nähtiin kahdessa vihreiden puheenvuorossa. Kansanedustaja Johanna Karimäki korosti argumentissaan, että kaasuputki on strategisesti tärkeä kohde, minkä vuoksi muut Itämeren maat näkevät siinä turvallisuushaasteita³²². Toisessa vihreiden kielteisessä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa näkemyksessä Pekka Haavisto nosti esille huolen, että kaasuputkea voitaisiin käyttää tekosynä uuteen varustelukierteeseen³²³.

---

³²¹ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pekka Haavisto (vihr); VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Erkki Pulliainen (vihr); VP 160/2006 ptk, nro 210, ed. Heidi Hautala (vihr).

³²² VP 65/2009 ptk, osa 3, ed. Johanna Karimäki (vihr).

³²³ VP 89/2009 ptk, osa 3, ed. Pekka Haavisto (vihr).

6. Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu Nord Stream -kaasuputkihankkeen taustaa, lainsäädännöllisiä edellytyksiä ja lupamenettelyn vaiheita sekä kaasuputkihankkeesta eduskunnassa vuosina 2005–2010 käytyä keskustelua. Hankkeen taustaosiosta ilmenee kaasuputken rakentamiseen johtaneet syyt sekä hankkeeseen kohdistunut kritiikki, mitkä heijastuivat myös eduskunnan puheenvuoroihin. Hankkeen monimutkainen lainsäädännöllinen prosessi sekä lupamenettelyn vaiheet puolestaan kuvaavat sitä laintulkintaa, jossa kaasuputken laskemiseen Suomen talousvyöhykkeelle annettiin lupa. Tämä laintulkinta toimi kulmakivenä hallituksen näkemykselle sekä menettelylle, jonka mukaan kaasuputkihankkeessa oli kyse kansainvälisestä taloushankkeesta, jota Suomessa tarkastellaan lainmukaisesti ympäristökysymyksenä. Juridiset perusteet näkyivät hyvin vahvasti myös eduskunnan puheenvuoroissa etenkin ministerien argumenteissa.

Eduskunnan kaasuputkihankkeeseen liittyviä puheenvuoroja tarkasteltiin retorisen diskurssianalyysin avulla, jolloin puheenvuorojen argumenteista pystyttiin tunnistamaan kaasuputkihankkeelle annettuja merkityksiä. Puheenvuoroanalyysin tulokset myös kvantifioitiin tilastoihin yleisten argumentaatiotendenssien, merkitysten ilmenemisfrekvenssin sekä mm. puoluekohtaisen tarkastelun helpottamiseksi. Analyysistä käy ilmi, että eduskunnassa hanke nähtiin sekä hallituksen oikeusvaltio-linjan mukaisen ympäristökysymyksen kautta, jollaisena se myös ”tuli” eduskunnan keskusteluihin, että taustaosiossa esitettyjen hankkeelle annettujen hyötyjen ja haittojen kautta. Eniten painoarvoa puheenvuoroissa annettiin hankkeen kielteisille ympäristöpoliittisille vaikutuksille. Toiseksi eniten argumentoitiin hankkeen talous- ja energiapolitiittisista merkityksistä, joissa hanke näkyi myönteisessä valossa. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta hanke puolestaan nähtiin kielteisessä valossa.

Hankkeen taustaosiosta käy selkeästi ilmi, että kaasuputkihankkeelle oli tilausta. Alun perin 1980-luvulle juurensa juontavan hankkeen nähtiin vastaavan Euroopan kasvavaan kaasukysyntään siirryttäessä kivihiihen, öljyn sekä ydinvoiman käytöstä kohti ympäristöystävällisempiä energiaratkaisuja. Euroopan unioni korosti syyskuussa 2006 monikansallisen hankkeen asemaa yhtenä tärkeimmistä Euroopan energiaprojekteista, jonka nähtiin lisäävän mantereen energiavarmuutta kaasuntoimitusreittejä monipuolistamalla sekä Itämeren laivaliikenteen kasvua ehkäisemällä. Hankkeen puolesta

puhui myös vuosikymmenien verrattain moitteettomat energian toimitussuhteet Euroopan ja Venäjän välillä. Nord Stream -kaasuputkihankkeen ilmeisistä hyödyistä huolimatta hanke sai osakseen kovaa kritiikkiä monen Itämeren valtion taholta. Kaasuputkeen kriittisimmin suhtautuivat hankkeen kohdeosapuolet Puola sekä Baltian maat, joissa korostettuun asemaan nousi huoli siitä, että kaasuputken on tarkoitus palvella Venäjän poliittisia intressejä. Uuden kaasuyhteyden rakentaminen Venäjältä Itämeren alitse suoraan Saksaan nähtiin indikaationa Venäjän poliittisista motivaatioista, jotka olivat nousseet esille Venäjän ja Itä-Euroopan energian kauttakulkumaiden välisissä kaasukriiseissä 2000-luvun puolivälissä. Kohdeosapuolet ajoivat aktiivisesti maanpäällisen kaasuputken rakentamista merenalaisen sijaan, jolloin putki olisi kulkenut kyseisten maiden maa-alueitten läpi.

Kaasuputken rakentamisen edellytyksenä oli Espoo-sopimuksen mukaisesti hankkeen aiheuttajaosapuoliksi määriteltyjen valtioiden kansallinen hyväksyntä, sillä putken kaavailtu reitti kulki kyseisten valtioiden lainkäyttöalueella. Putkilinjan kaavailtu reitti kulki Venäjän, Saksan sekä Tanskan aluevesien ja talousvyöhykkeen lisäksi Suomen ja Ruotsin talousvyöhykkeillä. Hankkeen aiheuttajaosapuolien kansallisen lainsäädännön lisäksi kansainvälisellä merialueella kulkevaan monikansalliseen energiahankkeeseen vaikutti myös ylikansallinen lainsäädäntö sekä erinäiset kansainväliset sopimukset. Tutkielmassa on tarkasteltu hankkeeseen vaikuttavia merkittäviä kansainvälisiä sopimuksia, joista merioikeuksia käsittelevä YK:n merioikeusyleissopimus antaa juridisen oikeutuksen kaasuputken rakentamiselle. Sopimus oikeuttaa jokaisen valtion laskemaan merenalaisia kaapeleita ja putkistoja kansainvälisten merialueiden mannerjalustalle, jollaiseksi myös talousvyöhyke määritellään. Rantavaltioilla on kuitenkin laillinen oikeus ryhtyä kohtuullisiin toimiin alueen suojelemiseksi sekä luonnonvarojen hyödyntämiseksi. Kaasuputken rakentaminen edellytti myös Espoo-sopimuksen mukaisia rajat ylittävien ympäristövaikutusten mukaisia kansainvälisiä konsultaatioita sekä Itämeren suojelusopimuksen noudattamista.

Tutkielmassa hankkeen lainsäädännöllisiä edellytyksiä on tarkasteltu Suomen lainsäädännön kautta, jossa edellytettiin myös em. kansainvälisten sopimusten noudattamista. Suomen kansallisesta lainsäädännöstä hankkeeseen vaikuttivat etenkin Suomen talousvyöhykkeestä säädetty laki, jonka mukaan talousvyöhykkeen ympäristösuojeleminen ja vesirakentamisessa sovelletaan lakia ympäristövaikutusten arviointimenettelystä, ympäristösuojelelakia sekä vesilakia ja näiden nojalla annettuja säädöksiä. Suomen lainsäädännön mukaan kaasuputken

rakentaminen maan talousvyöhykkeelle edellytti valtioneuvoston suostumusta Suomen talousvyöhykkeen hyödyntämiseksi sekä vesilain mukaista vesilupaa putken rakentamiseksi ja käyttämiseksi maan lainkäyttöalueella, josta päättäminen oli ympäristöviranomaisen tehtävä. Näiden lisäksi putkilinjan reitiltä tehdyissä selvityksissä löydettyjen sotatarvikkeiden raivaaminen edellytti myös vesilain mukaista ammustenraivauslupaa, joka myönnettiin hakijalle lokakuun toisena päivänä 2009. Suomen kansallisen lainsäädännön edellyttämä YVA-menettely saatettiin päätökseen heinäkuun alussa 2009 Uudenmaan ympäristökeskuksen lausunnolla vajaa kuukausi Espoo-sopimuksen mukaisten kansainvälisten konsultaatioiden päättymisestä. Valtioneuvosto myönsi talous- ja elinkeinoministeriön esittelystä hakijalle suostumuksen Suomen talousvyöhykkeen taloudelliseen hyödyntämiseen sekä haetun hallintokäyttölain mukaisen suostumuksen välittömään täytäntöönpanoon 5. marraskuuta 2009. Suostumuksen edellytyksenä oli suostumuksessa määriteltyjen ehtojen täyttäminen, mitkä liittyivät pääosin Itämeren suojeeluun ja haavoittuvuuden huomioimiseen sekä rakennusteknisiin seikkoihin. Suostumuksen välitön täytäntöönpano mahdollisti vesilupamenettelyssä etenemisen, jonka jälkeen ympäristöviranomaisena toiminut Etelä-Suomen aluehallintovirasto myönsi hankkeelle vesilain mukaisen vesiluvan kaasuputken rakentamiseen 11.2.2010.

Ylikansallisen Nord Stream -kaasuputkihankkeen kansallista ja ylikansallista lainsäädäntöä käsittävän juridisen oikeusperustan monimutkaisuus oli varmasti iso syy siihen, miksi hallituksen ajama ympäristökysymys-linja herätti kummastusta ja kritiikkiä etenkin uutismedioiden piirissä. Hankkeen nivoutumista Suomen lainsäädäntöön ei ymmärretty tarpeeksi hyvin, minkä vuoksi kommentoissa nousi esille kummastus siihen, miksi Suomessa hanketta käsitellään ainoastaan ympäristökysymyksenä, vaikka muissa Itämeren maissa hankkeelle annettiin myös muunlaisia merkityksiä. Eduskunnan puheenvuoroanalyysin perusteella voidaan todeta, että sama päti myös eduskuntaan ja kansanedustajiin. Kansanedustajien kummastusta lisäsi myös se, ettei kaasuputkihankkeen toteuttaminen edellyttänyt lainmukaista eduskuntakäsittelyä, eikä hankkeesta päättäminen kuulunut eduskunnalle, vaikka kyseessä olikin merkittävä yhteiskunnallinen kysymys. Tähän osasyynä lienee se, ettei vastaavanlaista ja -laajuista Suomen talousvyöhykettä koskevaa hanketta oltu aiemmin toteutettu, minkä vuoksi sen lainsäädännöllisistä edellytyksistä sekä nivoutumisesta Suomen lainsäädäntöön ei oltu selkeästi perillä kokemuksen puutteen vuoksi. Kuten tutkielmassa ollaan selvitetty, tuli kaasuputkihankkeen kuitenkin eduskunnan

käsiteltäväksi mm. kirjallisten kysymysten, suullisten kyselytuntien, lähetekeskusteluiden sekä puhemiesneuvoston päättämän ajankohtaiskeskustelun kautta.

Eduskunnassa esitettiin syyskuun 2005 ja huhtikuun 2010 välisenä aikana kaiken kaikkiaan 177 kaasuputkihankkeeseen liittyvää puheenvuoroa 22 eri asia- ja pöytäkirjassa, mikä kertoo, että hanke nähtiin merkittäväksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi. Näissä puheenvuoroissa kaasuputkelle annettiin yhteensä 289 merkitystä. Eduskunnan puheenvuoroissa kaasuputkihanke nähtiin pitkälti ympäristöpoliittiselta kannalta, sillä yli 40 prosenttia kaikista hankkeelle annetuista merkityksistä käsitteli hankkeen ympäristöpoliittista ulottuvuutta. Ympäristöpoliittisen diskurssin dominointi ei ollut yllättävää, sillä kyseessä oli herkkään Itämereen kaavailtu rakennelma, jonka hallitus oli julkisesti määritellyt Suomelle ainoastaan ympäristöpoliittiseksi kysymykseksi. Hanke tuli eduskunnan käsittelyyn monien eri keskustelujen kautta, joissa esitetyissä puheenvuoroissa korostui kansanedustajien hallituksen linjaa kyseenalaistavat näkemykset. Puheenvuoroissa pyrittiin hankkeen ympäristövaikutusten lisäksi, jotka nähtiin ikään kuin itsestäänselvyksinä, tuomaan esille hankkeen muita merkityksiä, mistä keskustelu eduskunnassa oikeastaan kumpusi.

Ympäristöpolitiikan kannalta hanke nähtiin negatiivisena, mikä oli oletusarvona herkkään Itämereen rakennettavalle kaasuputkelle, mutta myös 17 puheenvuorossa hankkeella nähtiin myönteisiä pitkän aikavälin ympäristövaikutuksia. Kielteisissä ympäristöargumenteissa, joita tarkasteluajanjakson aikana annettiin yhteensä 105 kappaletta, korostui etenkin hankkeen rakennusvaiheen aiheuttaman merenpohjan sedimenttien leviämiset, sekä hankkeen yleiset kielteiset vaikutukset Itämeren tilaan. Myönteisistä ympäristövaikutuksista eduskunnan puheenvuoroissa koostuivat etenkin maakaasun ympäristöystävällisyys suhteessa ympäristöä raskaammin kuormittaviin öljyyn ja kivihiileen, sekä Itämeren tankkeriliikenteen hillitseminen muilla energiantuontikeinon. Puheenvuoroissa korostuneet argumentit liittyivät läheisesti hankkeesta tehtyihin ympäristöselvityksiin sekä hanketta tukeneiden tahojen lausuntoihin.

Toiseksi eniten painoarvoa eduskunnassa annettiin Nord Stream -kaasuputkihankkeen talous- ja energiapolitiiselle diskurssille, joka nähtiin hyvin myönteisenä eduskunnan puheenvuoroissa. Kaiken kaikkiaan 44 puheenvuorossa viitattiin hankkeen myönteisiin talous- ja energiapolitiisiin vaikutuksiin, mikä kattoi lähes puolet kaikista diskurssia

käsitteistä 93 argumentista. Diskurssia käsiteltiin myös neutraalilta kannalta 34 sekä negatiiviselta kannalta 15 puheenvuorossa. Myönteisissä talous- ja energiapolitiisissa argumenteissa korostui etenkin hankkeen positiiviset vaikutukset Euroopan energiaturvallisuuteen, mitä myös EU sekä hankkeen tilaaja korostivat selvityksissään. Neutraaleissa talous- ja energiapolitiisissa argumenteissa mainittiin usein, että hankkeella on diskurssin kannalta merkitystä, ottamatta kuitenkaan kantaa oliko kyseessä myönteinen vai kielteinen asia. Iso osa neutraaleista talous- ja energiapolitiisista merkityksistä liittyi Suomen talousvyöhykkeeseen sekä sen hyödyntämiseen. Talousvyöhyke ja sen lainsäädäntö sai etenkin korostusta ministerien argumenteissa, joista useat olivat vastauksia kansanedustajien tiedusteluihin. Kyseisissä puheenvuoroissa referoitiin hankkeen lainsäädännöllisiä edellytyksiä talousvyöhykkeen hyödyntämisen kannalta. Diskurssin kannalta negatiivisissa argumenteissa korostui etenkin huoli Euroopan lisääntyvästä Venäjäriippuvuudesta energiatoimitusten suhteen, mikä liitettiin usein Venäjän energia-ase - näkemykseen.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka oli kaikista kiistellyin tema eduskunnassa kaasuputkihankkeeseen liittyen. Diskurssiin viitattiin yhteensä 74 argumentissa, joista 27 oli kielteistä, 27 neutraalia sekä 20 myönteistä näkemystä. Neutraaleissa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsitelleissä argumenteissa usein tiedostettiin hankkeen ulottuvuus diskurssin kautta, vaikka sen luonteeseen ei otettu kantaa. Maininnat tulivat usein argumenteista, joissa käsiteltiin jotakin toista hankkeen diskurssia. Myönteisiksi hankkeen ulko- ja turvallisuuspolitiisiksi merkityksiksi puolestaan miellettiin etenkin se, että hanke vaikuttaa positiivisesti Venäjän ja EU:n sekä Euroopan integraation syventymiseen. Integraation katsottiin vakauttavan Itämeren aluetta sekä toimijoiden välisiä suhteita, minkä katsottiin vähentävän konfliktiriskiä. Diskurssia kielteisesti käsiteltyissä puheenvuoroissa asia nähtiin päinvastoin, ja hankkeen katsottiin aiheuttavan ulko- ja turvallisuuspolitiisia uhkia. Suurimmiksi ulko- ja turvallisuuspolitiisiksi uhkakuviksi puheenvuoroissa nähtiin kaasuputken myötä lisääntyvä Venäjän laivaston aktiivisuus Itämerellä, minkä katsottiin aiheuttavan kansallisen uhan Suomelle. Useassa kielteisessä argumentissa korostui myös yleinen skeptisyys Venäjän luotettavuutta kohtaan. Kielteisissä ulko- ja turvallisuuspolitiisissa argumenteissa tulivat hyvin esille hankkeeseen kielteisesti suhtautuneiden maiden näkemykset.

Eduskunnan puheenvuoroanalyysin kautta huomaa, että kaasuputkihankkeelle annettiin myös monia muita kuin ympäristöpoliittisia merkityksiä Suomen valtion ylimmillä tahoilla. Kaasuputkihankkeesta esitettyjen puheenvuorojen kvantiteetti myös kertoo siitä, että hanke miellettiin hyvin merkittäväksi yhteiskunnalliseksi kysymyksestä, josta tuli keskustella myös eduskunnassa, vaikkei siitä päättäminen kuulunutkaan lainmukaisesti eduskunnalle. Kaasuputkihanke on myös mielenkiintoinen esimerkki kysymyksestä, jonka eduskunta mieltää hyvin tärkeäksi keskustelunaiheeksi, mutta mikä ei kuitenkaan tule lainmukaisesti käsiteltäväksi. Puheenvuoroanalyysin perusteella huomaa, että tämä herätti kummastusta myös eduskunnassa. Puheenvuoroanalyysin puoluevertailun perusteella voidaan myös todeta, että yksittäisten kansanedustajien mielipiteet korostuvat pienikokoisten puolueissa, kuten kristillisdemokraattien sekä perussuomalaisten puheenvuoroista käy ilmi.

Eduskunnan puheenvuoroanalyysin puoluevertailun avulla tehtiin muutama mielenkiintoinen löydös. Ensinäkin hallituksen edustajien käyttämät argumentit pohjautuivat ennako-oletusten mukaisesti hyvin pitkälti hankkeen juridiikkaan sekä sen lainmukaisiin edellytyksiin. Kansanedustajien argumenteissa jopa viitattiin hallituksen piiloutumiseen juridiikan taakse kysymyksen suhteen. Ympäristöpolitiikka olikin selkeästi eniten ministerien korostama merkitys kaasuputken suhteen, mutta myös kaasuputken talous- ja energiapolitiittiset sekä ulko- ja turvallisuuspolitiittiset vaikutukset näkyivät puheenvuoroissa, joskin hyvin neutraalilta ja positiiviselta kannalta. Ministerien puheenvuoroissa kuitenkin korostui se, että hallituksessa oltiin hyvin tietoisia hankkeen muista mahdollisista vaikutuksista, joita esimerkiksi ulkomailla hankkeelle on annettu. Hallitus kuitenkin katsoi, että Suomen tulee toimia hankkeen lainsäädännöllisten edellytysten mukaisesti, jolloin valtioneuvoston suostumuksen Suomen talousvyöhykkeen hyödyntämiseen jälkeen hankkeen rakentamisesta päättävät Suomen ympäristöviranomaiset, eikä kysymystä sen vuoksi tule politisoida.

Toinen mielenkiintoinen puoluevertailussa ilmennyt aspekti oli se, että hallitus-oppositiojako ei näkynyt selkeästi hankkeelle annetuissa merkityksissä, vaan hankkeelle annettiin sekä kielteisiä merkityksiä hallituspuolueiden taholta, että myönteisiä merkityksiä oppositiopuolueissa. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat mm. RKP sekä vasemmistoliitto. Vanhasen molemmissa hallituksissa hallituspuolueena toimineessa RKP:ssä hanke nähtiin negatiivispainotteisesti. Suurin osa kielteisistä argumenteista liittyi hankkeen

ympäristöpoliittisiin vaikutuksiin, mutta myös putken tuomat turvallisuuspoliittiset uhkakuvat saivat näkyvyyttä puolueen edustajien puheenvuoroissa. Koko tarkasteluajanjakson aikana oppositiopuolueena toimineessa vasemmistoliitossa hanke nähtiin taas hyvin myönteiseltä kannalta. Puolueen kansanedustajien ainoat kielteiset näkemykset liittyivät hankkeen ympäristövaikutuksiin, mutta muutoin hankkeen jokaisessa ulottuvuudessa hanke nähtiin neutraalilta tai positiiviselta kannalta. Myönteiset argumentit käsittivät puolet kaikista vasemmistoliiton edustajien argumenteista.

Argumentoinnin hallitus-oppositiojaon ristiriitaisuus korostuu myös siinä, että hanke nähtiin hyvin positiiviselta kannalta Vanhasen ensimmäisen hallituksen pääpuolueissa, kun taas Vanhasen II hallituksen ”uudet” puolueet suhtautuivat hankkeeseen kriittisesti puheenvuoroanalyysin perusteella. Vanhasen ensimmäisen ja toisen hallituksen päähallituspuolue keskustassa hanke nähtiin hyvin myönteiseen sävyyn, ja sille annetut kielteiset merkitykset liittyivät ainoastaan hankkeen ympäristövaikutuksiin. Keskustan tavoin Vanhasen I hallituksen toisessa pääpuolueessa sosiaalidemokraateissa hankkeeseen suhtauduttiin hyvin myönteisesti. Yli puolissa sosiaalidemokraattien argumenteissa hankkeessa nähtiin myönteisiä vaikutuksia, ja kielteiset maininnat liittyivät pääsääntöisesti hankkeen ympäristöpoliittisiin vaikutuksiin. SDP:n myönteiseen asemoitumiseen on saattanut vaikuttaa puolueen entisen johtohahmon Paavo Lipposen siirtyminen Nord Stream AG:n neuvonantajaksi elokuussa 2008³²⁴.

Hallitukseen vuonna 2007 astuneet kokoomus sekä vihreät puolestaan näkivät hankkeen hyvin kielteisesti. Vihreiden kansanedustajien puheenvuoroissa hankkeelle annettiin yhteensä 20 merkitystä, joista peräti 15 käsitteli hankkeen kielteisiä vaikutuksia. Suurin osa kielteisistä argumenteista liittyi hankkeen ympäristövaikutuksiin, mikä ei sinänsä ole erikoista ympäristöpuolueelle, mutta myös hankkeen talous- ja energiapolitiittisista sekä ulko- ja turvallisuuspoliittisista ulottuvuuksista argumentointiin kielteiseen sävyyn. Kokoomus oli puolestaan tarkasteluajanjakson hajanaisin puolue argumenttien suhteen, jotka jakautuivat verrattain tasaisesti jokaisen diskurssin kesken. Kokoomuksen kansanedustajien suhtautuminen kaasuputkihankkeeseen oli hyvin negatiivista jokaisen diskurssin kannalta. Kokoomuksen argumentteihin vaikutti myös merkittävästi eräiden kansanedustajien

---

³²⁴ Nord Stream (2008) Paavo Lipponen to Advice Nord Stream, press releases, 15.8.2008, (<https://www.nord-stream.com/press-info/press-releases/paavo-lipponen-to-advise-nord-stream-252/>) luettu 29.12.2017.

puheenvuoroaktiivisuus, mikä lisäsi etenkin kielteisten ulko- ja turvallisuuspoliittisten argumenttien määrää.

Eduskunnan puheenvuoroanalyysin perusteella voi sanoa, että kaasuputkihanke koettiin hyvin merkittäväksi yhteiskunnalliseksi hankkeeksi, josta oltiin hyvin montaa eri mieltä. Hallituksen korostaman ympäristökysymyksen lisäksi hankkeelle annettiin myös talous- ja energiapoliittisia sekä ulko- ja turvallisuuspoliittisia merkityksiä, eikä eriäviä mielipiteitä tullut ainoastaan oppositiosta. Puheenvuoroanalyysin perusteella hankkeen eduskunnassa saama hyvinkin ristiriitainen ja negatiivispainoinen vastaanotto sekä hallituksen tukeutuminen hankkeen juridiikan taakse olisi ääritilanteessa saattanut johtaa äänestykseen hallituksen nauttimasta luottamuksesta. Välikysymystä ei kuitenkaan esitetty, mihin yhtenä syynä saattaa olla se, että hankkeeseen hyvin kielteisesti suhtautuneet kokoomus ja vihreät olivat hallituspuolueina Vanhasen II hallituksessa, eivätkä varmaan olisi halunneet asettaa omaa hallitusvakanssiaan vaakalaudalle. Vanhasen I hallituksen aikana kaasuputki mainittiin ainoastaan kymmenessä puheenvuorossa, ja hanke nousi vasta Vanhasen toisen hallituksen aikana isoksi kysymykseksi. Eduskunnan mahdollisuudet muutoin vaikuttaa Suomen talousvyöhykkeelle kaavailtuun monikansallisen yrityksen rakennushankkeeseen olivat hyvin pienet. Suomessa hanke käsiteltiin lainsäädännön mukaisesti ympäristökysymyksenä, jonka rakentamisen hyväksymisestä ympäristöviranomaiset päättävät.

Tutkielman aiheen tarkastelun tekee mielenkiintoiseksi kaasuputkihankkeen jatkoksi kaavailun Nord Stream 2 -hankkeen ajankohtaisuus sekä Euroopan unionin ja Euroopan maiden kielteisemmäksi muuttunut suhtautuminen Venäjää sekä sen energiatoimituksia kohtaan vuonna 2014 alkaneen Ukrainan kriisin seurauksena. Yleinen suhtautuminen teknisesti lähestulkoon identtiseen Nord Stream 2 -hankkeeseen on muuttunut ensimmäisen putken yhteydessä korostetusta merkittävästä Euroopan yhteisestä energiahankkeesta Eurooppaa jakavaksi poliittiseksi hankkeeksi. Toisin kuin muualla Euroopassa, Suomen hallituksen kanta hanketta kohtaan on mukaillut ensimmäisen kaasuputkihankkeen yhteydessä korostettua lainmukaista ympäristökysymys linjaa. Pääministeri Juha Sipilän vastaus syyskuussa 2016 kokoomuksen kansanedustaja Elina Lepomäen kirjalliseen kysymykseen Nord Stream 2 -hankkeen turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden huomioimisesta kuvastaa hyvin Sipilän hallituksen vahvaa tukeutumista

hankkeen lainsäädännöllisiin edellytyksiin³²⁵. Edustaja Lepomäen esittämä kirjallinen kysymys antaa myös osviittaa siitä, että myös Nord Stream 2 -kaasuputkihankkeesta on herännyt keskustelua eduskunnassa, jossa esitetyissä argumenteissa on hankkeelle annettu myös muita kuin ympäristöpoliittisia merkityksiä.

Uudesta kaasuputkesta vastaava Nord Stream 2 AG jätti syyskuussa 2017 rakentamista edellyttävät hakemukset – talusvyöhykelupahakemuksen sekä vesilupahakemuksen – vastaaville viranomaisille Suomessa kansallisen YVA-menettelyn päättyessä heinäkuussa³²⁶. Tutkielman perusteella voidaan ennakoida, että hanke tullaan suurella todennäköisyydellä käsittelemään ensimmäisen Nord Stream -kaasuputkihankkeen tavoin lainmukaisena ympäristökysymyksenä Suomelle, mitä pääministeri Sipilän kirjallisen kysymyksen vastaus myös indikoi³²⁷. Eduskunnan puheenvuoroanalyysin perusteella voidaan myös todeta, että Nord Stream 2-hankkeesta tullaan hyvin todennäköisesti käymään aktiivista keskustelua eduskunnassa. Nähtäväksi kuitenkin jää, miten kysymys kaasuputkihankkeesta tulee eduskunnan käsittelyyn, sekä kuinka siihen suhtaudutaan.

Kaavaillun kaasuputkihankkeen toteutuminen ei myöskään ole vielä varmaa, sillä esimerkiksi Tanskan parlamentti hyväksyi marraskuun lopulla 2017 lain, joka mahdollistaa kaasuputken rakentamisen kieltämisen Tanskan aluevesille ulko- ja turvallisuuspoliittisin perustein³²⁸. Suomessa kaavailtu putki kuitenkin kulkisi edeltäjänsä tavoin Suomen talusvyöhykkeellä, jonka hyödyntämisen rajoittamista on säädelty ylikansallisessa lainsäädännössä. Talusvyöhykelain muuttaminen hankkeen vuoksi myös näyttää epätodennäköiseltä, mistä kokoomuksen kansanedustaja Sanna Perkiön rauennut lakialoite lain 6§:n muuttamiseksi myös antaa osviittaa. Uuden kaasuputkihankkeen talusvyöhykkeen taloudellista hyödyntämistä koskevan lupahakemuksen käsittely tulee mitä luultavimmin kestämään kauemmin kuin ensimmäisen Nord Stream -kaasuputken lupahakemusprosessi, missä hakija vetosi hallintolainkäyttölain mukaiseen valtioneuvoston suostumuksen välittömään täytäntöönpanoon hankkeen TEN-E -statuksen takia. Nord

---

³²⁵ Valtioapäivät 2016, täysistunnon pöytäkirja 426/2016, Kirjallinen kysymys Nord Stream 2 -hankkeen turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden huomioimisesta, 6.9.2016, pm. Juha Sipilä (kesk), (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/KKV_426+2016.pdf) luettu 30.12.2017.

³²⁶ Nord Stream 2 (2017b) Nord Stream 2 AG jätti lupahakemukset vastaaville viranomaisille Suomessa, tiedote, 22.9.2017, (<https://www.nord-stream2.com/en/pdf/document/114/>) luettu 30.12.2017.

³²⁷ VP 426/2016 kk, pm. Juha Sipilä (kesk).

³²⁸ Helsingin Sanomat (2017) Tanska hyväksyi lain, joka voi kieltää Nord Stream 2-kaasuputken kulkemisen Tanskan vesillä, ulkomaat, 30.11.2017, (<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005471503.html>) luettu 30.12.2017.

Stream 2 -hanketta ei ole luokiteltu vastaavaksi Euroopan yleistä etua koskevaksi hankkeeksi. Teknisesti lähestulkoon identtisten Nord Stream -kaasuputkihankkeiden samaa hyvin erilainen vastaanotto luo tilausta uudelle tutkimukselle. Jää myös nähtäväksi, kuinka Nord Stream 2 -kaasuputkihankkeen käy.

Lähteet

Alkuperäisaineisto

Eduskunta-aineisto

Valtiopäivät 2005

Kirjalliset kysymykset: 1043/2005

Valtiopäivät 2006

Kertomukset: K 4/2006

Täysistunnon pöytäkirjat: 133/2006 (nro 187), 160/2006 (nro 210)

Valtiopäivät 2007

Mietinnöt: UaVM 7/2007

Täysistunnon pöytäkirjat: 51/2007 (nro 53), 70/2007 (osa 6)

Valtiopäivät 2008

Kirjalliset kysymykset: 487/2008

Täysistunnon pöytäkirjat: 8/2008 (nro 9), 24/2008 (nro 41), 80/2008 (osa 2), 105/2008 (osa 3)

Valtiopäivät 2009

Kirjalliset kysymykset: 852/2009

Lakialoite: LA 83/2009

Lausunnot: PuVL 4/2009, TaVL 25/2009, TaVL 28/2009, UaVL 10/2009

Täysistunnon pöytäkirjat: 6/2009 (osa 3), 62/2009 (nro 88), 65/2009 (osa 3 & 4), 69/2009 (osa 8), 70/2009 (osa 3), 78/2009 (nro 119), 89/2009 (osa 3 & 9), 117/2009 (osa 4)

Selonteot: VNS 1/2009, VNS 6/2009

Valtiopäivät 2010

Kertomukset: K 5/2010, K 18/2010

Täysistunnon pöytäkirjat: 21/2010 (osa 1)

Valtiopäivät 2016

Kirjalliset kysymykset: 426/2016

Lainsäädäntöaineisto

463/1956, Laki Suomen aluevesien rajoista, 18.08.1956,
(<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1956/19560463>)

264/1961, Vesilaki (kumottu),
(<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1961/19610264>)

468/1994, Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (kumottu),
(<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1994/19940468#mvs>)

792/1994, Asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä, 25.08.1994,
(<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1994/19940792>)

40/1995, Asetus Viron kanssa Suomenlahden aluevesirajojen muuttamisessa käytettävästä menettelystä tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta, 30.07.1995,
(<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1995/19950040>)

50/1996, Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimus, 10.12.1982,
(https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1996/19960050/19960050_2#idp450730224)

67/1997, Yleissopimus valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista,
(https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1997/19970067/19970067_2#idp452991120)

86/2000, Ympäristönsuojelulaki (kumottu),
(<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/2000/20000086>)

51/2002, Tasavallan presidentin asetus Viron kanssa valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta, 31.05.2002,
(<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2002/20020051>)

1058/2004, Laki Suomen talousvyöhykkeestä, 26.11.2004,
(<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20041058>)

1073/2004, Valtioneuvoston asetus Suomen talousvyöhykkeestä, 02.12.2004,
(<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20041073>)

458/2006, Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta, 08.06.2006,
(<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060458>)

903/2009, Laki valtion aluehallinnon uudistamista koskevan lainsäädännön voimaansaattamisesta,
(<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090903>)

1584/2009, Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta, 22.12.2009,
(<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20091584>)

527/2014, Ympäristönsuojelulaki, 27.06.2014,
(<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140527>)

Viranomaisaineisto

Espoo-raportti (2009a) Ei-tekninen yhteenveto, helmikuu, Nord Stream AG,
(<https://nord-stream.com/download/document/59/?language=fi>)

Espoo-raportti (2009b) Liite. Yhteenveto kansallisesta YVA-menettelystä – Suomi, helmikuu, Nord Stream AG (tekijän hallussa)

Espoo report (2009) Legal Framework and Public Consultation. Espoo report, Chapter 3, 01.02.2009, Nord Stream AG,
(<https://www.nord-stream.com/download/document/73/?language=en>)

KHO (2011) Korkeimman Hallinto-oikeuden päätös. Vesitalousasiaa koskeva valitus. Vaasan hallinto-oikeuden päätös. 2.9.2010, n:o 10/0209/1,
(http://www.kho.fi/material/attachments/kho/ajankohtaista/tiedotteet/1Opq1NjJh/KHO_t.1753_2011.pdf)

Työ- ja elinkeinoministeriö (2009) Suostumus Suomen talousvyöhykkeen taloudelliseen hyödyntämiseen, 678/601/2009, 5.11.2009 (tekijän hallussa)

Ympäristövaikutusten arviointiselostus YVA (2009) Itämeren poikki kulkeva maakaasuputkilinja. Ympäristövaikutusten arviointi Suomen talousvyöhykkeellä, helmikuu, Nord Stream AG (tekijän hallussa)

Tutkimuskirjallisuus

Balmaceda, Margarita M. (2011) Venäjä ja Itä-Euroopan energiakäytävä. Teoksessa Energia. Idäntutkimus 1/2011. Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seura ry

Cameron, Fraser (2007) The Nord Stream Gas Pipeline Project and its Strategic Implications. European Parliament, Policy Department, Citizen's Rights and Constitutional Affairs

Chyong, Chi Kong – Noël, Pierre – Reiner, David M. (2010) The Economics of the Nord Stream Pipeline System. University of Cambridge

Cini Michelle – Bonnagan, Nieves Perez-Solorzano (2010) European Union Politics. Oxford University Press, 3 painos

Donaldson, Robert H. – Noguee, Joseph L. (2009) The Foreign Policy of Russia. Changing Systems, Enduring Interests. M.E.Sharpe, New York

Furman, Eeva – Hilden, Mikael – Forster, Terry (2003) Guidance on the Practical Application of the Espoo Convention. Suomen ympäristökeskus (SYKE),
(https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/practical_guide/practical_guide.pdf)

Högselius, Per (2013) Red Gas. Russia and the Origins of European Energy Dependence. Palgrave Macmillan

Ignatius, Antti (2008) Kaasuputken laskeminen Suomen talousvyöhykkeelle. Maa-, vesi- ja ympäristöoikeus, pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto

Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi (2002) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä

Jokinen, Arja (2002a) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä

Jokinen, Arja (2002b) Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä

Korvela, Tiina (2007) Maakaasuputkihanke talousvyöhykkeellä. Ympäristöjuridiikka, 3–4/2007, 01.10.2007, (<https://www.edilex.fi/ymparistojuridiikka/5844>)

Libman, Alexander (2007) Gas Equilibrium in the Post-Soviet Space: Changes and Factors of Instability. Teoksessa Dusseault, David (toim.) The Dynamics of Energy in the Eurasian Context. Aleksanteri Series 3/2007

Mäenpää, Anna (2008) EU:n energiapoliittinen suhde Venäjään: uhka vai mahdollisuus? Tapaustutkimus Nord Stream –kaasuputkihankkeen ympärillä käytävästä keskustelusta. Kansainvälinen politiikka, Pro gradu. Helsingin yliopisto

Palonen, Kari (2008) Kaksi politiikan käsitettä. Tulkinta historiasta ja nykytilanteesta. Teoksessa Korvela, Paul Erik – Lindroos, Kia (toim.) Avauksia poliittiseen ajatteluun. Minerva kustannus Oy, Helsinki, 195–215, (<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43154/978-952-492-111-4.pdf>)

Pynnönen, Anu (2013) Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. University of Jyväskylä, Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu, Working Paper N:o379, (<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?sequence=1>)

Roponen, Hannu (2011) Itämeri strategisena kuljetustienä. Itämeren kaasuputken merkitys diskurssianalyttisessä tarkastelussa. Merisotalinja, diplomityö. Maanpuolustuskorkeakoulu

Saaranen-Kauppinen, Anita –Puusniekka, Anna (2006) Analyysi ja tulkinta, luku 7.3. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, (http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html)

Saaranen-Kauppinen, Anita –Puusniekka, Anna (2006) Sosiaalinen konstruktionismi, luku 5.6. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, (http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html)

Sarelma, Sanni (2013) Itämeri, Länsimeri – Itämeri poliittisena tilana ja diskursiivisena totuutena suomalaisessa ja virolaisessa Nord Stream- uutisoinnissa vuosina 2007–2010. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, valtio-oppi, pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto

Siddi, Marco (2015) The EU-Russia Gas Relationship. New projects, New Disputes? Ulkopoliittinen instituutti

Smith, Hanna (2006) Introduction: Russia's Policy Towards the European Union. Teoksessa Smith, Hanna (toim.) The Two-Level Game: Russia's Relations with Great Britain, Finland and the European Union. Aleksanteri Series 2/2006, Gummerus Kirjapaino Oy

Sosiaali- ja terveysministeriö (1999) Ympäristövaikutusten arviointi. Ihmisiin kohdistuvat terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset. Sosiaali- ja terveysministeriö, Oy Edita Ab, Helsinki

Ulkoasiainministeriö Eurooppatiedotus (2010) Kansalaisen Itämeri. Pitkänen, Outi – Toivanen, Päivi (toim.). Edita Publishing Oy, Eurooppatiedotus UM

Muut lähteet

112.International (2017) Bets are off: Future of Nord Stream 2 and consequences for Ukraine, 09.08.2017, (<https://112.international/article/future-of-nord-stream-2-and-consequences-for-ukraine-19724.html>)

Eduskunta (2017a) Pertti Salolainen, kansanedustajat, (<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/259.aspx>)

Eduskunta (2017b) Valtioapäiväasioiden ja -asiakirjojen haku, (<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/vaskiresults.aspx?k=>)

Helsingin Sanomat (2017) Tanska hyväksyi lain, joka voi kieltää Nord Stream 2-kaasuputken kulkemisen Tanskan vesillä, ulkomaat, 30.11.2017, (<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005471503.html>)

Hydro International (2007) Estonia Will Not Allow Nord Stream Pipeline, news, 02.12.2007, (<https://www.hydro-international.com/content/news/estonia-will-not-allow-nord-stream-pipeline>)

Iltasanomat (2010) KHO ei tutki kaasuputkivalitusta, 4.3.2010, (<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000088103.html>)

Laki24 (2017) Vesilaki: Suomen laajin ympäristölaki, artikkelit, ympäristö, asuminen ja liikenne, vesistöt, (<https://www.laki24.fi/yms-vesistot-vesilaki/>)

Nord Stream (2008) Paavo Lipponen to Advice Nord Stream, press releases, 15.8.2008, (<https://www.nord-stream.com/press-info/press-releases/paavo-lipponen-to-advise-nord-stream-252/>)

Nord Stream (2009) Nord Streamin Espoo-raportti vankka pohja rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointiin, lausunto, 27.10.2009, Zug, (https://www.nord-stream.com/media/news/press_releases/fi/2009/10/nord-streamin-espoo-raportti-vankka-pohja-rajat-ylittaevien-ympaeristoevaikutusten-arviointiin_20091028.pdf)

Nord Stream (2010) Nord Stream to Share its Survey Database for a Better Future of the Baltic Sea, press releases, 10.02.2010, (<https://www.nord-stream.com/press-info/press->

[releases/nord-stream-to-share-its-survey-database-for-a-better-future-of-the-baltic-sea-319/](#))

Nord Stream (2013) Permitting Process for the Nord Stream Pipeline, marraskuu, (https://www.nord-stream.com/download/file/documents/pdf/en/2013/11/permitting-process-for-the-nord-stream-pipeline_152_20131128.pdf)

Nord Stream (2014) Secure Energy for Europe: The Nord Stream Pipeline Project, 2005-2012, (<https://www.nord-stream.com/media/documents/pdf/en/2014/04/secure-energy-for-europe-full-version.pdf>)

Nord Stream (2017a) The Project, kotisivu, (<https://www.nord-stream.com/the-project/pipeline/>)

Nord Stream (2017b) About Us, kotisivu, (<https://www.nord-stream.com/about-us/>)

Nord Stream (2017c) A Pipeline through the Waters of Many Nations, kotisivu, (<https://www.nord-stream.com/the-project/permits/>)

Nord Stream 2 (2017a) Lupamenettely Suomessa, kotisivu, (<https://www.nord-stream2.com/fi/permitting-finland/lupamenettely-suomessa/>)

Nord Stream 2 (2017b) Nord Stream 2 AG jätti lupahakemukset vastaaville viranomaisille Suomessa, tiedote, 22.9.2017, (<https://www.nord-stream2.com/en/pdf/document/114/>)

Pekkarinen, Mauri (2009) Itämeren kaasuputkihanke. Valtioneuvostolle osoitetun hakemuksen käsittely. Nord Stream -tiedotustilaisuus, elokuu 2009 (tekijän hallussa)

Rakennuslehti (2009) Hallitus pitää kaasuputkea yhä vain ympäristökysymyksenä, uutiset, 04.09.2009, (<https://www.rakennuslehti.fi/2009/09/hallitus-pitaa-kaasuputkea-yha-vain-ymparistokysymyksena/>)

Rakennuslehti (2010) Itämeren kaasuputki sai rakentamisluvan, uutiset, 12.02.2010, (<https://www.rakennuslehti.fi/2010/02/itameren-kaasuputki-sai-rakentamisluvan/>)

Salonen, Tiina – Sundelin, Minna (2012) Turvattu kaasuntoimitus Eurooppaan – Nord Stream -hankkeen lupamenettely ja sidosryhmäviestintä Suomessa, PDF-esitys, Suomen Kaasuyhdistyksen syyskokous, 8.11.2012, (http://www.kaasuyhdistys.fi/sites/default/files/pdf/esitykset/20121108_syyskokous/Sundelin.pdf)

Taloussanommat (2012) Kaasuputkiyhtiö suunnittelee Nord Stream 2:sta, 11.5.2012, (<http://www.taloussanommat.fi/energia/2012/05/11/kaasuputkiyhtio-suunnittelee-nord-stream-2sta/201229252/12>)

Tekniikka & Talous (2017) Euroopan komissio ei torppaa Nord Stream 2 – kaasuputkihanketta – ”Yleinen tyytymättömyys ei ole peruste kaatamiselle”, energia, 28.02.2017, (<http://www.tekniikkatalous.fi/tekniikka/energia/euroopan-komissio-ei-torppaa-nord-stream-2-kaasuputkihanketta-yleinen-tyytymattomyys-ei-ole-peruste-kaatamiselle-6628699>)

- Tieteen termipankki (2017) Oikeustiede: Itämeren suojeleusopimus, ([http://tieteen termipankki.fi/wiki/Oikeustiede:itameren suojeleusopimus](http://tieteen termipankki.fi/wiki/Oikeustiede:itameren_suojelusopimus))
- Tiilikainen, Teppo (2009) Kaasuputkea rakennetaan täyttää päätä. Suomen kuvalehti, 38/2009, (<https://suomenkuvalehti.fi/wp-content/uploads/sk/files/pdf-liitteet/SK382009kaasuputki.pdf>)
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2017) Ministeriön historiaa, kotisivu, historiaa, (<http://tem.fi/historiaa>)
- Ulkoasiainministeriö (2005) Suomi perustaa talousvyöhykkeen Itämerelle, uutiset, 23.01.2005, (<http://www.formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=63316&nodeid=15145&contentlan=1&culture=fi-FI>)
- Ulkoasiainministeriö (2007) Venäjän kyky käyttää energiamahdia, raportit, Suomen Moskovan suurlähetystö, 13.11.2007, (<http://www.formin.finland.fi/public/?contentid=104535&contentlan=1&culture=fi-FI>)
- Ulkoasiainministeriö (2009) Valtioneuvostolta suostumus Nord Streamin kaasuputkihankkeelle, tiedote 307/2009, 5.11.2009, (<http://www.formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=179820&nodeid=15145&contentlan=1&culture=fi-FI>)
- Uudenmaan ympäristösuojeleupiiri ry et al. (2010) Muutoksenhaku Itämeren kaasuputkesta. Suomen Luonnonsuojeleuliitto Uusimaa, 15.3.2010, (<https://www.sll.fi/uusimaa/kannanotot/uysp-vhao-itamerenkaasuputki-150310>)
- Valtioneuvosto (2017a) Valtioneuvosto ja eduskunta, tietoa valtioneuvostosta, (<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/valtioneuvosto-ja-eduskunta>)
- Valtioneuvosto (2017b) 69. Vanhanen, 24.6.2003 – 19.4.2007, Hallituksen tiedot ja kokoonpano, (<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/69>)
- Valtioneuvosto (2017c) 70. Vanhanen, 19.4.2007 – 22.6.2010, Hallituksen tiedot ja kokoonpano, (<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/70>)
- Verkkouutiset (2017) EU-parlamentilta täystyrmäys venäläiselle Nord Stream 2 – kaasuputkelle, 14.09.2017, (<https://www.verkkouutiset.fi/eu-parlamentilta-taystyrmays-venalaiselle-nord-stream-2-kaasuputkelle/>)
- Yle (2010) HKO torjui liikemiesten valitukset Itämeren kaasuputkesta, talous, 4.3.2010, (<https://yle.fi/uutiset/3-5521058>)
- Yle (2014) Näin Ukrainan kriisi on edennyt, ulkomaat, 19.02.2014, (<https://yle.fi/uutiset/3-7098411>)

Ympäristö (2017a) Ympäristövaikutusten arviointi, ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, kotisivu, Asiointi, luvat ja ympäristövaikutusten arviointi, (<http://www.ymparisto.fi/YVA>)

Ympäristö (2017b) Vesilain mukainen lupa eli vesilupa, ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, kotisivu, asiointi, luvat ja ympäristövaikutusten arviointi, (http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Luvat_ilmoitukset_ja_rekisterointi/Vesilupa)

Ympäristöministeriö (2017) Itämeren suojelukomissio, kotisivu, (http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Itameri_ja_merensuojelu/Kansainvainen_yhteisty_o_ja_EUasiat/Itameren_suojelukomissio)

Liite 1. Eduskunnan puheenvuorot kaasuputkihankkeesta 2005–2010.

Pv nro	Ajankohta	Asiakirja	Keskustelun tyyppi	Nimi	Puolue/Hallitus	Hallituspuolueena	YP	YP+	T&E-	T&E	T&E+	U&T-	U&T	U&T+
1	01.12.2005	KK 1043/2005	kirjallinen kysymys	Tiusanen Pentti ym.	* vas, sd, vihr, kesk, kok							1		
2	05.01.2006	KK 1043/2005	kirjallinen kysymys / v	Pekkarinen Mauri	Hallitus (kesk)							1		
3	14.12.2006	PTK 133/2006, nro 187	suullinen kyselytunti	Gestrin Christina	r	hallituspuolue		1						
4	14.12.2006	PTK 133/2006, nro 187	suullinen kyselytunti	Enestam Jan-Erik	Hallitus (r)			1						
5	14.12.2006	PTK 133/2006, nro 187	suullinen kyselytunti	Gestrin Christina	r	hallituspuolue							1	
6	14.12.2006	PTK 133/2006, nro 187	suullinen kyselytunti	Kääriäinen Seppo	Hallitus (kesk)		1			1				1
7	14.12.2006	PTK 133/2006, nro 187	suullinen kyselytunti	Hautala Heidi	vihr		1							
8	14.12.2006	PTK 133/2006, nro 187	suullinen kyselytunti	Enestam Jan-Erik	Hallitus (r)		1							
9	15.02.2007	PTK 160/2006, nro 210	suullinen kyselytunti	Hautala Heidi	vihr		1			1				1
10	15.02.2007	PTK 160/2006, nro 210	suullinen kyselytunti	Wallin Stefan	Hallitus (r)		1							
11	20.09.2007	PTK 51/2007, nro 53	suullinen kyselytunti	Laukkanen Markku	kesk	hallituspuolue		1						
12	20.09.2007	PTK 51/2007, nro 53	suullinen kyselytunti	Kanerva Ilkka	Hallitus (kok)		1							
13	24.10.2007	PTK 70/2007, osa 6	täysistuntokeskustelu	Salolainen Pertti	kok		1							
14	24.10.2007	PTK 70/2007, osa 6	täysistuntokeskustelu	Hautala Heidi	vihr	hallituspuolue		1						
15	24.10.2007	PTK 70/2007, osa 6	täysistuntokeskustelu	Kanerva Ilkka	Hallitus (kok)		1							
16	24.10.2007	PTK 70/2007, osa 6	täysistuntokeskustelu	Tuulikainen Kimmo	Hallitus (kesk)		1							
17	24.10.2007	PTK 70/2007, osa 6	täysistuntokeskustelu	Ukkola Tuulikki	kok	hallituspuolue				1			1	
18	24.10.2007	PTK 70/2007, osa 6	täysistuntokeskustelu	Heinäluoma Eero	sd		1					1		
19	24.10.2007	PTK 70/2007, osa 6	täysistuntokeskustelu	Haavisto Pekka	vihr	hallituspuolue		1						
20	24.10.2007	PTK 70/2007, osa 6	täysistuntokeskustelu	Ukkola Tuulikki	kok		1		1				1	
21	14.02.2008	PTK 8/2008, nro 9	suullinen kyselytunti	Gestrin Christina	r	hallituspuolue		1						
22	14.02.2008	PTK 8/2008, nro 9	suullinen kyselytunti	Orpo Petteri	kok	hallituspuolue		1						
23	14.02.2008	PTK 8/2008, nro 9	suullinen kyselytunti	Tuulikainen Kimmo	Hallitus (kesk)		1							
24	13.03.2008	PTK 24/2008, nro 41	suullinen kyselytunti	Räsänen Päivi	kd					1				
25	13.03.2008	PTK 24/2008, nro 41	suullinen kyselytunti	Väyrynen Paavo	Hallitus (kesk)		1				1			1
26	05.06.2008	KK 487/2008	kirjallinen kysymys	Hautala Heidi	vihr	hallituspuolue		1						
27	05.06.2008	KK 487/2008	kirjallinen kysymys	Lehtomäki Paula	Hallitus (kesk)		1							
28	24.09.2008	PTK 80/2008, osa 2	lähetekeskustelu	Tiusanen Pentti	vas		1							
29	12.11.2008	PTK 105/2008, osa 3	lähetekeskustelu	Vitämies Pauliina	sd								1	
30	11.02.2009	PTK 6/2009, osa 3	keskustelu valtioneuvoston selonteosta	Karhuvaara Arja	kok	hallituspuolue		1		1			1	
31	11.02.2009	PTK 6/2009, osa 3	keskustelu valtioneuvoston selonteosta	Tiusanen Pentti	vas			1						
32	11.02.2009	PTK 6/2009, osa 3	keskustelu valtioneuvoston selonteosta	Ukkola Tuulikki	kok	hallituspuolue							1	
33	04.06.2009	PTK 62/2009, nro 88	suullinen kyselytunti	Kiljunen Kimmo	sd		1							
34	04.06.2009	PTK 62/2009, nro 88	suullinen kyselytunti	Haavisto Pekka	vihr	hallituspuolue		1						
35	04.06.2009	PTK 62/2009, nro 88	suullinen kyselytunti	Vanhanen Matti	Hallitus (kesk)		1							
36	04.06.2009	PTK 62/2009, nro 88	suullinen kyselytunti	Lehtomäki Paula	Hallitus (kesk)		1							
37	04.06.2009	PTK 62/2009, nro 88	suullinen kyselytunti	Sarkomaa Sari	kok	hallituspuolue		1						
38	04.06.2009	PTK 62/2009, nro 88	suullinen kyselytunti	Vanhanen Matti	Hallitus (kesk)		1							
39	04.06.2009	PTK 62/2009, nro 88	suullinen kyselytunti	Räsänen Päivi	kd		1							
40	04.06.2009	PTK 62/2009, nro 88	suullinen kyselytunti	Vanhanen Matti	Hallitus (kesk)		1							
41	04.06.2009	PTK 62/2009, nro 88	suullinen kyselytunti	Lehtomäki Paula	Hallitus (kesk)		1							
42	04.06.2009	PTK 62/2009, nro 88	suullinen kyselytunti	Tennilä Esko-Juhani	vas						1			1
43	04.06.2009	PTK 62/2009, nro 88	suullinen kyselytunti	Vanhanen Matti	Hallitus (kesk)		1					1		
44	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 3	lähetekeskustelu	Kaunisto Timo	kesk	hallituspuolue		1						
45	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 3	lähetekeskustelu	Tiusanen Pentti	vas		1							
46	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 3	lähetekeskustelu	Karimäki Johanna	vihr	hallituspuolue		1					1	
47	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 3	lähetekeskustelu	Kallis Bjarne	kd		1						1	
48	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 3	lähetekeskustelu	Ukkola Tuulikki	kok	hallituspuolue		1						1
49	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 4	lähetekeskustelu	Ukkola Tuulikki	kok	hallituspuolue				1			1	
50	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 4	lähetekeskustelu	Laakso Jaakko	vas									1
51	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 4	lähetekeskustelu	Kanerva Ilkka	kok	hallituspuolue		1				1		1
52	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 4	lähetekeskustelu	Ukkola Tuulikki	kok	hallituspuolue		1					1	
53	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 4	lähetekeskustelu	Laakso Jaakko	vas		1							
54	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 4	lähetekeskustelu	Ukkola Tuulikki	kok	hallituspuolue								1
55	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 4	lähetekeskustelu	Heinonen Timo	kok	hallituspuolue				1			1	
56	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 4	lähetekeskustelu	Kanerva Ilkka	kok	hallituspuolue					1			
57	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 4	lähetekeskustelu	Laakso Jaakko	vas						1			
58	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 4	lähetekeskustelu	Heinonen Timo	kok	hallituspuolue				1			1	
59	10.06.2009	PTK 65/2009, osa 4	lähetekeskustelu	Hautala Heidi	vihr	hallituspuolue		1		1				

